

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ “ศึกษานิคมพันธุ์พืชและการฟื้นตัวระบบนิเวศน์ป่าทาม/ป่ารอยต่อ
ในเขตป่าชุมชน ตำบลหนองแค อำเภอราริไศล จัหวัดศรีสะเกษ”

จัดทำโดย

นายไพฑูรย์ โธทอง และคณะวิจัย

สนับสนุนโดย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

**โครงการ “ศึกษานิตพันธุ์พืชและการฟื้นตัวระบบนิเวศน์ป่าทาม/ป่ารอยต่อ
ในเขตป่าชุมชน ตำบลหนองแค อำเภอรามไทร จังหวัดศรีสะเกษ”**

คณะวิจัย

1. นายไพฑูรย์	โถทอง	หัวหน้าโครงการ
2. นายหวน	มณีนิล	ทีมวิจัย
3. นายวิวัฒน์	วิรุณพันธ์	ทีมวิจัย
4. นายสังวาลย์	สุทาว์น	ทีมวิจัย
5. นายประจวบ	วีรสิงห์	ทีมวิจัย
6. นายสา	ประกายทอง	ทีมวิจัย
7. นายอดุลย์	ชุมชิด	ทีมวิจัย
8. นายกรกวี	ศรีโสภ	ทีมวิจัย
9. นายสวัสดิ์	บุญธรรม	ทีมวิจัย
10. พระโสภณ	สังวรคุณ	ที่ปรึกษาโครงการ
11. นายประดิษฐ์	นรสาร	ที่ปรึกษาโครงการ
12. นายรมย์	ศิลารักษ์	ที่ปรึกษาโครงการ
13. นายอมรเทพ	ดวงจันทร์	ที่ปรึกษาโครงการ

.....

คำนำ

พืชพรรณในป่าทามลุ่มน้ำมูลตอนกลางมีอิทธิพลโดยตรงต่อวิถีชีวิตชุมชนในลุ่มน้ำ เป็นแหล่งอาหารธรรมชาติ แหล่งยาสมุนไพร แหล่งไม้ใช้ประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชน และที่สำคัญเป็นสมบัติส่วนรวมที่ชุมชนและกลุ่มเกี่ยวข้องต้องมีการใช้ประโยชน์และจัดการร่วมกัน

การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในชุมชนรายรอบป่า และกลุ่มใช้ประโยชน์ต่างกันทำให้ความต้องการใช้ประโยชน์จากป่าเพิ่มขึ้นตามไปด้วย มีการบุกเบิกป่าทามเพื่อทำการเกษตร มีการเก็บหาสมุนไพรในเชิงพาณิชย์(เก็บหาเพื่อส่งขาย)และผลกระทบจากการสร้างเขื่อนและกักเก็บน้ำทำให้น้ำท่วมป่าทามอย่างถาวร

ปรากฏการณ์เหล่านี้ได้ทำให้ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ทามลุ่มน้ำมูลตอนกลางฟื้นตัวไม่ทัน บางชนิดลดจำนวนลง บางชนิดสูญพันธุ์ไปจากพื้นที่ เพราะขาดระบบการจัดการที่ดีส่งผลไปถึงความเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชน โดยเมื่อทรัพยากรมีไม่พอใช้แล้วก็จำเป็นต้องอพยพย้ายถิ่นทำกินและเกิดปัญหาสังคมตามมา

โครงการศึกษาชนิดพันธุ์พืชและการฟื้นตัวระบบนิเวศน์ป่าทาม/ป่ารอยต่อในเขตป่าชุมชนตำบลหนองแค อำเภอรามิไสล จังหวัดศรีสะเกษ จึงทำการศึกษาวิจัยชนิดพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์ ระบบนิเวศน์ในป่าทาม เพื่อทำความเข้าใจระบบของป่านำไปสู่กระบวนการจัดการป่าทามชุมชนแบบมีส่วนร่วม กระตุ้นสำนึกของชุมชนให้เห็นคุณค่าของป่าทาม ตลอดจนสิทธิที่ชุมชนพึงมีในพืชพรรณและป่าทามเหล่านี้ ส่งเสริมให้เกิดการจัดการร่วมกันทั้งในมิติทางสังคม/วัฒนธรรมและกฎหมายให้ป่าทามลุ่มน้ำมูลตอนกลางกลับมาอุดมสมบูรณ์เป็นอยู่ข้าวอยู่น้ำที่ยั่งยืนของชุมชนลุ่มน้ำสืบไป

โครงการหวังว่าข้อค้นพบต่างๆในรายงานฉบับนี้จะมีส่วนช่วยทำให้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับป่าทามลุ่มน้ำมูลตอนกลาง โดยเฉพาะป่าทามตำบลหนองแค อำเภอรามิไสล จังหวัดศรีสะเกษ ออกมาร่วมมือกันฟื้นฟู อนุรักษ์และจัดการป่าทามร่วมกันและเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจเรียนรู้ป่าทามได้ตามความสมควร

ขอขอบคุณ

คณะวิจัย

(ก)

บทคัดย่อ

โครงการศึกษาชนิดพันธุ์พืชและการฟื้นตัวระบบนิเวศป่าทาม/ป่าร่อยต่อในเขตป่าชุมชนตำบลหนองแค อำเภอรามัญ จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นโครงการที่เกิดขึ้นต่อเนื่องหลังจากการศึกษาวิจัยองค์ความรู้การจัดการป่าชุมชนในกลุ่มน้ำมูลตอนกลาง(พุม นูญเต็มและคณะ) พบว่าป่าทามในกลุ่มน้ำมูลตอนกลางตกอยู่ในสถานะลดลงอย่างน่าเป็นห่วง อันเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างต่อเนื่อง และมีการเข้าไปใช้ประโยชน์จนทำให้ทรัพยากรป่าไม้ลดลง และเมื่อป่าไม้ลดลงได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตคน การทำมาหากินมีความลำบาก ต้องอพยพย้ายถิ่นทำกิน กลุ่มที่เกี่ยวข้องจึงตระหนักถึงปัญหาและพยายามค้นหาทางออกร่วมกัน

การศึกษาทำความเข้าใจหรือกระทั่งการจัดการป่าทามชุมชน ในช่วงที่ผ่านมาเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นแบบต่างคนต่างทำและทำตามที่ตนถนัด ขาดกระบวนการศึกษาให้ลึกซึ้งถึงระบบนิเวศ พืชพรรณ/พันธุ์สัตว์ในป่าทามตลอดจนกระบวนการในการฟื้นตัวของป่าเกิดขึ้นอย่างไร รวมไปถึงสิทธิความเป็นเจ้าของพืชพรรณธรรมชาติในฐานะสมบัติของท้องถิ่น เหล่านี้ยังขาดกระบวนการเรียนรู้เพื่อจัดการร่วมกัน

โครงการนี้จึงดำเนินการศึกษาโดยมีคำถามการวิจัยหลักสองข้อคือ 1.) ในป่าทามชุมชนและป่าชุมชน(ดงภูแดง/ดอนโจด)มีชนิดพันธุ์พืชและสัตว์อะไรบ้างและชุมชนจะจัดทะเบียนเป็นทรัพยากรท้องถิ่นได้อย่างไร และ 2.)การฟื้นตัวของป่าทาม/ป่าร่อยต่อ(ทาม-โคก) มีการฟื้นตัวอย่างไรและชุมชนจะใช้องค์ความรู้ดังกล่าวฟื้นฟูป่าชุมชนได้อย่างไร และโดยที่มีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ เพื่อศึกษานิติพันธุ์พืช/สัตว์ในพื้นที่ป่าชุมชนสองแห่งของตำบลหนองแค เพื่อหาแนวทางการจัดทะเบียนพันธุ์พืชท้องถิ่น เพื่อศึกษาระบบนิเวศในพื้นที่ป่าทามและป่าร่อยต่อพร้อมทั้งการฟื้นตัวของป่าดังกล่าว และเพื่อหาแนวทางการฟื้นฟูป่าทามโดยใช้องค์ความรู้การฟื้นตัวระบบนิเวศในป่าทามและป่าร่อยต่อ

กระบวนการวิจัยของโครงการใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ศึกษาข้อมูลร่วมกับกรรมการป่าชุมชนดงภูแดง ผู้รู้พันธุ์พืชในชุมชนและกลุ่มหมอยาสมุนไพร สำนวชนพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์ในป่าทามตำบลหนองแค ศึกษาระบบนิเวศย่อยของป่าทาม คือนิเวศป่าโคก นิเวศป่าทาม และนิเวศป่าร่อยต่อระหว่างป่าโคกกับป่าทามทำความเข้าใจ ชุมชน/สังคมพืช/สังคมของสัตว์ และทำความเข้าใจนิเวศโดยรวม จากนั้นสรุปผลการสำรวนำข้อค้นพบไปเสนอต่อสภา อบต.หนองแคให้รับรองพันธุ์ในป่าทามทั้งหมดเป็นสมบัติของท้องถิ่น การร่วมกันวางแผนการพัฒนา/ฟื้นฟูป่าทามใน

ระดับตำบล รวมทั้งการดำเนินการคัดเลือกพันธุ์ไม้ที่มีลักษณะเฉพาะถิ่นไปขอจดทะเบียนพันธุ์ไม้เฉพาะถิ่นให้เป็นสมบัติของชุมชน และได้รับการคุ้มครองสิทธิตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542

ผลจากการดำเนินการพบว่าชนิดพันธุ์พืชในป่าทามตำบลหนองแค(กรณีศึกษาป่าดงภูแดง และป่าคอนโจดขวาง)มีจำนวนทั้งสิ้น 234 ชนิด เป็นไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม เถาวัลย์ กล้วยาและเห็ด ซึ่งจากจำนวนทั้งหมดพบว่ากว่าร้อยละ 99 เป็นพันธุ์พืชที่มีคุณสมบัติเป็นสมุนไพร และเป็นไม้ที่มีคุณค่าต่อชุมชน คือ เป็นไม้ใช้สอยที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนอีกด้วย

ขณะเดียวกันพันธุ์พืชจำนวน 24 ชนิด เป็นชนิดพันธุ์ที่มีปริมาณน้อยแล้ว และมีชนิดพันธุ์ที่สูญพันธุ์ไปจากพื้นที่ทามตำบลหนองแคแล้ว จำนวน 5 ชนิด ซึ่งสาเหตุการลดจำนวนลงและสูญพันธุ์ของพันธุ์ไม้ในป่าทาม เนื่องจากสามปัจจัยหลัก ประกอบด้วย 1.)การเข้าไปใช้ประโยชน์ของชุมชนแบบต่างคนต่างใช้ไม่มีกระบวนการจัดการรักษาที่ร่วมกัน 2.คุณสมบัติของพืชพรรณในป่าทามเป็นที่ต้องการของคน(สมุนไพร)และ 3.)การสร้างเขื่อนราษีไศลและกักเก็บน้ำเป็นระยะเวลานานพืชทนน้ำไม่ได้และตายลงจึงสูญพันธุ์

ชุมชนจึงวิเคราะห์ร่วมกันและมีข้อสรุปว่าต้องมีมาตรการในการฟื้นฟูป่าให้กลับมามีความสมบูรณ์ดังเดิมอีกครั้ง โดยการสร้างความร่วมมือกันของชุมชน/องค์ชุมชน/องค์กรส่วนท้องถิ่น/และองค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องทำการฟื้นฟูป่าโดย 1.)การสร้างแนวเขตอนุรักษ์ป่าชุมชนให้ชัดเจนและมีระบบการประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์ป่าป้องกันการบุกรุก 2.)เพาะขยายพันธุ์ไม้ที่มีจำนวนน้อยแล้วปลูกเพิ่มในนิเวศน์ที่เหมาะสม 3.)จัดตั้งเครือข่ายชุมชนจัดการป่าระดับตำบลและ 4.)คัดเลือกชนิดพันธุ์พืชที่มีลักษณะเฉพาะถิ่นไปเสนอขอจดทะเบียนพันธุ์ไม้พื้นเมืองเฉพาะถิ่น

ผลจากการวิจัยนำไปสู่การปฏิบัติการบูรณาการร่วมกัน โดย อบต.หนองแคมีมติรับรองพันธุ์พืชในป่าทามตำบลหนองแค จำนวน 234 ชนิด เป็นพันธุ์พืชท้องถิ่นของตำบล และพันธุ์เฉพาะถิ่นตำบลหนองแค จำนวน 13 ชนิด ได้รับการคัดเลือกจาก อบต.หนองแค และผู้นำชุมชนเข้าสู่กระบวนการขอจดทะเบียนพันธุ์ไม้พื้นเมืองเฉพาะถิ่น ขณะนี้อยู่ระหว่างดำเนินการ

ในด้านการจัดตั้งเครือข่ายชุมชนจัดการป่าระดับตำบล ปัจจุบันกรรมการป่าชุมชน/อบต.หนองแค/และทีมวิจัยได้สำรวจพื้นที่ป่าและจัดทำแผนที่ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์แล้ว จำนวน 8 ป่า ใน 5 หมู่บ้าน หรือคิดเป็นพื้นที่ป่า 505 ไร่ และกระบวนการต่อไปคือร่วมกับ อบต.และชุมชนเจ้าของพื้นที่ป่าออกกระเปียบการจัดการและแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมจัดการป่าต่อไป

นอกจากนี้ข้อค้นพบจากการวิจัยได้ถูกนำไปเป็นฐานข้อมูลในการเรียกร้องสิทธิของชุมชนใน
กรณีการสร้างเขื่อนรายไศล จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อสร้างเป็นแผนฟื้นฟูทรัพยากรและวิถีชีวิตชุมชนที่
ได้รับผลกระทบดังกล่าวและนำเสนอต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีไปแล้วในปี พ.ศ.2553

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
- คำนำ	
- บทคัดย่อ	(ก)
บทที่ 1 บทนำ	1
- หลักการและเหตุผล	1-3
- วัตถุประสงค์	3
- วัตถุประสงค์	3
- พื้นที่การศึกษา	3-4
- กลุ่มเป้าหมาย	4
- เนื้อหาการศึกษา	4
- ระยะเวลา	4
- ขั้นตอน/วิธีการ	5
- ผลที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 ขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน	7
1. ขั้นการเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยและชุมชน	7-9
2. ขั้นการศึกษาข้อมูล	9-10
3. ขั้นการปฏิบัติการและสร้างการมีส่วนร่วม	10-11
4. ขั้นการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์	12
บทที่ 3 บริบทชุมชน	
- บ้านผึ้ง หมู่ 4 ตำบลหนองแค อำเภอรามิไสล จังหวัดศรีสะเกษ	13-16
- บ้านผึ้ง หมู่ 14 ตำบลหนองแค อำเภอรามิไสล จังหวัดศรีสะเกษ	16-18
- บ้านเพี้ยมาต หมู่ 3 ตำบลหนองแค อำเภอรามิไสล จังหวัดศรีสะเกษ	18-21
- บ้านเหล่าโดน หมู่ 10 ตำบลหนองแค อำเภอรามิไสล จังหวัดศรีสะเกษ	21-24

เรื่อง	หน้า
บทที่ 4 ผลการศึกษา	25
-ลักษณะทางกายภาพของป่า	26-27
-ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของป่า	28-29
-ระบบนิเวศน์ของป่า	
นิเวศน์ป่าโคก	30-32
นิเวศน์ป่าทาม	32-33
นิเวศน์ป่ารอยต่อระหว่างป่าโคกกับป่าทาม	33-34
-ข้อสรุปเชิงนิเวศน์ของป่า	35-37
-พันธุ์พืชพื้นเมืองในป่าทาม ตำบลหนองแค อำเภอรายีไสล จังหวัดศรีสะเกษ	38-115
-สาเหตุการลดลงของชนิดพันธุ์พืชและการสูญพันธุ์	115-116
-การเข้าไปใช้ประโยชน์ของชุมชนต่างคนต่างใช้	116
-คุณสมบัติของพืชพรรณในป่าทามที่ต้องการของคน	116-117
-การฟื้นตัวระบบนิเวศน์ป่าทาม ตำบลหนองแค	118-127
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา	
-ระบบนิเวศน์ของป่าทามตำบลหนองแค	128-133
-ผลกระทบจากการวิจัย	133-135
-ปัญหาและอุปสรรค	135
ภาคผนวก	
-บรรณานุกรม	136
-พรบ.คุ้มครองพันธุ์	137-157
-ประวัติทีมวิจัย	158-160

.....

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ลักษณะทางชีวภาพของป่า	32
ชนิดพันธุ์สัตว์	32
ชนิดพันธุ์พืช	32
พันธุ์พืชเล็กน้อย	112
พืชที่สูญพันธุ์แล้ว	112
สาเหตุการลดลงของชนิดพันธุ์และการสูญพันธุ์ของพืชในป่าทาม	
ตำบลหนองแค	112
คุณค่าของป่าทาม	114
การฟื้นตัวระบบนิเวศน์ป่าทามตำบลหนองแค	115
การฟื้นตัวตามธรรมชาติ	116
การฟื้นตัวโดยอาศัยการกระทำของคนในชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง	116
ข้อเสนอแนะทางการฟื้นฟูป่าทามตำบลหนองแค/การพัฒนาต่อเนื่อง	117
ขั้นตอนการขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น	120
ผังขั้นตอนการขึ้นทะเบียนชุมชน	122
ผังขั้นตอนการจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น	123
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา	124
ระบบนิเวศน์ของป่าทามตำบลหนองแค	124
ชนิดพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์ในป่าทามตำบลหนองแค	125
การฟื้นตัวระบบนิเวศน์ของป่าทามตำบลหนองแค	127
ข้อเสนอแนะทางการฟื้นฟูป่าทามตำบลหนองแค	127
การขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น	128
ผลกระทบจากการวิจัย	129

ภาคผนวก

พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542

บทที่ 1

บทนำ

หลักการเหตุผล

พื้นที่ลุ่มน้ำมูลตอนกลาง ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด 7 อำเภอ อำเภอโพธิ์ทราย อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอรัตนบุรี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ อำเภอราษีไศล อำเภอบึงบูรพ์ อำเภอศิลาลาด จังหวัดศรีสะเกษ มีพื้นที่มากกว่า 100,000 ไร่ (ข้อมูลจากเอกสารกรมชลประทาน เสนอในที่ประชุมและกรรมการชุมชนใหญ่)

ตลอดสองฝั่งแม่น้ำมูล มีทรัพยากรธรรมชาติอย่างอุดมสมบูรณ์ แม่น้ำ ป่าไม้ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์อาศัยอยู่มากมาย ด้วยการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งป่าไม้ แม่น้ำ ที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหาร และแหล่งขยายพันธุ์ของบรรดาสัตว์ป่าให้ชุมชนที่รายรอบแม่น้ำมูลในพื้นที่ลุ่มน้ำมูลตอนกลางได้อาศัยทรัพยากรธรรมชาติ และหาสัตว์ป่าเพื่อการดำรงชีวิตสืบทอดกันมาชั่วอายุคน

การขยายตัวของชุมชนที่เพิ่มปริมาณมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ความต้องการทรัพยากรในการดำรงชีวิตประจำวันของชาวบ้านเพิ่มมากขึ้นจนทำให้การใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง เพื่อตอบสนองความต้องการจนทำให้ป่าไม้ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว ประกอบกับโครงการพัฒนาเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนที่เคยใช้ชีวิตด้วยการพึ่งพาอาศัยธรรมชาติต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต เกิดการอพยพไปขายแรงงานในต่างถิ่น ครอบครัวล่มสลาย ชุมชนแตกแยก เกิดเป็นปัญหาสังคมตามมา

การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ ทำให้หลายฝ่ายตระหนักถึงความสำคัญต่อการมีอยู่ของป่าไม้และพื้นที่ป่าหลายฝ่ายได้ใช้ความพยายามที่จะปกป้อง ป้องกันและขยายพื้นที่ป่าไม้เพื่อความอุดมสมบูรณ์สืบต่อไป

ผู้เกี่ยวข้องมีข้อตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะป่า ได้ใช้ความพยายามและประสบการณ์ในการจัดการ ในรูปแบบของการอนุรักษ์และการรักษาป่าไม้ เช่น หน่วยงานราชการ โดยสำนักงานป่าไม้เขต พระภิกษุ องค์การบริหารส่วนตำบลและชาวบ้าน ซึ่งแต่ละส่วนล้วนแต่ดำเนินกิจกรรมเฉพาะของตนเองตามถนัดที่ (คณะกรรมการร่วมอนุรักษ์ป่าตาม) แม่น้ำมูล 3 จังหวัด ได้ตระหนักเห็นความสำคัญในการรักษาทรัพยากรให้คงความสมบูรณ์เพื่อเป็น

ทรัพยากรในการรองรับความมั่นคงภาครัฐ องค์กรเอกชน และองค์กรส่วนท้องถิ่น จึงร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ทั้งภาครัฐ องค์กรส่วนท้องถิ่น จึงร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยได้ร่วมกันจัดทำแผนฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชนเป็นแผนพัฒนา ระยะ 5 ปี โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ โดยมุ่งหวังร่วมกันที่จะผลักดันให้พื้นที่ป่าอนุรักษ์รูปแบบป่าทามชุมชน จำนวน 25 ป่า

จากการศึกษาวิจัยองค์ความรู้จากการจัดการป่าในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำมูลตอนกลาง ที่มีการจัดการป่าทั้ง 4 ป่า โดยมีข้อเสนอแนะต่อการขยายเขตป่าชุมชนออกไปอีก 2 พื้นที่ คือ 1. ป่าดอนโจดขวาง 2. ป่าดงภูแดง จากสถานการณ์ในเขตตำบลหนองแคว อำเภอรามัญใต้ จังหวัดศรีสะเกษ มีความต้องการที่จะอนุรักษ์ป่าทั้งสองป่าให้เป็นป่าชุมชนแต่ทางชุมชนยังขาดกระบวนการในการจัดการป่าที่ดี และวิธีการที่จะอนุรักษ์ป่าชุมชนเพื่อนำไปสู่การปกป้องพื้นที่ป่าและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน คือ ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำมูลตอนกลางจากการก่อสร้างเขื่อนราษีไศล มีการกั้นเก็บน้ำตั้งแต่ปี 2536 เป็นต้นมา และมีมติรัฐมนตรีให้เปิดประตูละบายน้ำในปี 2543 เพื่อบรรเทาปัญหาผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม จากสถานการณ์ดังกล่าวป่าในเขตลุ่มน้ำมูลตอนกลางนั้น แต่เดิมมีความอุดมสมบูรณ์ทั้งพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ได้ลดจำนวนลงอย่างน่าเป็นห่วง โดยเฉพาะด้านพันธุ์พืชป่าทามและพืชบางชนิดที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนทั้งเป็นอาหารพืชสมุนไพรที่กำลังลดน้อยลงเรื่อย ๆ จากสถานการณ์ดังกล่าวในเขตตำบลหนองแควมีความต้องการขยายพื้นที่ป่าอยู่ 2 พื้นที่ คือ ป่าดอนโจดขวาง ป่าดงภูแดง ซึ่งทั้ง 2 ป่า มีลักษณะที่แตกต่างกัน เป็นที่น่าสนใจในการศึกษาวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพและกายภาพ เช่น ป่าดอนโจดขวาง มีลักษณะเป็นป่าทามอยู่บนพื้นที่โคกและมีผู้เฒ่าผู้แก่เคยเล่าว่าเป็นป่าที่มีพันธุ์พืชและไม้สมุนไพรที่มีความหลากหลายอย่างมากมาย และป่าดงภูแดงเป็นพื้นที่ป่าโคกติดกับป่าทามที่มีความหลากหลายทางพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์แต่ก่อนมีความอุดมสมบูรณ์มาก ถึงมีการเข้าเก็บหาผลประโยชน์จากพันธุ์พืชที่ขาดองค์ความรู้ในด้านคุณค่าในการใช้ประโยชน์อย่างยิ่งย่น

จากผลการศึกษาระยะที่ 1 และข้อเสนอจากเวทีแลกเปลี่ยนหลาย ๆ ครั้งมีข้อเสนอเพื่อให้เกิดการศึกษาเพิ่มเติม มี 2 ประเด็นหลัก คือ

1. ชนิดจำนวนพันธุ์พืชในพื้นที่ป่าทาม / ป่าโคก / ป่ารอยต่อทามโคกในพื้นที่ตำบลหนองแคว อำเภอรามัญใต้ จังหวัดศรีสะเกษ ยังไม่มีการศึกษาให้ละเอียดชัดเจนและคุณค่าของพืชแต่ละชนิดที่มีอยู่ พร้อมทั้งการเสนอให้มีการหาแนวทางในการจดทะเบียนเป็นพันธุ์พืชท้องถิ่นเพื่อป้องกันการลักลอบไปหาผลประโยชน์ทางสิทธิบัตรทางการค้า

2. การจัดการพื้นที่ป่าตามชุมชนที่ผ่านมานั้นเน้นกระบวนการเพื่อให้พื้นที่ป่ายังคงอยู่ การฟื้นฟูใช้วิธีการปลูกต้นไม้ที่หลากหลาย และที่สำคัญใช้วิธีการให้ป่าขึ้นตามธรรมชาติ แต่ยังไม่มีการศึกษาองค์ความรู้ในการฟื้นตัวของป่าตาม ภายใต้ระบบนิเวศน์ที่แตกต่าง โดยเฉพาะป่าดงภูแดง เป็นป่าโคกที่ติดกับป่าตามและเสี่ยงต่อภาวะน้ำท่วม ฉะนั้นจึงควรมีการศึกษาอย่างลึกซึ้งและจริงจัง อันจะนำมาใช้ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากชุมชน และองค์กรท้องถิ่นที่เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงตามกฎหมาย และมีทุนทรัพย์ที่สนับสนุน และดำเนินกิจกรรมที่ต่อเนื่องได้ในอนาคต

โจทย์วิจัย

1. ในป่าตามชุมชนและป่าชุมชน (ดงภูแดง/ดอนโจดขวาง) มีชนิดพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์อะไรบ้าง และชุมชนจะจดทะเบียนเป็นทรัพยากรท้องถิ่นได้อย่างไร
2. การฟื้นตัวป่าตาม / ป่ารอยต่อ (ทาม-โคก) มีการฟื้นตัวอย่างไร และชุมชนจะใช้ความรู้ดังกล่าวฟื้นฟูป่าชุมชนได้อย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาชนิดพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์ในพื้นที่ป่าชุมชน 2 แห่ง ในเขตตำบลหนองแค (ป่าดงภูแดง/ป่าดอนโจดขวาง)
2. เพื่อหาแนวทางจดทะเบียนพันธุ์พืชท้องถิ่น
3. เพื่อศึกษาระบบนิเวศน์ในพื้นที่ป่าตามและป่ารอยต่อ พร้อมทั้งการฟื้นตัวของป่าดังกล่าว
4. เพื่อหาวิธีการฟื้นฟูป่าตามโดยใช้องค์ความรู้การฟื้นตัวของระบบนิเวศน์ในป่าตามและป่ารอยต่อ

พื้นที่การศึกษา

จากการเลือกพื้นที่ศึกษา คือ พื้นที่ขยายของผลการศึกษาและการศึกษาพันธุ์พืชที่มีอยู่และสูญหายในเขตพื้นที่ป่าตำบลหนองแค อำเภอรามัญใต้ จังหวัดศรีสะเกษ มีดังนี้

1. ป่าดอนโจดขวาง มีเนื้อที่ประมาณ 200 ไร่ มีลักษณะเป็นป่าบ้านเพี้ยมาต หมู่ที่ 3 บ้านเหล่าโค่น หมู่ที่ 10 บ้านดอนงูเหลือม หมู่ที่ 7 ตำบลหนองแค อำเภอรามัญใต้ จังหวัดศรีสะเกษ

2. ป่าดงภูแดง มีเนื้อที่ประมาณ 500 ไร่ มีลักษณะพื้นที่เป็นป่าโคก ติดกับพื้นที่ตามในเขต 4 หมู่บ้าน มีบ้านเพี้ยมาต หมู่ที่ 3 บ้านเหล่าโดน หมู่ที่ 10 บ้านฝ้าง หมู่ที่ 4 บ้านฝ้าง หมู่ 14 ตำบลหนองแก อำเภอรายีไสล จังหวัดศรีสะเกษ ทั้งสองพื้นที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านกายภาพและด้านชีวภาพ จึงเป็นพื้นที่ป่าที่จะมีการศึกษาวิจัย

กลุ่มเป้าหมายการศึกษา

1. คณะกรรมการป่าทั้ง 5 หมู่บ้าน
2. องค์กรท้องถิ่นทั้ง 2 พื้นที่ป่าและองค์กรเครือข่าย
3. กลุ่มใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าทั้ง 2 ป่า

เนื้อหาการศึกษา

1. สภาพพื้นที่ทั่วไปและระบบนิเวศน์ป่าตาม 2 พื้นที่
 - ด้านกายภาพ
 - ด้านชีวภาพ
 - ด้านการใช้ประโยชน์
2. พันธุ์พืชป่าตาม 2 ป่า
 - ชนิดพันธุ์พืช
 - ชนิดพันธุ์พืชที่หายไป
 - คุณค่าของพันธุ์พืช
 - กระบวนการขั้นตอนการจดทะเบียน
3. ระบบนิเวศน์ป่าตาม / ป่ารอยต่อ
 - ระบบนิเวศน์ย่อย
 - ลักษณะการเปลี่ยนแปลงและการฟื้นตัวระบบนิเวศน์
4. แนวทางการฟื้นฟูป่าตามชุมชนโดยชุดความรู้การฟื้นฟูระบบนิเวศน์ย่อย

ระยะเวลาดำเนินการ 1 ปี 6 เดือน (18 เดือน)

ขั้นตอนวิธีการ

1. ประชุมทีมวิจัย / ที่ปรึกษาเพื่อทบทวนโครงการวางแผนการทำงานและแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบร่วมกัน
2. จัดประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับชุมชนทั้ง 5 หมู่บ้าน โดยการเชิญผู้นำหลักของชุมชนแต่ละชุมชน และประกาศประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มคนทั่วไปเข้าร่วม นอกจากนี้ได้เชิญทีมบริหารจากองค์กรท้องถิ่นเข้าร่วมหารือเวทีดังกล่าว
3. ศึกษาเอกสารมือสองทั้งจาก รายงานวิจัย / เอกสารทางราชการ / เอกสารวิชาการและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ขั้นตอนศึกษาข้อมูลพื้นที่
4. สัมภาษณ์ชุมชนทั้ง 2 ป่าโดยมีผู้นำชุมชน / ผู้ใช้ประโยชน์ในชุมชนร่วมสำรวจจัดทำแผนที่สำรวจพันธุ์สัตว์ พร้อมกับกำหนดระบบนิเวศน์ย่อยใช้พื้นที่ และวางแผนจัดเวทีนำเสนอข้อมูลเพิ่มเติมตรวจสอบข้อมูล
5. ประชุมทีมวิจัยสรุปวิเคราะห์ข้อมูลจากการลงสำรวจพื้นที่ และวางแผนจัดเวทีนำเสนอข้อมูลเพิ่มเติมตรวจสอบข้อมูล
6. จัดเวทีนำเสนอข้อมูลตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมข้อมูล
7. ประชุมทีมวิจัยร่วมกับสภา อบต. หอนงแค เสนอจดทะเบียนชนิดพันธุ์พืชท้องถิ่น
8. จัดทำรายงานความก้าวหน้า
9. ประชุมทีมวิจัยวางแผนกรอบเนื้อหาการศึกษาการฟื้นตัวของระบบนิเวศน์ป่ารอยต่อ
10. จัดทำแปลงศึกษาและศึกษาการฟื้นตัวของระบบนิเวศน์ป่ารอยต่อ
11. ประชุมสรุปข้อมูลและศึกษาการฟื้นตัวของระบบนิเวศน์ป่ารอยต่อ
12. ปฏิบัติการทดลองการฟื้นฟูป่าทาม / ป่ารอยต่อ
13. จัดเวทีนำเสนอผลการศึกษา
14. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. การจัดการป่าชุมชนโดยองค์กรชาวบ้านร่วมกับองค์กรท้องถิ่นเพิ่มขึ้นอีก 2 ป่า
2. การศึกษาชนิดพันธุ์พืชอย่างมีระบบและสามารถจดทะเบียนเป็นพันธุ์พืชท้องถิ่นโดย
อบต. ไร่ร้อง
3. เกิดความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำมูลตอนกลางอย่างเป็น
ระบบ
4. ชุมชนท้องถิ่นมีความรู้การฟื้นฟูของป่ารอยต่อเข้าใจในการฟื้นฟูป่าอย่างมีประสิทธิภาพ
5. เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้ในเรื่องนิเวศน์ป่าทามและการจัดการทรัพยากรป่าทามชุมชน

บทที่ 2

ขั้นตอนวิธีการดำเนินการ

การดำเนินกิจกรรมโครงการตลอดช่วงระยะเวลาโครงการ ทีมวิจัยมีกระบวนการหลักๆเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมของทีมวิจัย/ชุมชน
2. ขั้นตอนการศึกษาข้อมูล
3. ขั้นตอนการปฏิบัติการและสร้างการมีส่วนร่วม
4. ขั้นตอนการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์

แต่ละขั้นตอนมีวิธีการและเครื่องมือดังต่อไปนี้

1.ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมของทีมวิจัย/ชุมชน

ในขั้นตอนนี้มีสามกิจกรรม คือ การประชุมทีมวิจัยและที่ปรึกษาเพื่อทบทวนโครงการ จัดแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงาน การจัดประชุมชี้แจงโครงการทำความเข้าใจต่อชุมชนเป้าหมาย และการศึกษารวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการแต่ละกิจกรรมมีดังนี้

- 1.1 **การประชุมทีมวิจัยและที่ปรึกษาเพื่อทบทวนโครงการ** จัดแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงาน เมื่อได้รับอนุมัติโครงการ นายไพฑูรย์ โถทอง หัวหน้าโครงการ ได้นัดหมายทีมวิจัยจัดประชุมทบทวนโครงการ ในวันที่ 2 มิถุนายน 2550 ที่หอประชุมโรงเรียนบ้านเพี้ยมาต ตำบลหนองแค อำเภอรามัญ จังหวัดศรีสะเกษ จัดประชุมแบบกึ่งทางการ หัวหน้าโครงการ และเจ้าหน้าที่ Node ร่วมกันนำเสนอรายละเอียดโครงการ โจทย์วิจัย วัตถุประสงค์ เนื้อหาการวิจัยและผลที่คาดว่าจะได้รับ หลักๆคืออะไร จากนั้นตีความโจทย์/วัตถุประสงค์โครงการแล้วออกแบบเนื้อหาการศึกษาาร่วมกัน สุดท้ายจัดแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานและออกแบบปฏิทินการปฏิบัติการ ซึ่งการดำเนินการนี้ไม่มีอุปสรรคร้ายแรงใดๆ
- 1.2 **การจัดประชุมชี้แจงโครงการทำความเข้าใจต่อชุมชนเป้าหมาย** เนื่องจากในพื้นที่ตำบลหนองแค มีโครงการวิจัยที่ได้รับอนุมัติงบประมาณพร้อมกันจำนวน 3 โครงการ การประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับชุมชนเป้าหมายจึงจัดขึ้นในครั้งเดียวกัน โดยจัดการ

ประชุม ในวันที่ 23 มิถุนายน 2550 ณ ประชุมที่หอประชุมโรงเรียนบ้านเพี้ยมาตรัฐราชพิทยาคาร ตำบลหนองแค อำเภอรามัญ จังหวัดศรีสะเกษ มีกลุ่มผู้เข้าร่วมที่เป็นชุดโครงการอีกสองโครงการ คือ โครงการศึกษารูปแบบวิธีการเพาะขยายพันธุ์ปลาในพื้นที่ตามลุ่มน้ำมูลตอนกลาง และโครงการวิจัยหลักสูตรท้องถิ่นการทำมาหากินในพื้นที่ตามตำบลหนองแค กลุ่มเป้าหมายในชุมชนประกอบด้วย ผู้นำหมู่บ้าน ผู้อาวุโส กรรมการป่าชุมชน คณะครู โรงเรียนบ้านเพี้ยมาตรัฐราชพิทยาคาร ผู้อำนวยการมูลนิธิประสานความร่วมมือพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้ และเจ้าหน้าที่ Node

- เนื้อหาของการประชุมมอบหมายให้แต่ละโครงการชี้แจง เนื้อหาโครงการตนเอง จากนั้นเจ้าหน้าที่ Node นำเสนอที่มาของแหล่งทุน กรอบการสนับสนุน และบทบาทการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และจบลงด้วยผู้อำนวยการมูลนิธิประสานความร่วมมือพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้ ทบทวนเป้าหมายการทำงานฟื้นฟูทรัพยากรพื้นที่ตามลุ่มน้ำมูลตอนกลางที่ผู้นำและกรรมการร่วมฟื้นฟูป่าตามลุ่มน้ำมูลตอนกลางได้เคยหารือกันเอาไว้ว่า ภารกิจที่ยังคงต้องทำร่วมกันมีอะไร/อย่างไรบ้าง และกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นก็เป็นหนึ่งในกระบวนการที่จะช่วยนำไปสู่เป้าหมายร่วมกันได้ สุดท้ายของการประชุมเป็นการเปิดเวทีให้กลุ่มเป้าหมายแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแสดงความคิดเห็นต่อกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

1.3 **การศึกษาและรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง** เป็นกระบวนการที่ดำเนินการควบคู่กันระหว่างการศึกษาค้นคว้าที่เป็นเอกสารและภูมิความรู้ที่มีอยู่ในบุคคลและโดยเฉพาะประเด็นหลังโครงการให้ความสำคัญมากเป็นพิเศษ การไล่เรียงความเป็นมา การเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการของป่าดงภูแดงและป่าคอนโจดขวางอาศัยชุดความรู้ในตัวผู้อาวุโสจากเวทีนี้

- ทีมวิจัยได้เชิญผู้เกี่ยวข้อง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแค ป่าไม้ภาค 6 กรรมการป่าชุมชน และผู้อาวุโสที่ร่วมสมัยกับการต่อสู้เรื่องป่าเข้าร่วมเวที โดยในเบื้องต้นได้ประสานข้อมูลกับ อบต.หนองแค และจากนั้นจัดเวทีในวันที่ 14 กรกฎาคม 2550 ณ ที่ศาลาเอนกประสงค์วัดบ้านฝาง ตำบลหนองแค อำเภอรามัญ จังหวัดศรีสะเกษ เนื้อหาการประชุมเป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้จาก อบต. จากนั้นตั้งประเด็นให้ผู้เข้าร่วมตรวจสอบความถูกต้องและเติมเต็มข้อมูลให้ครบถ้วนถูกต้องโดย

วิธีการระดมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย และในช่วงท้ายจึงออกแบบการสำรวจพันธุ์พืชในป่าตามคงภูแดงและป่าคอนโจด

2. ขั้นการศึกษาข้อมูล

ในขั้นนี้ทีมวิจัยดำเนินการสามกิจกรรมย่อย คือ การลงพื้นที่ศึกษาระบบนิเวศน์ป่าคงภูแดง ป่าคอนโจดขวางและป่ารอยต่อ ระหว่างป่าโคกกับป่าตาม จากนั้นนำผลการลงพื้นที่มาสรุปวิเคราะห์ร่วมกัน และสุดท้ายนำข้อค้นพบไปจัดเวทีตรวจสอบและเพิ่มเติมข้อมูลกระบวนการ/วิธีการของแต่ละกิจกรรมมีดังนี้

2.1 การลงพื้นที่ศึกษาระบบนิเวศน์ป่าคงภูแดง ป่าคอนโจดขวางและป่ารอยต่อ

ระหว่างป่าโคกกับป่าตาม ก่อนการสำรวจทีมวิจัยและเจ้าหน้าที่ Node ได้ร่วมกันวางแผนการสำรวจและออกแบบสำรวจพันธุ์พืชในป่าตามตำบลหนองแค โดยแบบสำรวจมุ่งไปที่คุณลักษณะ คุณสมบัติ และคุณค่าของพันธุ์พืชต่อชุมชนเป็นอย่างไร รวมทั้งลักษณะเฉพาะของนิเวศน์แต่ละแบบเป็นอย่างไร

- การลงพื้นที่ตามแผนงานโครงการสามารถดำเนินการได้เพียง 3 วัน(วันที่ 19-20 และ 26 กรกฎาคม 2550)แต่ในทางการปฏิบัติทีมวิจัยดำเนินการจริงเป็นเวลา 8 วัน จึงแล้วเสร็จ กระบวนการที่ทีมวิจัยใช้ คือ การเดินสำรวจ ให้ผู้รู้พันธุ์ไม้เป็นผู้นำทางเจ้าหน้าที่ Node คนหนึ่ง(คุณวิเชียร สอนจันทร์) ถ่ายภาพคุณลักษณะชนิดพันธุ์ทีละชนิด อีกคนหนึ่ง(คุณปกป้อง ปุโรทกานนท์)เขียนแบบบันทึกคุณสมบัติ และคุณค่าของชนิดพันธุ์พืชนั้น โดยสัมภาษณ์ผู้รู้ ในขณะที่ทีมวิจัยก็ช่วยกันบันทึกข้อมูลคู่ขนานกันไปด้วย ทำเช่นนี้ไปจนผู้รู้หาชนิดพันธุ์ใหม่ไม่พบอีกแล้วจึงยุติการสำรวจ

- ในช่วงสุดท้ายของการสำรวจทีมวิจัยและเจ้าหน้าที่ Node ได้ชุดสำรวจชั้นดินในพื้นที่ตัวแทน 3 นิเวศน์คือ ป่าโคก ป่าตาม และป่ารอยต่อ ระหว่างป่าโคกกับป่าตาม เครื่องที่ใช้ในการนี้ได้แก่ ภาพตัดขวางชั้นดิน ภาพตัดขวางภูมิประเทศพื้นที่ตัวแทนและตารางพันธุ์พืชที่พบในพื้นที่ตัวแทนนั้น ทีมวิจัยบันทึกภาพและข้อมูลที่พบและกลบหลุมกลับดังเดิม

2.2 การสรุปวิเคราะห์ผลการสำรวจ หลังจากเดินสำรวจจนครบถ้วนแล้วทีมวิจัยนำบันทึกการสำรวจ ภาพ และความทรงจำมาวิเคราะห์สรุปร่วมกัน การสรุปข้อมูลทำในวันที่ 29 กรกฎาคม 2550 ณ ที่ศาลาเอกประสงค์บ้านฝั่ง ตำบลหนองแค

อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ วิธีการสรุปใช้โปรเจกเตอร์ฉายภาพพันธุ์ไม้ที่
ถ่ายได้ แล้วระบบนำเสนอข้อมูลจำเพาะของแต่ละชนิดที่บันทึกจากสนามจากนั้น
ให้ผู้รู้และหมอยาช่วยตรวจสอบความถูกต้องที่ละชนิดจนครบ ทั้ง 234 ชนิด แล้ว
จากหลังวิเคราะห์ชั้นดินในนิเวศน้อยสามแบบและสรุปผลร่วมกัน

2.3 **จัดเวทีนำเสนอผลการสำรวจและตรวจสอบร่วมกับชุมชน** เป็นการนำชุดความรู้
ที่ค้นพบจากการสำรวจคืนให้กับชุมชน และให้ชุมชนร่วมกันตรวจสอบและ
เรียนรู้ให้มีความถูกต้องสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น การจัดเวทีทำในวันที่ 4 สิงหาคม 2550
ณ ศาลาเอนกประสงค์วัดบ้านผึ้ง ตำบลหนองแค อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ
วิธีการนำเสนอ คือ ใช้โปรเจกเตอร์นำเสนอกระบวนการสำรวจของทีมวิจัย
จากนั้นรายงานชนิดพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์ที่พบในป่าทาม และยกตัวอย่างชนิดพันธุ์ที่
หายากแล้วในปัจจุบัน จากนั้นเชิญชวนผู้เข้าร่วม(ซึ่งมีประมาณ 90 คน)แสดง
ความเห็นและเพิ่มเติมข้อมูลร่วมกัน และหลังจากวันนี้ทีมวิจัยได้เรียบเรียงผลการ
สำรวจเป็นเอกสารสำหรับการนำเสนอต่อไป

3. ขั้นการปฏิบัติการและสร้างการมีส่วนร่วม

ในขั้นนี้เป็นการทดลองปฏิบัติฟื้นฟูป่าและการสร้างการมีส่วนร่วมกับองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการป่าทามตำบลหนองแคเชิงระบบ และการขอจดทะเบียน
พันธุ์ไม้เฉพาะถิ่น กระบวนการนี้ใช้การขอเปิดการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อ
ตรวจสอบพิจารณาและกลั่นกรองอนุมัติการจัดการป่าทามตำบลหนองแค โดย นายไพฑูรย์
โถทอง หัวหน้าโครงการ เป็นสมาชิก อบต. และเป็นผู้ขอเปิดวาระการประชุมนี้ ซึ่งการประชุม
เกิดขึ้นทั้งหมดรวม 2 ครั้ง

ครั้งแรกวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2551 ณ ห้องประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล
หนองแค การประชุมครั้งนี้ทีมวิจัยเสนอข้อมูลชนิดพันธุ์พืชที่พบในป่าทามดงภูแดงและป่า
ดอนโจด นำเสนอความสำคัญของป่าและความจำเป็นในการดำเนินการเพื่ออนุรักษ์พันธุ์พืช
ท้องถิ่นแก่ที่ประชุม และขอให้สภารับรองพันธุ์พืชที่มีอยู่ทั้งหมดอยู่ในการดูแลของ อบต.
เมื่อ อบต.พิจารณาแล้วเห็นว่ามีความจำเป็นจริง แต่หากจะทำการใดๆต้องตรวจสอบข้อมูลให้
แน่ชัดก่อน อบต.เสนอให้ทีมวิจัยเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนของไม้เถาหรือกล้วยไม้ที่มี

ความสำคัญทางเศรษฐกิจให้ครบถ้วน ก่อนจะนำมารับรองเป็นญัตติพร้อมกันในคราวเดียว ทีมวิจัยจึงรับหลักการไปดำเนินการต่อ

หลังจากนั้นในวันที่ 10-11 กุมภาพันธ์ 2551 ทีมวิจัยจึงสรุปผลการปฏิบัติการและเขียนรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1 เสนอต่อ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ครั้งที่ 2 ของการประชุมร่วมกับสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแค เป็นการนำเสนอข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่สภาฯให้ข้อคิดเห็นและกลั่นกรองอนุมัติมติ ดำเนินการในเดือนพฤษภาคม 2551 ในครั้งนี้สภาฯได้รับรองพันธุ์พืชทั้งหมดที่ทีมวิจัยเสนออยู่ในความดูแลของ อบต. ที่จะมีการจัดการร่วมกัน รวมทั้งการหารือต่อเนื่องในการขยายพื้นที่ทำมาหากินในเขตตำบลหนองแค โดยใช้บทเรียนการจัดการของป่าดงภูแดงและป่าคอนโจดเป็นเครื่องมือ ซึ่งจะขยายผลการจัดการป่าชุมชนเป็นเครือข่ายการจัดการระดับตำบลจำนวน 8 ป่า คิดเป็นพื้นที่ป่า รวม 505 ไร่(รายละเอียดในผลการศึกษา)

ในส่วนการขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นนั้น อบต.ยังไม่มีอำนาจในเรื่องนี้ ดังนั้นแล้วสภาฯเสนอให้ทีมวิจัยศึกษากระบวนการดำเนินการให้ละเอียดก่อนอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นจึงประสานความร่วมมือกับ อบต.หนองแค และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในโอกาสต่อไป

หลังจากกระบวนการนี้แล้วทีมวิจัยได้สรุปบทเรียนการดำเนินโครงการตลอดระยะเวลาโครงการ แล้วจัดเวทีเสนอผลการศึกษาในวันที่ 17 ตุลาคม 2552 โดยเชิญกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวบ้าน กรรมการป่าชุมชน เจ้าหน้าที่ อบต.ยางคำ โดยมีเจ้าหน้าที่ Node เข้าร่วมเวที จัดเวที ณ ศาลาอเนกประสงค์วัดบ้านผึ้ง

ทีมวิจัยนำเสนอกระบวนการวิจัยนับตั้งแต่ต้นมาที่การสำรวจชนิดพันธุ์พืช กระบวนการทำงานร่วมกับ อบต.ตลอดจนผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการดังกล่าว จากนั้นทีมวิจัยตั้งข้อเสนอเชิงการพัฒนา ได้แก่ การขยายการจัดการ/การจัดตั้งป่าชุมชนเพิ่มขึ้นอีกในเขตตำบลหนองแค การจัดการป่าดงภูแดงและป่าคอนโจด และหารูปแบบความร่วมมือกันของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบให้ชุมชนและเปลี่ยนความเห็น สุดท้ายสรุปผลร่วมกัน

4. ขั้นการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์

การดำเนินกิจกรรมโครงในช่วงแรกมีความต่อเนื่องและกิจกรรมดำเนินการไปได้ด้วยดี กระทั่งเมื่อถึงช่วงเดือนมีนาคม-สิงหาคม 2552 กลุ่มชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนราษีไศล มีการชุมนุมเพื่อทวงถามความคืบหน้าการช่วยเหลือที่สันเขื่อนราษีไศล การชุมนุมกินระยะเวลา 6 เดือน ทีมวิจัยในโครงการเกือบทั้งหมดเป็นแกนนำเคลื่อนไหวทำให้การดำเนินกระบวนการงานวิจัยไม่สามารถขับเคลื่อนไปตามปกติได้และล่าช้าออกไป

การเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์โครงการสามารถกระทำได้จริงในเดือนพฤษภาคม 2553 Node ได้ประเมินสถานการณ์โครงการร่วมกับโครงการอื่นๆที่มีสถานภาพอย่างเดียวกันแล้วเชิญทีมวิจัยเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์จนแล้วเสร็จ ซึ่งคือรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ฉบับนี้

บทที่ 3

บริบทชุมชน

บ้านฝิ่ง หมู่ 4 ตำบลหนองแค อำเภอรามัญ จังหวัดศรีสะเกษ

ประวัติความเป็นมา

ครั้งแรกจากการเล่าขานต่อกันว่า ประมาณ 200 ปีมาแล้ว บริเวณป่าดงภูดินเป็นป่าที่มีต้นไม้ใหญ่อย่างหนาแน่นเป็นจำนวนมาก มีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งต่อมาคุณพระชนะ ซึ่งเป็นผู้มีตำแหน่งขุนนางและมีฐานะ เดิมอยู่บ้านห้วย อำเภอรามัญ ไซส ซึ่งอยู่อีกฝั่งหนึ่งของแม่น้ำมูลได้ใช้ช้างเป็นพาหนะเดินทางมาตั้งถิ่นฐานที่อยู่อใหม่ เมื่อเดินทางมาถึงก็ได้สำรวจและเห็นว่าบริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์ จึงได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ และต่อมาญาติของคุณพระชนะ ก็ได้เดินทางมาอยู่ด้วยกัน โดยปลูกต้นไม้ กระบองเพชรเป็นรั้วแสดงอาณาเขตและต้นมะเขาว์หรือต้นสีหลอดไว้บริเวณรอบๆบ้าน และต่อมาชาวบ้านจากถิ่นต่างๆ ก็ได้อพยพเข้ามาอยู่จนเกิดเป็นชุมชนใหญ่บนป่าดงภูดิน ตั้งชื่อว่า “บ้านฝิ่ง” การเข้ามาอยู่ครั้งแรกไม่สามารถทราบข้อมูลได้ บ้านฝิ่งนั้นต่อมาได้แยกหมู่บ้านแต่ยังอยู่ในบ้านเดียวกัน คือแยกเพิ่มเป็น หมู่ 14

อดีตบ้านฝิ่ง หมู่ 4 ตำบลหนองแค อำเภอรามัญ ไซส จังหวัดศรีสะเกษ มีผู้นำ(ผู้ใหญ่บ้าน)มาแล้ว 14 คน คือ

1. หลวงพระชนะ สงคราม	8. นายสง นรสาร
2. หลวงรามย์	9. อาจารย์ไส นรสาร
3. หลวงพรม	10. นายสมัย ศิลารักษ์
4. นายฮ้วยสี	11. นายหนา นรสาร
5. อาจารย์พิมพ์	12. นายเลื่อน สักร
6. อาจารย์ศิลา มณีนิล	13. นายเสริม นรสาร
7. นายอำตา อาจหาญ	14. นายประดิษฐ์ นรสาร/อดีตกำนัน

ตำบลหนองแค

ระบบเครือญาติในชุมชน ชุมชนบ้านฝึ้งมีระบบเครือญาติมากที่สุด คือ ผู้มีนามสกุล นรสาร ผู้มีนามสกุล ศิลาวัณย์ ผู้มีนามสกุล หารชัย ปัจจุบันมีประชากรทั้งหมด 696 คน ชาย 341 คน หญิง 355 คน จำนวน 136 ครัวเรือน

ที่ตั้งอาณาเขต

ทิศเหนือ	จด	บ้านมะยาง	มีระยะทาง	5	กิโลเมตร
ทิศใต้	จด	แม่น้ำมูล	มีระยะทาง	100	เมตร
ทิศตะวันออก	จด	บ้านเพี้ยมาต	มีระยะทาง	200	เมตร
ทิศตะวันตก	จด	ลำน้ำเสียว	มีระยะทาง	2	กิโลเมตร

มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบสูงค่อนข้างเรียบไปทางทิศตะวันออก จำนวนเนื้อที่ทั้งหมด 6,500 ไร่ พื้นที่ตั้งหมู่บ้านประมาณ 300 ไร่ พื้นที่ทำกิน ประมาณ 3,200 ไร่ พื้นที่สาธารณะประโยชน์ ประมาณ 3,000 ไร่

● แหล่งทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

บ้านฝึ้งมีทรัพยากรป่าไม้ คือ ป่าดงภู(ป่า ตั้งอยู่ทางทิศใต้ริมแม่น้ำมูล) ป่าดงภูดิน ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน ป่าดงบ้าน มีเนื้อที่ประมาณ 200 ไร่ 1 ป่า การเข้าไปใช้ประโยชน์ในอดีตและปัจจุบัน คือ หาของป่า เช่น เห็ด ไม้ใช้สอย หาฟืนเผาถ่าน หาเครือ ป่าดงบ้านนั้นไม่สามารถเลี้ยงสัตว์ได้ เพราะป่าดงบ้านมีพันธุ์ขึ้นอยู่หนาแน่น และไม่มีหญ้าหรืออาหารวัวควาย

ทรัพยากรน้ำ มีแม่น้ำมูลอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน ลำน้ำเสียวอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน หนองโค่น การใช้ประโยชน์ในอดีต หาปลา กุ้ง ปู และหาวยรมฝึ้ง หนองขอนแก่น เลี้ยงสัตว์ ในอดีตชาวบ้านตกกล้า ดำนาทาม – กุดแคน-กุดน้ำใส ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ แต่ปัจจุบันไม่ได้ตกกล้า เพราะตั้งแต่มีเขื่อนราษีไศล น้ำก็จะท่วมทุกปีก็เลยไม่มีชาวบ้านลงไปทำนาเพราะกลัวน้ำท่วม

● สังคมการเมือง-การปกครอง

ระบบการปกครองของชุมชนจะมีผู้ใหญ่บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อบต. กรรมการหมู่บ้าน อาสาพัฒนาชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข ประชาคมหมู่บ้าน

- ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน นายวิรัช นรสาร
- นายสมพร พรมคุณ ผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ

- นายอารีย์ มณีนิล สมาชิก อบต.
- นายจาลึก มะลิจาม สมาชิก อบต.
- นายสมพร พรหมคุณ ผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ
- นางอำพร ห้วยจันทร์ ผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ
- นายสิงห์ จำเริญ ผู้อาวุโส
- นายประดิษฐ์ นรสาร อดีตผู้ใหญ่บ้านและกำนันตำบลหนองแค
- แม่ใหญ่จำเภา เป็นเทียม (ร่างทรงประจำหมู่บ้าน)

กลุ่มองค์กรในชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนเงินล้าน กลุ่มสตรี อาสาสมัครสาธารณสุข

สภาพทางเศรษฐกิจในชุมชน ชุมชนบ้านฝ้าง หมู่ 4 ประกอบอาชีพหลัก คือ การทำนา อาชีพรอง เลี้ยงสัตว์ เช่น วัวควาย คิดเป็นร้อยละ 90% อาชีพรับจ้างต่างถิ่น เช่น กรุงเทพฯ / ต่างจังหวัด รายได้ประชากรต่อครัวเรือน เฉลี่ยประมาณ 21,500 บาท/คน/ปี

ด้านการศึกษา สถานศึกษาในชุมชนไม่มี จะต้องไปศึกษาที่โรงเรียนบ้านเพี้ยมาด

ประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อ มีวัด 1 แห่ง ชื่อ วัดบ้านฝ้าง และมีความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อ เช่น เจ้าพ่อคงภูดิน เจ้าพ่อคงภูแดง ปู่ตา ผีฟ้า แม่ธรณี(ภูมิบ้าน) และมีพิธีบวงสรวงเจ้าพ่อ จะมีการเลี้ยงใน แต่ละปีละ 2 ครั้ง จะมีการเลี้ยงเจ้าที่ ครั้งที่ 1 วันพุธแรกของเดือนเมษายน ครั้งที่ 2 วันพุธของเดือน 11 หลังออกพรรษา นอกจากจะมีงานบุญพระเหวด บุญกุ่มข้าวใหญ่

ด้านสาธารณูปโภค

- มีถนนหลวงสาย 2086 1 สาย
- ถนน คสล. 6 สาย
- ถนนลูกรัง 4 สาย
- ประปา 1 แห่ง
- ตู้โทรศัพท์ 3 ตู้
- มีไฟฟ้าครบทุกครัวเรือน 136 ครัวเรือน

การใช้ประโยชน์จากป่า ชาวบ้านฝ้างได้พึ่งพาทรัพยากรป่า เช่น ป่าบุ่ง-ป่าทามและป่าคงภูดิน ปัจจุบัน คือ เก็บของป่า เช่น เก็บฟืน เก็บเห็ด เลี้ยงสัตว์ หาแมลง หายาสมุนไพร การเก็บฟืนขาย หรือกิ่งไม้จะเก็บตลอดปี จากเดือน 1-12

- การเก็บเห็ด เช่น เห็ดปลวก เห็ดแดง เห็ดใหญ่(ตาบ) เห็ดไถน้อย เห็ดหน้าแหล่ เห็ดน้ำหมาก เห็ดข้าวโค เห็ดขอน เห็ดระโงกก็จะมี เห็ดระโงกขาว เหลือง การเก็บก็จะเริ่มเก็บในช่วงฤดูฝน จากเดือน 6-10
- การเลี้ยงสัตว์นั้นจะเลี้ยงตลอดปี เช่น วัวควาย จากเดือน 1-12
- การหาแมลง เช่น กิ๊น แมลงช้าง ไช้แดง การเก็บแมลงก็จะเริ่มเก็บจากเดือนเมษายน ช่วงปลายเดือน 8
- การหาสมุนไพรในอดีตนั้นมีคนหาเก็บหาตลอดปี แต่ปัจจุบันนั้น ไม่มีเนื่องจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนนั้นไม่ได้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับลูกหลาน แต่ถึงอย่างไรก็พอมีผู้คนมาเก็บสมุนไพรอยู่บ้างแต่มาจากถิ่นอื่น
- การเก็บหาของป่าในป่าดงภูดินนั้นก็เก็บไว้เพื่อกิน เหลือกินก็จะขาย แหล่งที่ขาย คือ ในชุมชนตลาดอำเภอรามิไสล

บ้านฝ้าง หมู่ 14 ตำบลหนองแค อำเภอรามิไสล จังหวัดศรีสะเกษ

ประวัติความเป็นมา

เดิมบ้านฝ้าง หมู่ 14 ตำบลหนองแค อำเภอรามิไสล จังหวัดศรีสะเกษ ได้เป็นบ้านเดียวกันกับบ้านฝ้าง หมู่ 14 ต่อมาบ้านฝ้างได้มีการแยกหมู่บ้านในปี พ.ศ.2525 ได้มีการแต่งตั้งผู้นำขึ้นมาเพิ่มตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ส่วนด้านเศรษฐกิจในชุมชนก็ไม่ได้แตกต่างจากบ้านฝ้าง หมู่ 4 เช่น ด้านการศึกษา ศาสนาและสังคม และการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าหรือความเป็นมาของประวัติหมู่บ้านเองก็ตาม มีประชากร 148 ครัวเรือน แยกเป็น ชาย 364 หญิง 345 คน รวม 709 คน

สภาพทางเศรษฐกิจ บ้านฝ้าง หมู่ 14 มีอาชีพหลัก คือ การทำการเกษตร ทำนาเป็นอาชีพหลัก เลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพรอง รับจ้างต่างถิ่น และมีการค้าขายในชุมชนเป็นบางส่วนประมาณ 2% ของครัวเรือนทั้งหมด รายได้ต่อประชากร เฉลี่ย 21,500บาท/คน/ปี

ด้านสังคม การเมือง การปกครอง ระบบการปกครองของหมู่บ้านจะมีผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อบต. ปัจจุบันผู้นำทางการ คือ

- ผู้ใหญ่บ้าน : นายรมย์ ศิลารักษ์
- ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน : นายหวน มณีนิล

- สมาชิก อบต. : นายไพฑูรย์ โถทอง, นายบุญเทียน มณีนิล
- ผู้นำไม่เป็นทางการ : นายสิงห์ จำเริญ
- ผู้อาวุโสในหมู่บ้านและอดีตกำนัน : นายประดิษฐ์ นรสาร
- ร่างทรง(เทียมประจำหมู่บ้านฝั่ง ม.4, 14) : แม่ใหญ่จำป๋า

ด้านการศึกษา บ้านฝั่ง หมู่ 14 ไม่มีโรงเรียนต้องไปเรียนที่โรงเรียนบ้านเพี้ยมาต มีวัด 1 แห่ง คือ วัดบ้านฝั่ง

ด้านองค์กรในชุมชน

- มีกลุ่มออมทรัพย์
- กลุ่มกองทุนเงินล้าน
- กขคจ.
- กลุ่มสตรี
- กลุ่มอาสาสมัครสุข

ด้านประเพณีวัฒนธรรม

วัฒนธรรมความเชื่อ เช่น เจ้าพ่อคงภูดิน เจ้าพ่อคงภูแดง ปู่ตา ผีฟ้า แม่พระธรณี (ภูมบ้าน) งานประเพณี บวงสรวงเจ้าพ่อ จะมีการเลี้ยง 2 ครั้ง การเลี้ยงครั้งที่ 1 คือวันพุธแรกของเดือนเมษายน การเลี้ยงครั้งที่ 2 คือ วันพุธแรกของเดือน 11 หลังออกพรรษาและยังมียานบุญประเพณี บุญคุ้มข้าวใหญ่ บุญพะเหวดในช่วงเดือน 3-4-5

วัฒนธรรมในการช่วยเหลือ ในอดีตจะมีการลงแขกเกี่ยวข้าว ดำนา แต่ปัจจุบันนี้นั้นมีน้อยลง ซึ่งเป็นไปตามกระแสสังคมที่กำลังจะเปลี่ยนไป

ด้านสาธารณูปโภค

- มีถนนหลวงสาย 2086 1 สาย	- ถนน คสล. 4 สาย
- ถนนลูกรัง 5 สาย	- ตู้โทรศัพท์สาธารณะ 2 ตู้
- มีประปา 1 แห่ง	- มีไฟฟ้า 148 ครั้วเรือน

การใช้ประโยชน์ บ้านฝั่ง หมู่ 14 ได้พึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติจากป่า คือ ป่าบุ่ง-ป่าทาม และ ป่าดงภูดิน คือ เก็บหาของป่า เลี้ยงสัตว์ หาพืช สมุนไพร หาแมลงต่างๆ เก็บเห็ด เช่น หาเห็ด

ชาวบ้านจะเก็บฝืนตายและกิ่งไม้ตลอดปี จากเดือน 1-12 เผาถ่าน เก็บเห็ด เช่น เห็ดปลวก เห็ดปลวกแดง เห็ดตาบ เห็ดปลวกไก่อ้น้อย เห็ดปลวกสายน้ำ เห็ดข้าวโค เห็ดหน้าแหล่ เห็ดน้ำหมาก เห็ดระโงกขาว เห็ดเหลือง ชาวบ้านจะเริ่มเก็บจากเดือน 6-10 การเลี้ยงสัตว์ เช่น วัวควายจะมีการเลี้ยงตลอดทั้งปี การหาแมลง เช่น จิโนน แมลงช้าง ไช้มดแดง การเก็บของป่าก็จะเริ่มเก็บจากเดือนเมษายน ช่วงปลายเดือนถึงเดือน 8 การเก็บสมุนไพรนั้นในอดีตมีคนเก็บตลอดปี แต่ปัจจุบันนี้ไม่มีการสืบทอด การเก็บหาของป่านี้ชาวบ้านจะเก็บไว้ เหลือกินก็จะขายในชุมชนและตลาดอำเภอราษีไศล

บ้านเพี้ยมาต หมู่ 3 ตำบลหนองแค อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ

ประวัติความเป็นมา

ตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในอดีตว่า คนโบราณนั้นมีความเชื่อเรื่องเวทมนต์ คาถา เครื่องรางของขลังและภูมิพิสัย และมียอดความรู้เรื่องการตั้งถิ่นฐานก่อนจะอพยพมาตั้งถิ่นฐาน จะมีการเดินทางมาปลูกต้นไม้เพื่อเสี่ยงทายก่อนว่าต้นไม้ที่เจริญงอกงามก็จะถือว่าอุดมสมบูรณ์ ถ้าต้นไม้ตายหรือเหี่ยวลงก็แสดงว่าบริเวณดังกล่าวนี้ไม่อุดมสมบูรณ์

จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าว่า บ้านเพี้ยมาตนั้นย้ายมาจากบ้านห้วย อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ตรงข้ามกับบ้านฝ้างและบ้านเพี้ยมาต ปัจจุบันซึ่งอยู่คนละฝั่งของแม่น้ำมูล

ในอดีตนั้นได้อพยพมาตั้งหมู่บ้านที่ตรงบริเวณห้วยสุต(หรือท่าทรายพนมศักดิ์ปัจจุบัน) หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า โนนแดง บริเวณฝั่งโนนแดงนี้ยังมีตำนานเล่าขานกันต่อมาว่า “มีปากถ้ำขนาดใหญ่” มีเมืองอยู่ใต้บาดาล เรียกว่า เมืองลุ่ม ประชาชนที่อยู่บนพื้นดินเรียกว่า “เมืองเทิง” ทั้งสองเมืองต่างเดินทางไปมาหาสู่กัน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ไทเมืองล่างได้มายึดหูกยืมพื้มาจากเมืองเทิงไปทอดผ้าอยู่เสมอ จนต่อมารั้งหนึ่งหนุ่มเมืองเทิงไม่ซื่อสัตย์ต่อเมืองลุ่มจึงบอกเลิกพิธีต่างๆ และเกิดความบาดหมางพิศอกกับเมืองเทิง และแล้วเมืองเทิงก็เกิดความเดือดร้อนขึ้นในเมืองขึ้นจนอยู่ไม่ได้ ก็เลยอพยพมาอยู่บ้านเพี้ยมาต ปัจจุบันตัววัดตะนะ(มาต) เป็นผู้นำก่อตั้งบ้านเพี้ยมาต ซึ่งในอดีตบริเวณบ้านเพี้ยมาตนั้นเป็นป่าดงดิบ มีสัตว์ใหญ่อาศัยอยู่ เช่น ช้าง เสือ ละมั่ง เก้ง กวาง หมู่บ้าน ฯลฯ เนื่องจากเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์เมื่อหลายร้อยปีที่ผ่านมา (ยุคแรก) บ้านเพี้ยมาตมีผู้นำคนแรก คือ หลวงรัตนะ ที่อพยพมาจากบ้านห้วย ปัจจุบันบ้านเพี้ยมาต มีประชากร 137 ครัวเรือน ชาย 325 หญิง 347 รวม 672 คน

ที่ตั้งอาณาเขต

ทิศเหนือ	จด	บ้านโนนสูง	มีระยะทาง	4	กิโลเมตร
ทิศใต้	จด	บ้านเหล่าโค่น	มีระยะทาง	2	กิโลเมตร
ทิศตะวันออก	จด	บ้านปลาขาว	มีระยะทาง	4	กิโลเมตร
ทิศตะวันตก	จด	บ้านฝ้าง หมู่ 4	มีระยะทาง	200	เมตร

มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบสูง มีลักษณะเป็นคอนสูง ฤดูแล้งจะแล้งมาก ในฤดูน้ำหลากน้ำจะไม่ท่วมเนื่องจากเป็นที่สูง เนื้อที่ทั้งหมด ประมาณ 3,700 ไร่ แยกเป็นทั้งหมู่บ้าน 250 ไร่ พื้นที่ทำกิน 2,300 ไร่ พื้นที่สาธารณะ 950 ไร่

สภาพเศรษฐกิจ บ้านเพี้ยมาตมีการประกอบอาชีพทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก อาชีพรอง คือ เลี้ยงสัตว์ รับจ้าง ค้าขายในชุมชน รายได้เฉลี่ยต่อคน 23,183 บาท/คน/ปี(ข้อมูล จปฐ.)

ด้านสังคม การเมือง การปกครองปัจจุบันบ้านเพี้ยมาต มีระบบการเมืองการปกครองโดยจะมีผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. กรรมการหมู่บ้าน อสม.อาสาพัฒนาชุมชน ประชาคมหมู่บ้าน และในอดีตก็มีการปกครองกัน คือ ผู้นำหมู่บ้านที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กล่าวคือ

1. หลวงรัตนะ	ที่ย้ายมาจากบ้านห้วย
2. ท้าวคำสิงห์ บัวศรี	ย้ายมาจากอุบลราชธานี
3. หลวงโคตร	ไม่ทราบนามสกุล
4. นายโสม	เป็นลูกของนายฮ้อยปิ่น หลานของท้าวคำสิงห์ บัวศรี
5. นายเกษ บัวศรี	เป็นหลานของท้าวคำสิงห์
6. นายบุตรดี สุทวัน	เป็นลูกหลานของหลวงโคตร
7. นายพรหม บัวศรี	เป็นหลานชายของนายเกษ
8. นายอ่อน บัวศรี	เป็นลูกหลานของนายบุตรดี สุทวัน
9. นายอ่อนตา บัวศรี	เป็นลูกหลานของนายพรหม บัวศรี
10. นายสอน สุทวัน	เป็นลูกหลานของนายอ่อน สุทวัน
11. นายคำตา จำปาพันธุ์	เป็นลูกหลานของนายอ่อน
12. นายประสงค์ สุธาวรรณ	เป็นลูกหลานของนายสอน
13. นายสวาท สุทวัน	เป็นลูกหลานของนายอ่อน
ปัจจุบัน คือ ผู้ใหญ่บ้าน	นายสังวาล สุทวัน
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	นายสมจิตร สุทวัน, น.ส.พัชรินทร์ กันท์หา

สมาชิก อบต. - นายสมเกียรติ เจือจาน นายสุภาพ มนูญิล ปี 2545-2548

- นายสมัย หงษ์คำ, นายสมเกียรติ เจือจาน ปี 2548 -ปัจจุบัน

ผู้นำไม่เป็นทางการ,มรรคทายกหมู่บ้าน(สารวัตร) - นายบุญมา หงษ์คำ

หมอสูตร - นายบุญเลิศ ดีโพธิ์รัมย์

องค์กรในชุมชน ได้แก่ กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนร้านค้า กลุ่มกองทุนเงินล้าน

แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ บ้านเพี้ยมาตมีป่าไม้อยู่ 2 แห่ง คือ ป่าดงภูแดง มีเนื้อที่ 437 ไร่ ป่าดอนปู่ตา มีเนื้อที่ 9 ไร่ ปัจจุบันเหลือประมาณ 2 ไร่ ในอดีตการเข้าไปใช้ประโยชน์ของชาวบ้าน คือ การเข้าไปอยู่ หากินแบ่งปันชาวบ้านหรือเครือญาติหรือนำไปแลกสิ่งของกับเพื่อนบ้าน เช่น เห็ด หน่อไม้ ฟืน เก็บผัก หาเครือไม้ใช้สอย หรือไข่มดแดง และสามารถเลี้ยงวัวควายในป่าดงภูแดงได้ จนถึงปัจจุบัน และยังเป็นที่พักสัตว์ในช่วงฤดูน้ำหลาก แหล่งน้ำ หนองเพี้ยมาต หนองตาหวด แม่น้ำมูล ป่าดงภูแดง ป่าดอนปู่ตา

ด้านการศึกษา มีโรงเรียน 1 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านเพี้ยมาตคนในหมู่บ้านเรียนจบประถม ตอนต้นเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ มัธยมศึกษาและปริญญาตรีตามลำดับ

ด้านประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อ มีวัด ชื่อว่า วัดบ้านเพี้ยมาตปัจจุบันเจ้าอาวาส ชื่อ พระครู ธรรมมาร (หลวงพี่ดี นั้บโยม) คนในหมู่บ้านมีความเชื่อเรื่องเจ้าพ่อดงภูดิน ดงภูแดง ปู่ตา ลำผีฟ้า พระแม่ธรณี

ประเพณีที่สำคัญ คือ บวงสรวงเจ้าพ่อดงภูแดง ปู่ตา และบุญชะเหวด คຸ້ມຂ້າວໄຫຼ່ การ บวงสรวงเจ้าพ่อจะมีการเลี้ยงในแต่ละปีละ 2 ครั้ง คือ วันพุธแรกของเดือนเมษายน วันพุธแรกของ เดือน 11 หลังออกพรรษา บุญชะเหวด และบุญคຸ້ມຂ້າວໄຫຼ່ จะทำในเดือน 3-4

ด้านสาธารณสุข

- มีถนนหลวงสาย 2086 1 สาย

- ถนน คสล. 3 สาย

- ถนนลูกรัง 4 สาย

- ตู้โทรศัพท์ 2 ตู้

- มีประปา 1 แห่ง

- โรงพยาบาลอำเภอ 1 แห่ง

การใช้ประโยชน์จากป่า บ้านเพียมาดใช้ทรัพยากรจากป่าบุ่ง-ป่าทามและป่าดงภูแดง เช่น การเก็บหาของป่า คือ เก็บฟืน เผาถ่าน เก็บเห็ด เลี้ยงสัตว์ เช่น วัวควาย และแมลงต่างๆ เช่น จิณุน ผัก เช่น ผักเม็ก ผักติ้ว สมุนไพร เก็บฟืน เผาถ่าน ชาวบ้านจะเก็บฟืนที่ตายแล้ว หรือกิ่งไม้ขนาดเล็ก ในป่าทามและป่าภูแดงตลอดปี เช่น เห็ดปลวก เห็ดปลวกแดง เห็ดตาบ เห็ดปลวกไก่อ้อย เห็ดปลวก สายน้ำเห็ดข้าวไค เห็ดหน้าแหล่ เห็ดน้ำหมาก เห็ดระโงก เช่น ระโงกขาว ระโงกเหลือง ชาวบ้านจะเริ่มเก็บจากเดือน 6-10 การเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว-ควาย จะมีการเลี้ยงตลอดปี การหาแมลง เช่น จิณุน แมลงช้าง ไช้ผดแดง การเก็บของป่าก็จะเริ่มเก็บจากเดือนเมษายน ช่วงปลายเดือนถึงเดือน 8 การเก็บสมุนไพรจะเก็บตลอดปี แต่ปัจจุบันนั้นขาดการสืบทอด การเก็บหาของป่านั้นชาวบ้านจะเก็บไว้เหลือกินก็จะขายในชุมชนและตลาดอำเภอรามิไสล

บ้านเหล่าโดน หมู่ 10 ตำบลหนองแค อำเภอรามิไสล จังหวัดศรีสะเกษ

ประวัติความเป็นมา

คำว่า เหล่าโดน ก่อนปี พ.ศ. 2500 ที่นี้เป็นป่าใหญ่ที่ติดต่อกับป่าดงภูแดงและป่าดอนโจด เป็นลักษณะโนนสูงสลับกับที่ราบลุ่ม เนื้อที่ประมาณ 20 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ มีป่าไม้เบญจพรรณ ส่วนมากจะเป็นไม้พะยอม ไม้แดง ไม้เต็ง ขึ้นอยู่หนาแน่น

เมื่อปี พ.ศ.2500 ชาวบ้านเพียมาดได้เข้ามาบุกเบิกเมื่อทำไร่ พื้นที่แห่งนี้จึงถูกตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำไร่และจับจองเป็นเจ้าของ ซึ่งในอดีตก่อนปี 2500 นั้นได้มีคนจื๋อต(คุทธาด)ที่หนีมาจากบ้านเพียมาดเพราะสมัยนั้นชาวบ้านรังเกียจจึงหนีมาอยู่ตอนนี้

ดอนเหล่าโดนเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์มาก เดิมเป็นเทือกป่าแนวเดียวกับป่าดงภูแดง ดงภูดินและดอนโจด ป่าเหล่านี้จะเป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านนั้นต้องพึ่งพาทรัพยากรในการอยู่อาศัยและเป็นพื้นที่ติดต่อแม่น้ำมูล พอหาปลาได้มาก็จะมาแขวะเก็บผักหาฟืน หาเห็ดที่ติดกับแม่น้ำมูลพอหาปลาได้ก็จะมาแขวะเก็บผัก หรือของป่าอื่นในดอนเหล่าโดนนี้

เมื่อปี พ.ศ.2502 นายสอน สุทวัน อดีตผู้ใหญ่บ้านบ้านเพียมาด เห็นว่าต่อไปบ้านเพียมาดนั้นจะคับแคบ ไม่พอกับที่อยู่อาศัยของชาวบ้านที่จะขยายต่อไปในอนาคต ประกอบกับโนนเหล่าโดนก็เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการตั้งหมู่บ้าน สภาพป่าก็เริ่มเสื่อมโทรมมากแล้ว จึงได้พาลูกหลานอพยพออกไปตั้งบ้านใหม่ แรกๆก็มีเพียงหลังเดียว ต่อมาก็มีลูกหลานจากบ้านเพียมาดออกตามมามากขึ้น นายสอนและครอบครัวก็ได้มีการแบ่งที่ดินให้ลูกหลานที่ตามมา แบ่งที่ดินให้คนละเท่าๆกัน และจากการย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ของบ้านเหล่าโดน ชาวบ้านมักจะเรียกว่า “บ้านน้อย” ในขณะนั้นการปกครอง

ยังขึ้นอยู่กับบ้านเพี้ยมาต และต่อมาก็ได้มีการขอตั้งซื้อบ้านใหม่และแยกหมู่บ้านออกจากบ้านเพี้ยมาต
ชื่อว่า บ้านสวนสัน ตั้งตามชื่อผู้มาก่อนตั้ง การมาก่อนตั้งบ้านใหม่ในสมัยนั้น คือ สมัยจอมพลสฤษดิ์
ธนารักษ์ ณ.วันที่ 2 เมษายน ปีชวด

ซึ่งการตั้งหมู่บ้านมีคนสำคัญในการจัดตั้งหมู่บ้านทั้งหมด 8 คน แต่ละคนมีบทบาทหน้าที่
สำคัญแตกต่างกัน ดังนี้

1. พ่อสอน	สุทวัน	เป็นประธานใหญ่ฝ่ายปรึกษา
2. พ่อฝั้น	อิทธจักร	เป็นสารวัตรหรือมรรคทายก มีหน้าที่
ประกาศวันสำคัญในหมู่บ้าน
3. พ่อสร้อย	ประกายทอง	เป็นคนสำคัญหัวหน้าป่าเพื่อตั้งหมู่บ้าน
4. พ่อน้อยหรือจำปา	มนัณิล	เป็นคนสร้างศาลากลางบ้าน
5. พ่ออ่อน	นรสาร	เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเพี้ยมาต
6. พ่อจำปา	มณีนิล	เป็นคนขุดพบพระมั่งได้
7. นายนิล	กันยายน	เป็นเฒ่าจำหมู่บ้าน
8. นายพุด	ภาชู	เป็นเฒ่าจำรอง
9. นายคำตา	จำปาพันธ์	เป็นผู้ใหญ่บ้านจากบ้านเพี้ยมาต

ปัจจุบันบ้านเหล่าโค่นมีจำนวนประชากรทั้งหมด 67 ครัวเรือน แยกเป็น ชาย 173 คน หญิง
168 คน รวม 341 คน

ที่ตั้งอาณาเขต

ทิศเหนือ	จด	บ้านปลาขาว	มีระยะทาง	5	กิโลเมตร
ทิศใต้	จด	บ้านลำน้ำมูล บ้านห้วย	มีระยะทาง	4	กิโลเมตร
ทิศตะวันออก	จด	บ้านดอนงูเหลือม	มีระยะทาง	3	กิโลเมตร
ทิศตะวันตก	จด	ป่าดงภูดิน	มีระยะทาง	2	กิโลเมตร

มีเนื้อที่ทั้งหมด 4,200 ไร่ ที่ตั้งหมู่บ้าน 150 ไร่ ที่ทำกิน 3,670 ไร่ ที่สาธารณะ 520 ไร่

แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ มีน้ำ พุ่งหนองไส้เดือน หนองหัวเข่า แม่น้ำมูล ป่าดอนโจด ดงกุ
แดง ที่ดินสวนหลวง

สภาพเศรษฐกิจ ชาวบ้านเหล่าโค่นมีการประกอบอาชีพหลัก คือ การทำการเกษตร มีการ
เลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพรอง และรับจ้างนอกฤดูกาล ขั้บรรับจ้าง รายได้เฉลี่ยประชากร 24,340 บาท/คน/ปี

ด้านสังคม การเมือง การปกครอง

ผู้นำทางการเมืองในอดีต	1. นายสอน	สุทวัน	ผู้ใหญ่นบ้านเก่าบ้านเพี้ยมาต
	2. นายคำตา	จำปาพันธ์	ผู้ใหญ่นบ้านเพี้ยมาต
	3. นายอ่อน	นรสาร	ผู้ช่วยผู้ใหญ่นบ้านเก่า
ผู้นำไม่เป็นทางการเมือง	4. พ่อฝั้น	อินธิจักร	สารวัตรหรือมรรคทายก
	5. นายนั้น	กันกา	เป็นเฒ่าเจ้า
	6. นายพุด	พาชู	เป็นรองเฒ่าเจ้า
ผู้นำปัจจุบัน	7. นายทองจันทร์		ผู้ใหญ่นบ้าน
	8. นางราตรี		ผู้ช่วยผู้ใหญ่นบ้าน
	9. นายอตุลย์	ทุมจิตร	อบต.
	10. นายอภิรักษ์	สุธาวรรณ	อบต.
ผู้นำไม่เป็นทางการเมือง	11. นายพุด	ภาชู	เป็นเฒ่าเจ้าประจำหมู่บ้าน
	12. นายทองสา	ประกายทอง	ผู้อาวุโส(อดีตผู้ใหญ่นบ้าน)

ด้านการศึกษา บ้านเหล่าโคนเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กและตั้งใหม่ยังไม่ถึง 50 ปี ไม่มีโรงเรียน เด็กมาเรียนที่โรงเรียนบ้านเพี้ยมาต มีวัด 1 แห่ง ชื่อวัดบ้านเหล่าโคน คนในชุมชนเรียนจบ

ประถมต้น	เป็นอันดับหนึ่ง
มัธยมศึกษาตอนต้น	เป็นอันดับสอง
อนุปริญา	เป็นอันดับสาม

ประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อ เจ้าพ่อคงภูดิน เจ้าพ่อกระเกษ เจ้าราชคงภูแดง ปู่ตา ประเพณีที่สำคัญ คือ ทำบุญบ้านเดือนสาม เดือนสี่ บุญพะหวัด บุญข้าวจี เดือนสาม 3 เลี้ยงศาลเจ้าพ่อคงภูดิน เดือน 5 แข่งเรือ เดือน 11 เลี้ยงปู่ตา เดือน 5 และเดือน 11

การใช้ประโยชน์จากป่า บ้านเหล่าโคน ซึ่งอยู่ติดกับป่าบุง-ป่าทาม และป่าคงภูแดง ชาวบ้านจะสามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่สองแห่งได้ตามความเหมาะสมกับฤดูกาลการใช้ประโยชน์ มีดังนี้

- การเก็บหาของป่า เช่น ฟืน เฒ่าถ่าน หาเห็ด เกี้ยวหญ้า ไข่มดแดง หายาสมุนไพร เลี้ยงสัตว์ การหาฟืน ชาวบ้านจะใช้กิ่งไม้เล็กๆ ไม่ตายแล้วตลอดทั้งปี การหาเห็ด เช่น เห็ดปลวก เห็ดข้าวไค เห็ดหน้าแหล่ เห็ดน้ำมาก เห็ดกระด้าง จากเดือน 6-8 การเกี่ยวหญ้าคาจากเดือน 12 จนถึงเดือน 3

ไข่มดแดง จากเดือน 3-6 การเลี้ยงสัตว์จะเลี้ยงตลอดปี การหาสมุนไพรในอดีตจะหาตลอดปี แต่ปัจจุบันนั้นการสืบทอดเลยไม่มีคนมาหามากนัก

ด้านสาธารณสุข/โรคในชุมชน มีถนนเข้าหมู่บ้านจากบ้านเพี้ยมาต 1 สาย(ถนนลูกรัง)
ถนน คสล.ในหมู่บ้าน 1 สาย ถนนลูกรังในหมู่บ้าน 4 สาย ประปาหมู่บ้าน 1 แห่ง ไฟฟ้า 67 ครัวเรือน

บทที่ 4

ผลการศึกษา

โครงการศึกษาชนิดพันธุ์พืชและการฟื้นตัวระบบนิเวศป่าทาม/ป่ารอยต่อในเขตป่าชุมชน ตำบลหนองแค อำเภอรามัญ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากความตระหนักร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องในหลายภาคส่วนทั้ง ภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนและชุมชนใช้ประโยชน์*ในเขตตำบลหนองแค ในคุณค่าความสำคัญของป่าบุ่งป่าทาม ป่าโคกในเขตป่าทามและป่าที่อยู่ในแนวรอยต่อของป่าทามและป่าโคก เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้มีความต้องการทรัพยากรจากป่าเพิ่มตามขึ้นไปด้วย และแน่นอนว่าได้ส่งผลกระทบกับความหนาแน่น ความหลากหลายทางชีวภาพ และความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศป่า

จากสถานการณ์ดังกล่าวกลุ่มผู้เกี่ยวข้องจึงร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและค้นหาหนทางออกโดยการร่วมกันจัดทำแผนฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชนเป็นแผนพัฒนาในระยะ 5 ปี โดยเฉพาะการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้มุ่งหวังที่จะผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ในรูปแบบป่าชุมชน จำนวน 25 ป่า

ป่าดงภูแดงและป่าดอนโจดเป็นสองใน 25 ป่าที่กลุ่มผู้เกี่ยวข้องมีความต้องการให้อนุรักษ์เป็นป่าทามชุมชน เนื่องจากผลจากการก่อสร้างเขื่อนรามัญไฮลและกักเก็บน้ำในปี พ.ศ. 2536 เรื่อยมากระทั่งปี พ.ศ. 2543 จึงเปิดประตูระบายน้ำเพื่อบรรเทาปัญหาและศึกษาผลกระทบ ซึ่งเมื่อศึกษาร่วมกันแล้ว(การดำเนินโครงการวิจัยองค์ความรู้การจัดการการป่าในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำมูลตอนกลาง : พุด บุญเต็มและคณะ ,2548)พบว่าทั้งชนิดพันธุ์พืชและสัตว์ลดลงอย่างน่าเป็นห่วง และบางชนิดมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชุมชนในแง่เป็นพืชอาหาร และสมุนไพร ซึ่งจากการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลายครั้งมีข้อเสนอให้มีการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมในสองประเด็น คือ 1.) ศึกษาชนิดพันธุ์พืชในป่าทาม/ป่าโคกติดต่อกับป่า เพื่อทำความเข้าใจคุณค่าของพันธุ์พืช และหาหนทางจดทะเบียนพันธุ์พืชท้องถิ่นให้เป็นสมบัติของชุมชน และ 2.) ศึกษาการจัดการป่าทามชุมชนในระบบนิเวศที่มีความแตกต่าง ได้แก่ ป่าโคก ป่าโคกติดต่อกับทามนำไปสู่การฟื้นฟูอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

* สำนักงานป่าไม้ภาค 9 อุบลราชธานี องค์กรบริหารส่วนตำบลหนองแค มูลนิธิประสานความร่วมมือพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้ โครงการฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำป่าทามมูล คณะกรรมการร่วมอนุรักษ์ป่าทามลุ่มน้ำมูล 3 จังหวัด และชุมชนบ้านฝาง บ้านเพี้ยมาดและบ้านเหล่าโค่น ตำบลหนองแค อำเภอรามัญ จังหวัดศรีสะเกษ

ข้อเสนอดังกล่าวถูกขยายผลนำไปสู่การกระบวนการศึกษาเชิงระบบในนิเวศน์ของป่าดงภูแดง ซึ่งเป็นป่าโคก(ป่าเบญจพรรณ) ป่าทามตำบลหนองแคและป่ารอยต่อระหว่างป่าโคกกับป่าทาม ทำการศึกษาชนิดพันธุ์พืช ชนิดพันธุ์สัตว์ที่มีอยู่ รวมทั้งระบบนิเวศน์ย่อยที่มีความแตกต่างกัน รวมทั้ง ศึกษาการฟื้นตัวของแต่ละนิเวศน์เหล่านั้นโดยมีความมุ่งหวังที่จะนำชุดความรู้ที่ค้นพบไปเป็นแนวทาง ในการฟื้นฟูป่าทามและคัดเลือกชนิดพันธุ์พืชเฉพาะถิ่นไปจดทะเบียนพันธุ์พืชท้องถิ่นร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแคเป็นสมบัติของท้องถิ่นร่วมกันต่อไป

กระบวนการศึกษาของโครงการจากเริ่มต้นกระทั่งสิ้นสุดระยะเวลาโครงการ ทีมวิจัยมีข้อค้นพบดังต่อไปนี้

ลักษณะทางกายภาพของป่า

ป่าดงภูแดง

ที่ตั้ง

ป่าดงภูแดงตั้งอยู่ในเขตบ้านฝิ่ง บ้านเพี้ยมาต บ้านเหล่าโคน บ้านดอนงูเหลือม ตำบลหนองแค อำเภอรามัญ จังหวัดศรีสะเกษ มีเนื้อที่ประมาณ 485 ไร่ ตามแผนที่มาตราส่วนที่ 1:5,000 ลำดับชุดที่ L 7017 ระวาง .5839 iv เส้นรุ้งที่ 15 องศา 22 ลิปดาเหนือ ถึง 15 องศา 25 ลิปดาเหนือ เส้นแวงที่ 104 องศา 04 ลิปดาเหนือ ถึง 104 ลิปดาตะวันออก ระยะทางจากป่าถึง จังหวัดศรีสะเกษ ประมาณ 50 กิโลเมตร (ข้อมูลจากงานวิจัยป่าเขตร้อนในประเทศไทย)

อาณาเขต

ทิศเหนือ	จดทุ่งนาบ้านฝิ่ง บ้านเพี้ยมาต
ทิศใต้	จดป่าทามแม่น้ำมูล
ทิศตะวันออก	จดเส้นทางสาธารณะบ้านเพี้ยมาต-เหล่าโคน
ทิศตะวันตก	จดแม่น้ำมูล

สภาพภูมิศาสตร์

เป็นป่าเบญจพรรณติดกับป่าทาม ลักษณะดินจะเป็นดินทรายละเอียดค่อนข้างสีแดง สภาพพื้นที่ 40% มีลักษณะเป็นที่ราบสูงค่อนข้างราบเรียบ ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ 60% เป็นลูกคลื่น

ลอนและลาดเรียบไปทางทิศตะวันตก มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางเฉลี่ยตั้งแต่ 119 เมตร ถึง 131 ตามความลาดชันเฉลี่ยของพื้นที่มากกว่า 1.2%

ป่าดอนโจดขวาง

ที่ตั้ง

ป่าดอนโจดขวางตั้งอยู่ในเขตหมู่บ้านดอนงูเหลื่อม บ้านเหล่าโดน บ้านเพี้ยมาต ตำบลหนองแค อำเภอรามิไสล จังหวัดศรีสะเกษ เนื้อที่ประมาณ 173 ไร่ ตามมาตราส่วนที่ 1 50,000 ลำดับชุด L 7017 ระวาง 5839 เส้นรุ้งที่ 15 องศา 22 ลิปดาเหนือ ถึง 15 องศา 25 ลิปดาเหนือ เส้นแวงที่ 104 องศา 04 ลิปดาตะวันออก ถึง 10 องศา ลิปดาตะวันออก ระยะทางป่าจนถึงตัวจังหวัดศรีสะเกษ 48 กิโลเมตร

อาณาเขต

ทิศเหนือ	จด หุ่นาชาวบ้านเพี้ยมาต บ้านดอนงูเหลื่อม
ทิศใต้	จด ทามบ้านเหล่าโดน
ทิศตะวันออก	จด หุ่นาบ้านดอนงูเหลื่อม
ทิศตะวันตก	จด หุ่นาบ้านเหล่าโดนบ้านเพี้ยมาต

สภาพภูมิศาสตร์

ป่าดอนโจดขวางมีลักษณะเป็นป่าโคก และป่าไม้ชาด ลักษณะพื้นที่เป็นเนินหลังเต่า เป็นเนินช่วงกลางและลาดชันลงตามแนวขอบของป่า ดินจะเป็นดินทรายละเอียด สภาพพื้นที่ 80% เป็นพื้นที่ราบเรียบ 20% เป็นพื้นที่ลาดเอียงรอบป่า ส่วนมากจะเอียงไปทางทิศใต้มีความสูงระดับน้ำดับทะเลเฉลี่ยตั้งแต่ 119 เมตร ถึง 122 ของระดับน้ำทะเลปานกลางตามความลาดชันของพื้นที่

ประวัติความเป็นมาและการพัฒนาของป่า

ป่าดงภูแดง

จากการเล่าขานต่อกันมาว่าดงภูแดงเป็นป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์มีต้นไม้ใหญ่เป็นจำนวนมากและมีหลากหลายชนิดพันธุ์ กระทั่งประมาณ ปี พ.ศ. 2487 มีชาวบ้านซื้อพ่อใหญ่พรหม กับ พ่อใหญ่สอน บุກเบิกป่าดงภูแดง ตัดต้นไม้เล็กๆออกทำเป็นไร่แดง และได้ผลดีชาวบ้านคนอื่นๆก็การบุກเบิกป่าทำไร่แดงกันเกือบทั้งหมู่บ้าน การทำไร่แดงนี้ทำกันเรื่อยมาจนถึง พ.ศ. 2501 – 2504 พื้นที่ป่าดงภูแดงโล่งเตียนเกือบทั้งหมด

ต่อมาได้มีเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ชื่อ นายยุทธ ไม้ทรานนามสกุล เข้ามาและประกาศตามจับชาวบ้านผู้บุกรุกป่าดงภูแดงในช่วงนั้นชาวบ้านก็เริ่มถอยออก ประกอบกับในช่วงนั้นได้มีแม่ใหญ่จำคาน จำปาพันธ์ ซึ่งเป็นจำประจำหมู่บ้านเห็นการบุกรุก บุກเบิกแผ้วถางป่าดงภูแดงมาก จึงได้เป็นผู้ประกาศให้ชาวบ้านเลิกบุกรุกแผ้วถางป่าดงภูแดง จากการเล่าขานบอกว่าแม่ใหญ่จำคานบอกกล่าวเจ้าพ่อดงภูแดงที่รักษาป่าดงภูแดงไว้แล้ว หากถ้าใครไปตัดต้นไม้หรือบุกรุกป่าดงภูแดงอีก เจ้าพ่อจะหักคอและไม้เช่นนั้นก็จะมียันเป็นไป และมีบางคนไม่เชื่อฟังการบอกกล่าวของเจ้าแม่จำคานก็ได้ถูกเจ้าพ่อดงภูแดงลงโทษมาแล้ว เช่น เมื่อเข้าไปตัดต้นไม้ในป่าดงภูแดงพอจะตัดไม้ก็ได้เกิดมีลมพายุเหมือนฟ้าฝนจะตกมีน้ำท่วมทำให้คนดังกล่าวต้อง (ลอย) ใหลวน้ำ เพื่อที่จะหนีน้ำท่วม แต่ที่จริงแล้วไม่มีน้ำแม้แต่หยดเดียว มีแต่พื้นดินทรายโคลง ชาวบ้านจึงเรียกว่า ลอยโคลง จนหน้าอกแดง นี่คือการลงโทษของเจ้าพ่อที่แม่จำบอกล่าวเจ้าพ่อแล้วไม่เชื่อฟัง แล้วจากนั้นมาชาวบ้านก็ไม่กล้าเข้าไปตัดไม้และบุกรุกป่าดงภูแดงอีกต่อไป

ต่อจากนั้นมาในปี พ.ศ. 2543 กรมป่าไม้ได้ประกาศเป็นป่าชุมชน แต่มีชุมชน 3 หมู่บ้าน คือ บ้านผึ้งหมู่ที่ 4 และ 14 บ้านเพี้ยมาต หมู่ที่ 3 บ้านเหล่าโคนหมู่ที่ 10 ยังสามารถใช้พื้นที่ป่าดงภูแดง ทางด้านทิศตะวันตก เป็นป่าช้าของชุมชนได้แต่ปัจจุบันได้เลิกใช้แล้ว

ป่าจุดที่ชาวบ้านทำเป็นป่าช้านี้ เป็นพื้นที่ป่าที่ต้นไม้แดงขึ้นหนาแน่นมาก และมีต้นไม้ที่ใหญ่สมบูรณ์มากจนชาวบ้านเรียกว่า ป่าช้าดงภูแดง แต่ก่อนไม้บริเวณนี้จะไม่มีการกล้าขึ้นไปตัด เพราะแต่ก่อนชาวบ้านมีความเชื่อเรื่องผีสงและกลัวผีมาก

ในปัจจุบันนี้ชาวบ้านจะมีการลักลอบเข้าไปตัดไม้ตรงบริเวณนั้นกันอยู่เรื่อย ๆ ไม้จึงลดน้อยลง แต่ในระยะหลังคณะกรรมการดูแลรักษาป่าทั้ง 4 หมู่บ้านได้ช่วยกันตัดเตียนและตระเวนสอดส่องดูแลพื้นที่ป่า ทั้งป่าดงภูแดงและป่าดงภูดินอย่างเข้มงวด สถานการณ์ที่ลักลอบตัดไม้ก็ลดน้อยลงและชุมชนก็เริ่มให้ความร่วมมือเป็นหูเป็นตา และช่วยกันสอดส่องดูแลรักษาช่วยกันเป็นอย่างดี

ป่าดอนโจดขวาง

จากการเล่าขานต่อกันมาว่าป่าแห่งนี้เป็นป่าที่มีต้นโจดอยู่อย่างหนาแน่น ชาวบ้านอยู่บริเวณนั้นจึงได้เรียกชื่อป่าแห่งนี้ว่า ป่าดอนโจดขวาง และในป่าดอนโจดขวางยังมีพันธุ์ไม้มากมายชนิด เช่น ไม้แดง ไม้รัง ไม้พินชาติ ไม้ชาด ไม้ยางนา ไม้แอนทะແຫນ(แอนตะແຫນ)และยังมีไม้สมุนไพรอยู่อีกมากมายหลายชนิด เป็นอีกป่าหนึ่งที่มีความอุดมสมบูรณ์มากในช่วงประมาณ 50-60 ปีที่ผ่านมา

พ.ศ. 2529 ทางราชการได้ออกประกาศเป็นที่สาธารณะดอนโจดขวางในช่วงปีเดียวกัน ป่าไม้อำเภอได้สำรวจพื้นที่ป่าที่เสื่อมโทรม เพื่อที่จะนำโครงการส่งเสริมการปลูกป่า เจ้าหน้าที่ป่าไม้อำเภอได้เข้าประชุมร่วมกับชาวบ้านดอนงูเหลือม หมู่ที่ 7 เพื่อที่จะใช้พื้นที่ป่าดอนโจดขวางเป็นพื้นที่ที่นำโครงการส่งเสริมการปลูกป่าในดอนนั้นมาปลูก ที่ประชุมชาวบ้านดอนงูเหลือมก็ได้มีมติที่ประชุมให้ใช้พื้นที่ป่าดอนโจดขวางได้ แต่โครงการส่งเสริมการปลูกและได้มีการตัดโค่นต้นไม้ใหญ่ออก และจะจัดการแปลงปลูกออกเป็นแปลงๆ ให้ชาวบ้านช่วยกันปลูกโดยที่ป่าดอนโจดขวางมีชาวบ้านเหล่าโคนอีกหมู่บ้านหนึ่งที่เข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าแห่งนี้ เหมือนกันแต่ไม่ทราบเรื่องการปลูกป่านี้อันจึงเกิดความไม่พอใจที่จะต้องตัดไม้ใหญ่ออกและปลูกไม้ชนิดใหม่แทนที่

พ.ศ. 2532 นายประสา ประกายทอง ผู้ใหญ่บ้านเหล่าโคน ขณะนั้นได้นำชาวบ้านเดินทางไปร้องเรียนที่สภาตำบลหนองแควเพราะชาวบ้านเหล่าโคนเห็นว่าป่าดอนโจดขวาง ยังมีความอุดมสมบูรณ์อยู่แล้วและเป็นแหล่งเก็บอาหารของคนบริเวณนี้ เพื่อให้สภาตำบลหนองแควมองเห็นความสำคัญของป่าไม้ผืนนี้ และให้ยกเลิกโครงการส่งเสริมการปลูกป่าออกจากป่าดอนโจดขวาง แต่ทางสภาตำบลหนองแควมีความเห็นชอบให้แบ่งเป็นล๊อคๆ ปลูกไม้ยูคาลิปตัส ปลูกแดง โดยแบ่งให้ชาวบ้านดอนงูเหลือมมากกว่าชาวบ้านเหล่าโคน เรื่องความขัดแย้งของสองหมู่บ้านก็สามารถลดลงได้ หลังจากที่ผ่านมาความเห็นชอบจากสภาตำบลหนองแคว เพื่อไปส่งเสริมการปลูกปามากกว่าการให้ยกเลิกโครงการปลูกป่าเรื่องก็ไม่ยุติ

ต่อมานายอำเภอราชสีห์ไสล ร่วมกับสภาตำบล / กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน /ครู /และชาวบ้านทั้งสองหมู่บ้านก็ได้มาไกล่เกลี่ยหาข้อยุติธรรมของสองหมู่บ้านกับการใช้ประโยชน์ โดยประกาศให้เป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ใช้ร่วมกันระหว่างสองหมู่บ้าน เรื่องจึงยุติลง และให้ผู้ที่ทำไร่แดงและปลูกไม้ยูคาลิปตัสออกจากพื้นที่ป่า

พ.ศ. 2543 ชาวบ้านจากบ้านเพี้ยมาต หมู่ที่ 3 บ้านเหล่าโค่นหมู่ที่ 10 ได้บุกรุกพื้นที่ป่าดอนโจดขวางในด้านทิศตะวันตกและทางด้านทิศเหนือ ชาวบ้านกับสมาชิก อบต.ของบ้านดอนงูเหลื่อม หมู่ที่ 7 ได้นำเรื่องการบุกรุกพื้นที่ป่าดอนโจดขวาง เข้าร้องเรียนสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแค และสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแคได้นำเรื่องเข้าพิจารณา สภาก็มีมติเห็นชอบให้ตั้งคณะกรรมการลงตรวจสอบแนวเขตพื้นที่ป่าดอนโจดขวางร่วมกับชุมชนและแนวกันให้ชัดเจน

พ.ศ. 2549 องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแค ร่วมกับคณะกรรมการ / กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านได้ลงสำรวจพื้นที่ป่าดอนโจดขวาง และตกลงกับผู้บุกรุกให้ออกและปักขอบเขตแนวป่าดอนโจดขวางอย่างชัดเจน แต่ยังคงงบประมาณที่จะกันแนวเขตที่ถาวรชัดเจน

ระบบนิเวศน์ของป่า

การจัดแบ่งระบบนิเวศน์ย่อยของพื้นที่ป่าตามตำบลหนองแค ทีมวิจัยใช้วิธีการสำรวจสภาพพื้นที่เพื่อประเมินลักษณะทางกายภาพ และจากนั้นวิเคราะห์ร่วมกันกับผู้รู้ในชุมชนจนสามารถจัดแบ่งระบบนิเวศน์ย่อยๆออกตามความแตกต่างที่ชัดเจนของกายภาพพื้นที่ความสูงต่ำของแผ่นดิน และคุณลักษณะของดิน รวมไปถึงสังคมพืชและสังคมสัตว์ จากการจำแนกนิเวศน์ย่อยนี้จำแนกป่าออกได้ เป็น 3 นิเวศน์ย่อย คือ 1.)นิเวศน์ป่าโคก 2.)นิเวศน์ป่าบุง-ป่าทาม และ 3.)นิเวศน์ป่ารอยต่อระหว่างป่าโคกกับป่าทาม แต่ละนิเวศน์ย่อยมีลักษณะเฉพาะดังต่อไปนี้

นิเวศน์ป่าโคก

สัณฐานของดินในป่าโคก

โครงการฯได้ชุดสำรวจสัณฐานของดินจากพื้นที่ตัวแทนระบบนิเวศน์ย่อย คือ นิเวศน์ป่าโคก นิเวศน์ป่าทาม และในนิเวศน์ป่ารอยต่อระหว่างป่าโคกกับป่าทามจำนวน 3 หลุม เพื่อศึกษาสัณฐานของดินว่ามีความเหมือนหรือต่างกันหรือไม่/อย่างไร และมีอิทธิพลต่อการฟื้นตัวและการเจริญเติบโตของพันธุ์ไม้ในป่าอย่างไรบ้าง

การขุดสำรวจทำโดยขุดหลุมลึก 1 เมตร แล้วบันทึกชั้นดินต่างๆในแต่ละหลุม(ซึ่งเป็นตัวแทนแต่ละนิเวศน์ จากนั้นนำผลไปวิเคราะห์เปรียบเทียบจากประสบการณ์การใช้ประโยชน์ของชุมชนและเทียบเคียงกับความรู้ทางธรณีวิทยา เพื่อค้นหาโอกาสในการเรียนรู้กระบวนการฟื้นตัวของป่าตามชุมชนตำบลหนองแคว ผลการขุดสำรวจดินในป่าตามตำบลหนองแควในส่วนของนิเวศน์ป่าโคก เป็นดังนี้

ชั้นดินที่ 1 หน้าดิน เป็นดินร่วน เนื้อดินสีดำ มีเศษใบไม้ทับถมชัดเจน ความหนาของชั้นดินนี้ คือ 15 เซนติเมตร

ชั้นดินที่ 2 เป็นดินปนทรายสีน้ำตาลเข้ม มีความชื้นพอประมาณ ความหนาของชั้นดินนี้ คือ 15 เซนติเมตร

ชั้นดินที่ 3 เป็นดินร่วนปนทรายสีน้ำตาลแกมดำ เนื้อดินละเอียด ความชื้นเพิ่มขึ้นจากชั้นดินที่ 2 ความหนาชั้นดิน คือ 20 เซนติเมตร

ชั้นดินที่ 4 เป็นดินร่วนปนเหนียวสีน้ำตาลเข้ม เนื้อดินละเอียด ความหนาชั้นดิน คือ 20 เซนติเมตร

ชั้นดินที่ 5 เป็นดินเหนียวสีน้ำตาลแกมแดง เนื้อดินละเอียดจับกันแน่น เนื้อดินแข็ง ความหนาชั้นดิน คือ 30 เซนติเมตร

จากข้อมูลสรุปได้ว่าดินในเขตป่าโคกหน้าดินจะเป็นเศษกิ่งไม้ ใบไม้ ดินชั้นต่อไปเป็นดินปนทรายมีความชื้นน้อย ยกเว้นในชั้นที่ลึกลงจะเป็นดินปนดินเหนียวเนื้อละเอียด และมีความชื้นพอประมาณ และชั้นดินแต่ละชั้นมีความหนาชั้นดินแตกต่างกัน 5-10 เซนติเมตร

พันธุ์ไม้ในป่าโคก

ป่าเบญจพรรณ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า ป่าโคกนั้น เป็นป่าที่ขึ้นอยู่ในที่เนินสูงหรือที่เนินลาดตะพักน้ำซึ่งเมื่อเกิดการพัดพาซัดถมกันเป็นเวลานานจึงเกิดเป็นเนิน และมีกลุ่มพืชเบญจพรรณขึ้นเป็นกลุ่มทั่วบริเวณ

ป่าดงภูแดงและป่าดอนโจดจัดเป็นป่าเบญจพรรณหรือป่าโคกที่ระดับความสูง 119-121 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง พันธุ์ไม้หลักของป่าทั้งสองแห่งประกอบด้วย ไม้แดง มะปอก แต้ว พะยอม ยางนา กระบก สักคมพืชเหล่านี้จะเกิดขึ้นอยู่เป็นกลุ่มๆมีการปะปนกันน้อย ในช่วงกลาง

ของป่าที่ชุมชนเคยใช้เป็นป่าช้าจะมีกลุ่มต้นแดงและแดงขึ้นอยู่มาก ขณะที่แนวป่าทางด้านทิศ ตะวันออกเฉียงเหนือเป็นกลุ่มของไม้ชาดและไม้พะยอมเป็นหลัก อนึ่ง การทับถมกันของใบไม้และ ยอดสลายของปลวกและแมลงอื่นๆทำให้ในป่าโคกมีเห็ดขึ้นหลายชนิด ได้แก่ เห็ดโคน(ปลวก)เห็ด ไค เห็ดเผาะ เห็ดละโรง เห็ดน้ำหมาก และเห็ดหน้าแหล่

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มไม้เลื้อยตระกูลมันต่างๆขึ้นในแถบป่าโคกอีกด้วย ได้แก่ มันน้ำ มันฮีบ มันนก กลอย และมันห้อย

นิเวศน์ป่าทาม

ลักษณะของดินในป่าทาม

การขุดสำรวจดินในเขตป่าทามสามารถขุดลึกลงไปจากหน้าดินได้ 50 เซนติเมตร เนื่องจาก ในระดับที่ลึกลงไปมีน้ำผุดออกมาไม่สามารถขุดต่อได้ ชั้นดินที่พบในเขตป่าทามมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

ชั้นดินที่ 1 หน้าดินเป็นดินทรายเนื้อละเอียด สีเหลืองนวล ความหนาชั้นดิน คือ 20 เซนติเมตร

ชั้นดินที่ 2 เป็นดินร่วนปนเหนียวเนื้อดินละเอียด สีน้ำตาลเข้ม มีความชื้นสูงหรือมีน้ำซึม ออกมา ความหนาชั้นดิน คือ 15 เซนติเมตร

ชั้นดินที่ 3 เป็นดินเหนียวสีน้ำตาลแกมแดง ในชั้นนี้มีน้ำซึมออกมาและน้ำมีปริมาณมาก (ประมาณ 30 นาที น้ำผุดจนเต็มหลุมลึก 50 เซนติเมตร)

ผลการขุดดินในเขตป่าทามมีข้อสรุป คือ หน้าดินเป็นดินทรายและในชั้นลึกลงไปเป็นดิน ปนเหนียวมีความชื้นสูงมากหรือมีน้ำผุดออกมาได้ตลอด เนื่องจากอยู่ใกล้กับนิเวศน์ที่เป็นเว้งน้ำ(วัง แปน)ชาวบ้านที่เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าและทำไร่ในอดีตจะขุดบ่อน้ำตื้นๆบริเวณนี้เป็นน้ำดื่ม เรียกว่า บ่อน้ำจั้น

พันธุ์ไม้ในป่าทาม

ในป่าทามตำบลหนองแคประกอบด้วยป่าไม้สองประเภท คือ

ป่าไม้ผลัดใบ ประกอบด้วยไม้ขนาดเล็กและไม้พุ่ม ไม้หนาม ทนต่อการแห้งของน้ำได้ดี พบ ตลอดพื้นที่ตามระบบนิเวศน์ย่อยๆของทาม ได้แก่

- พันธุ์พืชเลาะริมหาด.ริมฝั่งแม่น้ำมูล เช่น ต้นนมวัว ฝ้ายน้ำ ชะเล้า เป็น หนามทันทัน ตะแบงน้ำ หญ้าหวายเน่าน้ำ เป็นต้น

- พันธุ์พืชที่เกิดบริเวณบึง ประกอบด้วย พืชน้ำและพืชบก เช่น ฝ้ายน้ำ ต้นเสี้ยว ผักเพ็ญ นามแดง มะดัน หวาย หูลิง เนียมช้าง กระโดน กก กำพี หำอีปู ตานกกด
- พันธุ์พืชที่เกิดบริเวณทาม จะเป็นพันธุ์พืชลักษณะคล้ายที่เกิดบริเวณบึง เช่น ต้นเสี้ยว ต้นสะแก กะเบา เม่า กล้วยน้อย ใผ่ป่า นมวัว เครือไม้ต่างๆ

ป่าดิบแล้ง ดิบชื้น จะพบเป็นหย่อมๆ บริเวณริมฝั่งกุด หรือโนนทามปัจจุบันถูกทำลายมาก พันธุ์พืชที่พบ ได้แก่ ต้นยาง ตะเคียน พะยอม ตะแบก สะแบง

พันธุ์ไม้เหล่านี้จะมีความสามารถทนต่อน้ำท่วมขังได้ โดยในฤดูน้ำหลากปกติ(ก้นยายน-พฤศจิกายน)น้ำจะเอ่อเข้าท่วมพื้นที่ทามและขังอยู่ประมาณ 2-3 เดือน พันธุ์ไม้ในทามเหล่านี้จะยังมีชีวิตรอดอยู่ได้ในช่วงนี้ และในบางชนิด ได้แก่ เบ็นน้ำ กำพี กระโดนน้ำ นมวัว หูลิง หำอีปู ไม้กลุ่มนี้ทนน้ำได้นาน 4-5 เดือน ขอเพียงไม่ให้น้ำท่วมถึงยอดไม้ได้เท่านั้น

นิเวศน์ป่ารอยต่อระหว่างป่าโลกกับป่าทาม

ป่ารอยต่อระหว่างป่าโลกกับป่าทามหมายถึง แนวป่าทามที่เลยแนวป่าดงภูแดงด้านทิศตะวันตกเรียกลงไปหาพื้นที่ป่าทามซึ่งอยู่ต่ำลงไปและมีนิเวศน์แหล่งน้ำในทามรวมอยู่ด้วย หรืออาจเรียกว่า เป็นจุดบรรจบกันของนิเวศน์ป่าโลกกับนิเวศน์ป่าทาม ซึ่งไม่ใช่จุดตัดเด็ดขาดระหว่างพื้นที่โคกเนิน กับพื้นที่บึง-ทาม หากเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะผสมกลมกลืนกันของคุณสมบัติของพื้นที่โคกเนินและพื้นที่บึงทาม ทั้งในด้านกายภาพ ลักษณะดิน พืชพรรณและสัตว์ป่า จนกลายเป็นนิเวศน์เฉพาะอีกแบบหนึ่งที่เอื้อต่อการเติบโตของพืชและสัตว์ ตลอดจนการฟื้นตัวตามธรรมชาติของป่าระบบนิเวศน์ป่ารอยต่อระหว่างป่าโลกกับป่าทามเป็นดังนี้

ลักษณะของดิน

ด้วยวิธีการแบบเดียวกันกับการสำรวจดินในป่าโลกและป่าทาม คือ การขุดสำรวจที่ระดับความลึก 1 เมตร จากผิวดินแล้วบันทึกข้อมูล พบว่าดินในแนวรอยต่อมีลักษณะดังนี้

ชั้นดินที่ 1 หน้าดิน มีเศษใบไม้ กิ่งไม้สีดำ ความหนา 2 เซนติเมตร

ชั้นดินที่ 2 เป็นดินร่วนสีน้ำตาลเข้มเนื้อดินละเอียด ความหนาชั้นดิน คือ 18 เซนติเมตร

ชั้นดินที่ 3 เป็นดินเหนียวสีเหลืองเนื้อดินหยาบ อุ่มน้ำ ชั้นนี้มีความชื้นพอประมาณ ความหนาชั้นดิน คือ 20 เซนติเมตร

ชั้นดินที่ 4 เป็นดินเหนียวสีเหลือง เนื้อดินละเอียด มีความชื้นพอประมาณ ความหนาชั้นดิน คือ 20 เซนติเมตร

ชั้นดินที่ 5 เป็นดินเหนียวสีน้ำตาลอมแดงเนื้อเหนียวเป็นก้อน มีความชื้นสูง และมีน้ำซึม ออกมา

ดินในเขตรอยต่อนี้ส่วนหนึ่งเป็นดินลานตะพักที่เมื่อถึงฤดูน้ำหลากน้ำจะพัดพาเอาเศษไม้ กิ่งไม้ ใบไม้ตะกอนดิน และเมล็ดพันธุ์พืช เข้าหาฝั่ง และจากนั้นแช่ขังอยู่ราว 1-2 เดือน เมื่อน้ำลดลงเศษพืช ดังกล่าวบางส่วนย่อยสลาย บางส่วนยังคงอยู่จึงยังปรากฏร่องรอยตะกอนโคล่พื้นสูงขึ้นเป็นแนวนดิน คล้ายคันนาอย่างชัดเจนในบริเวณที่เรียกว่า รอยต่อ นั้น

ขณะเดียวกันในฤดูฝนน้ำและเศษวัชพืช ใบไม้ กิ่งไม้ เมล็ดพันธุ์พืชจากป่าโคกก็ถูกชะและไหล ลงสู่ที่ต่ำมาจนถึงพื้นที่น้ำซัดพาตะกอนจากพื้นที่ทามและรวมกัน นั้นหมายความว่าน้ำเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลทำให้เกิดระบบนิเวศป่ารอยต่อดังกล่าว คุณสมบัติของดินในพื้นที่รอยต่อมีลักษณะร่วมของคุณสมบัติดินในป่าโคกและดินในป่าทาม จึงเป็นแหล่งที่มีความหลากหลายทางด้านชนิดพันธุ์พืช การอยู่อาศัยของสัตว์ รวมทั้งเป็นนิเวศนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นแหล่งพื้นตัวและเพาะพันธุ์ไม้ธรรมชาติทั้งโคก และทามในพื้นที่เดียวกันด้วยคุณสมบัติดังกล่าว

พันธุ์ไม้ในป่ารอยต่อระหว่างป่าโคกกับป่าทาม

ดังที่กล่าวในส่วนคุณสมบัติของดินในป่ารอยต่อป่าโคกกับป่าทามเพื่อการดำรงอยู่ของไม้ จากทั้งป่าโคกและป่าทาม ดังนั้นจึงพบว่าในพื้นที่รอยต่อนั้นสังคมพืชจะมีความหลากหลายผสมปะปน กันโดยมีพืชป่าโคก จะพบว่า ไม้แดง ยางนา เม็ก สามารถขึ้นได้ในเขตรอยต่อ ขณะที่พืชป่าทาม ได้แก่ เสี้ยว หูลิง ฝ้ายน้ำ เบ็นน้ำ กะทุม นมสาว มะดัน ผีผ่วน กล้วยน้อย และโดยเฉพาะไผ่ป่าจะขึ้นอยู่ใน บริเวณรอยต่อนี้ได้

ป่ารอยต่อยังเป็นแหล่งเห็ดที่สำคัญของชุมชนอีกด้วย เห็ดที่ขึ้นในเขตรอยต่อประกอบด้วย เห็ดละโงกดอกขาว เห็ดละโงกดอกเหลือง เห็ดผึ้งขาว เห็ดผึ้งขาลาย เห็ดผึ้งนงู เห็ดผึ้งหว่า เห็ดหน้า แผล และเห็ดโคก ทั้งหมดเป็นเห็ดอาหารและมีคุณค่าทางเศรษฐกิจ เมื่อนำขายเห็ดเหล่านี้จะมีราคาตั้งแต่ กิโลกรัมละ 100-200 บาท แล้วแต่นิคมของเห็ด

นอกจากนี้พืชพรรณที่หาไม่พบแล้วในเขตป่าทาม แต่กลับพบว่ายังคงมีอยู่ในเขตรอยต่อ ได้แก่ กะเบา ตะเคียน แสง กะทุม ซึ่งในด้านการใช้ประโยชน์พันธุ์ไม้เหล่านี้มีความสำคัญกับชุมชน คือ เป็น ไม้ใช้สอยคุณภาพดี และเป็นสมุนไพรจากทามที่ยังคงมีการใช้ประโยชน์มากระทั่งปัจจุบัน

ข้อสรุปเชิงนิเวศน์ของป่า

จากข้อค้นพบในเรื่องสัณฐานของดินและชนิดพันธุ์พืชในนิเวศน์ป่าโคก ป่าทาม และป่ารอยต่อระหว่างป่าโคกกับป่าทาม มีข้อสรุป 2 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. **สัณฐานของดินใกล้เคียงกันทำให้สังคมพืชเคลื่อนไหวหากัน** ในทั้งสามนิเวศน์ที่ระดับความลึกใกล้เคียงกันดินเป็นดินชุดเดียวกัน แต่จากผลการขุดสำรวจที่ดูเหมือนว่าต่างชั้นดินกันนั้นเป็นเพราะความชันของแต่ละนิเวศน์แตกต่างกัน คือ ป่าโคก มีชั้นความสูง 121 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ป่ารอยต่อระหว่างป่าโคกกับป่าทาม มีชั้นความสูง 119 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง และป่าทาม มีชั้นความสูง ระหว่าง 117-118 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง

แม้ความชันจะต่างกันแต่การเกิดของดินแต่ละช่วงในแต่ละนิเวศน์มีความใกล้เคียงกัน ดินจึงน่าจะเป็นชุดที่ใกล้เคียงกัน ตัวชี้วัดความใกล้เคียงกันของดินในสามนิเวศน์ คือ 1.)ชั้นดินที่ 1 ของนิเวศน์ทามเป็นดินปนทรายเนื้อละเอียด มีความชื้นพอประมาณ มีลักษณะคล้ายกันกับชั้นดินที่ 2 ของป่าโคกและป่ารอยต่อแต่ในเขตทามมีความชื้นมากกว่า 2.)ชั้นดินที่ 2 ของนิเวศน์ทามเป็นดินร่วนปนเหนียวเนื้อดินละเอียด มีความชื้นพอประมาณ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกันกับชั้นดินที่ 4 ของป่าโคกและแนวรอยต่อ และ 3.)ชั้นดินที่ 3 ของนิเวศน์ทามเป็นดินเหนียวสีน้ำตาลแกมแดง มีความชื้นสูงและมีน้ำซึมออกมาซึ่งคล้ายกันกับชั้นดินที่ 5 ของป่าโคกและแนวรอยต่อ

สัณฐานของดินที่คล้ายกันนี้ได้ส่งเสริมให้สังคมพืชมีการเคลื่อนไหวหากันและปรับตัวอยู่ร่วมกันได้ โดยเฉพาะในแนวรอยต่อระหว่างป่าโคกกับป่าทามจะพบว่าพันธุ์พืชมีผสมปนกันทั้งพืชป่าโคก ไม้แดง ยางนา เม็ก สามารถขึ้นได้ในเขตรอยต่อ ขณะที่พืชป่าทามได้แก่ เสี้ยว หูลิง ฝ้ายน้ำ เบ็นน้ำ กะทุ่ม นมสาว มะดัน ผีผวน กล้วยน้อย และโดยเฉพาะไผ่ป่าจะขึ้นอยู่ในบริเวณรอยต่อนี้ได้ หรือกระทั่งเห็ดชนิดต่างๆที่พบได้ในเขตรอยต่อ

2. **พื้นที่ป่ารอยต่อระหว่างป่าโคกกับป่าทามมีสถานะที่เอื้อต่อความหลากหลายทางชีวภาพ** กล่าวคือ เขตรอยต่อเป็นที่ลาดลุ่มเป็นลานตะพักน้ำในฤดูฝน หรือมีสัณฐานคล้ายกับนิเวศน์ที่เป็นเลิงในเขตพื้นที่ทามเนื่องจากแนวรอยต่อนี้จะทำหน้าที่รับทั้งน้ำหลากที่หนุนขึ้นจากพื้นที่ทามและน้ำที่ไหลบ่าลงมาจากป่าโคกและขังอยู่นานราว 1 เดือน แต่ไม่เกินสองเดือนเป็นภาวะปกติ ในขณะที่เขตทามน้ำจะท่วมขัง 2-3 เดือน

การซัดพาและไหลบ่าของน้ำในฤดูฝนได้นำดินตะกอน เศษวัชพืชบางชนิดมีสารอาหารเป็นปุ๋ยได้ไปในเขตรอยต่อและย่อยสลายที่นั่นทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์
อนึ่งน้ำที่เอ่อขึ้นจากพื้นที่ทามและไหลบ่าจากป่าโคกก็ได้้นำเอาเมล็ดพันธุ์พืชติดมาด้วย กลุ่มที่เป็นพืชทามและถูกน้ำซัดเข้าแนวรอยต่อ ได้แก่ คุมว้าว หูลิง หำอีปู่กะโดน เมล็ดพืชทามเหล่านี้มีคุณสมบัติทนน้ำ แม้จะแช่อยู่ในน้ำนานแรมเดือน แต่เมื่อน้ำลดลงก็สามารถงอกใหม่และเติบโตได้ ขณะที่เมล็ดพันธุ์ยางนา ไม้แดง จากป่าโคกก็มีคุณสมบัติใกล้เคียงกันจึงมีการปรับตัวและอยู่ร่วมกันได้

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวพื้นที่ป่าที่แนวรอยต่อระหว่างป่าโคกกับป่าทามจึงเรียกได้ว่าเป็น “เขตสะสม” คือเป็นที่รองรับและรวบรวมเอาตัวแทนของนิเวศน์แบบต่างๆในพื้นที่ทามเอาไว้ ได้แก่ นิเวศน์ป่าโคก นิเวศน์ป่าทาม หรือกระทั่งนิเวศน์แบบกุดที่ขาดน้ำในฤดูแล้ง(oxbow scar) ที่ทำหน้าที่เป็นลานตะพักน้ำชั่วคราวในฤดูน้ำหลาก ยังให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพตามมาในป่าทาม

ลักษณะทางชีวภาพของป่า

การศึกษาลักษณะทางชีวภาพของป่าในโครงการนี้มุ่งไปที่การศึกษาชนิดพันธุ์สัตว์และชนิดพันธุ์พืชที่พบได้ในป่าโคก ป่าทามและป่ารอยต่อระหว่างป่าโคกกับป่าทาม ซึ่งจากการศึกษาพบชนิดพันธุ์สัตว์และชนิดพันธุ์ในป่าดงภูแดงและป่าคอนโจดขวางมีดังต่อไปนี้

ชนิดพันธุ์สัตว์

พันธุ์สัตว์ที่พบในป่าดงภูแดงและป่าคอนโจดขวางจำแนกตามแหล่งอาศัยได้ 3 จำพวกหลักๆ คือ สัตว์บก สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ และแมลง แต่ทั้งนี้ไม่สามารถระบุชนิดได้ทั้งหมดเนื่องจากในกระบวนการศึกษาใช้การระดมจากกลุ่มผู้รู้และกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์เป็นหลักไม่ได้ทำการสำรวจในป่า จึงทำให้ทราบเพียงจำพวกของสัตว์เท่านั้น ซึ่งพบว่าทั้งสามจำพวกประกอบด้วยสัตว์ต่างๆดังนี้

สัตว์บก มี 11 ชนิด ประกอบด้วย ไก่ป่า กระต่าย ตะกวด(แลน) อีเห็น พังพอน กระรอก กระแต บ้าง หนู นก และจำพวกงู

สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ มี 2 จำพวก ประกอบด้วย กบ และเขียด

แมลง มี 18 ชนิด ประกอบด้วย มดแดง ปลวก แมลงเม่า จิ้งโกร่ง(จิโป่ม) จิหนู กู๊ดจี บึ้ง หมั่น ผีเสื้อ ต่อ แตน ตัวงูว้าง(แมงคาม) แมงแคง จักจั่น แมลงทับ ตั๊กแตน แมงมันและแมงดา

ในสัตว์จำพวกแมลงนี้ แมงดาเป็นสัตว์น้ำแต่เมื่อสิ้นฤดูฝนจะบินขึ้นไปอาศัยตามโพรงไม้ในป่า กระทั่งถึงฤดูฝนจึงออกมาวางไข่ในน้ำอีกครั้ง

ชนิดพันธุ์พืช

ชนิดพันธุ์พืชในป่าดงภูแดง ป่าคอนโจดและป่าทามตำบลหนองแค มี 234 ชนิด ประกอบด้วย กลุ่มไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม เถาวัลย์ หญ้าและเห็ด การศึกษาชนิดพันธุ์พืชครั้งนี้เน้นไปที่การศึกษาคุณลักษณะ คุณสมบัติและคุณค่าของพันธุ์พืชต่อชุมชน

ในด้านคุณค่าพบว่าพืชกว่าร้อยละ 99 เป็นพืชสมุนไพรที่หมอยาใช้ในการรักษาโรคแก่คนในท้องถิ่น นอกจากนี้บางชนิดเป็นไม้ใช้สอยคุณภาพดี ชาวบ้านใช้สร้างบ้าน ต่อเรือ ทำเฟอร์นิเจอร์และของแต่งบ้าน บางชนิดใช้ทำเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น แอกลี ไม้พ่าย เชือก หรือกระทั่งทำเชือก ล่ามช้าง เถาวัลย์บางชนิดใช้ถักทำอุปกรณ์ดักจับปลา และหลายชนิดเป็นพืชอาหารพื้นบ้านให้ชุมชนบริโภคตามช่วงฤดูกาลอีกด้วย

ชนิดพันธุ์พืชในป่าดงภูแดง ป่าคอนโจดและป่าทามตำบลหนองแคมีดังต่อไปนี้

พันธุ์พืชพบน้องในป่าตามตำบลหนองแค อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ

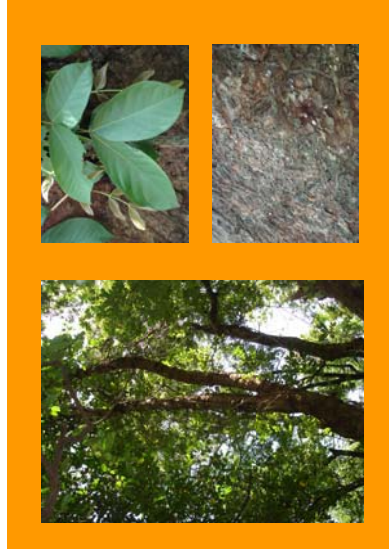
ชื่อ	ไม้ยืนต้น
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 200 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 25 เมตร
ลักษณะ	ใบเดี่ยวรูปหอกสีเขียวเข้ม มีดอก สีเหลือง ผลทรงรีออกกลูกลูกเป็น พวง
ประโยชน์	เนื้อไม้ใช้ทำไม้กระดานปู พื้นบ้าน
สรรพคุณทางยา	ใช้ใบหรือรากนำมาต้มดื่มเป็นยา บำรุงเลือด

ตานกรวด	ไม้ยืนต้น
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 150 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 15 เมตร
ลักษณะ	ใบเดี่ยวรูปหอก ปลายใบสอบ มนวาว ดอกสีส้มอมเหลืองและ ม่วงเหลือง ผลทรงรีแทรกออก จากกิ่งใบคล้ายตานกรวด(นก กระปูด)
ประโยชน์	เนื้อไม้ใช้สร้างบ้าน
สรรพคุณทางยา	นำเนื้อไม้หรือรากมาต้มแก้ ประดงเลือด ประดงลม

ค้อ	ไม้ยืนต้น
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 210 ซม. ความสูง ลำต้นประมาณ 37 เมตร
ลักษณะ	ใบรูปหอกขอบใบหยัก ผิวใบมัน วาว เปลือกไม้เรียบ ผลสีขาว ออกเป็นพวง รสเปรี้ยว
ประโยชน์	เนื้อไม้ใช้ทำขี้ขาว สร้างบ้าน ทำเฟอร์นิเจอร์
สรรพคุณทางยา	ใบนำมาต้มดื่มเป็นยากรรมเย็น บำรุงเลือด แก้จ้ำใน

แดง			
ประเภท	ไม้ยืนต้น	ไม้ยืนต้น	ไม้ยืนต้น
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 280 ซม. ความสูง	เส้นรอบวง 170 ซม. ความสูง	เส้นรอบวง 170 ซม. ความสูง
ลักษณะ	ลำต้น ประมาณ 25 เมตร	ลำต้น ประมาณ 15 เมตร	ลำต้น ประมาณ 20 เมตร
	ใบประกอบรูปหอก ปลายใบแหลม เปลือกไม้เป็นเกร็ด	ใบประกอบ ปลายใบโค้งมน เปลือกไม้เป็นร่อง ดอกสีขาว	ใบเดี่ยวรูปหอก เปลือกไม้เป็นเกร็ด ดอกสีม่วงแถบขาว ผลดิบสีเขียว เมื่อสุกสีเหลือง วัลควายชอบกิน
ประโยชน์	เนื้อไม้ใช้ทำเสาบ้าน ไม้กระดาน เฟอร์นิเจอร์	เนื้อไม้ใช้ทำไม้กระดาน	ใบ ดอก กินเป็นผัก ลำต้นใช้ทำค้ำเป็นแก๊ป แอ็กเกวียน
สรรพคุณทางยา	ส่วนแก่นของไม้ นำมาต้มดื่มเป็นยา ประสะ น้ำ นม หรือ ยาอายุวัฒนะ	นำแก่นไม้มาต้มดื่มเป็นยา บำรุงเลือดของคนหลังคลอด	สรรพคุณทางยา เปลือกนำมาต้มดื่มแก้บิด ท้องร่วง และรักษาโรคปากเปื่อย เท้าเปื่อยในวัวควาย

ขำลิ้น			
ประเภท	ไม้ยืนต้น	ไม้ยืนต้น	ไม้ยืนต้น
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 170 ซม. ความสูง	เส้นรอบวง 170 ซม. ความสูง	เส้นรอบวง 170 ซม. ความสูง
ลักษณะ	ลำต้น ประมาณ 15 เมตร	ลำต้น ประมาณ 15 เมตร	ลำต้น ประมาณ 20 เมตร
	ใบประกอบ ปลายใบโค้งมน เปลือกไม้เป็นร่อง ดอกสีขาว	ใบประกอบ ปลายใบโค้งมน เปลือกไม้เป็นร่อง ดอกสีขาว	ใบเดี่ยวรูปหอก เปลือกไม้เป็นเกร็ด ดอกสีม่วงแถบขาว ผลดิบสีเขียว เมื่อสุกสีเหลือง วัลควายชอบกิน
ประโยชน์	เนื้อไม้ใช้ทำไม้กระดาน	เนื้อไม้ใช้ทำไม้กระดาน	ใบ ดอก กินเป็นผัก ลำต้นใช้ทำค้ำเป็นแก๊ป แอ็กเกวียน
สรรพคุณทางยา	นำแก่นไม้มาต้มดื่มเป็นยา บำรุงเลือดของคนหลังคลอด	นำแก่นไม้มาต้มดื่มเป็นยา บำรุงเลือดของคนหลังคลอด	สรรพคุณทางยา เปลือกนำมาต้มดื่มแก้บิด ท้องร่วง และรักษาโรคปากเปื่อย เท้าเปื่อยในวัวควาย

กระโดนโคก			
ประเภท	ไม้ยืนต้น	ไม้ยืนต้น	ไม้ยืนต้น
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 170 ซม. ความสูง	เส้นรอบวง 170 ซม. ความสูง	เส้นรอบวง 170 ซม. ความสูง
ลักษณะ	ลำต้น ประมาณ 20 เมตร	ลำต้น ประมาณ 20 เมตร	ลำต้น ประมาณ 20 เมตร
	ใบเดี่ยวรูปหอก เปลือกไม้เป็นเกร็ด ดอกสีม่วงแถบขาว ผลดิบสีเขียว เมื่อสุกสีเหลือง วัลควายชอบกิน	ใบเดี่ยวรูปหอก เปลือกไม้เป็นเกร็ด ดอกสีม่วงแถบขาว ผลดิบสีเขียว เมื่อสุกสีเหลือง วัลควายชอบกิน	ใบเดี่ยวรูปหอก เปลือกไม้เป็นเกร็ด ดอกสีม่วงแถบขาว ผลดิบสีเขียว เมื่อสุกสีเหลือง วัลควายชอบกิน
ประโยชน์	ใบ ดอก กินเป็นผัก ลำต้นใช้ทำค้ำเป็นแก๊ป แอ็กเกวียน	ใบ ดอก กินเป็นผัก ลำต้นใช้ทำค้ำเป็นแก๊ป แอ็กเกวียน	ใบ ดอก กินเป็นผัก ลำต้นใช้ทำค้ำเป็นแก๊ป แอ็กเกวียน
สรรพคุณทางยา	เปลือกนำมาต้มดื่มแก้บิด ท้องร่วง และรักษาโรคปากเปื่อย เท้าเปื่อยในวัวควาย	เปลือกนำมาต้มดื่มแก้บิด ท้องร่วง และรักษาโรคปากเปื่อย เท้าเปื่อยในวัวควาย	เปลือกนำมาต้มดื่มแก้บิด ท้องร่วง และรักษาโรคปากเปื่อย เท้าเปื่อยในวัวควาย

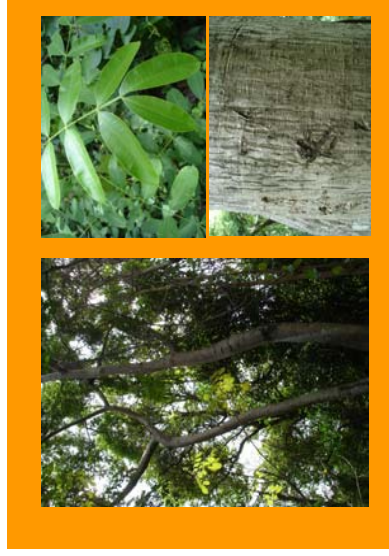
เห็ดล้ม	ไม่ขึ้นต้น	เส้นรอบวง 260 ซม. ความสูง
ประเภท	ไม่ขึ้นต้น	ลำต้น ประมาณ 37 เมตร
ขนาดโตเต็มที่	ไม่ขึ้นต้น	ใบประกอบรูปหอก ขอบใบหยัก ปลายใบแหลม เปลือกไม้เป็นเกร็ด ดอกเป็นกลีบสีขาว ผลสีเหลืองรับประทานได้
ลักษณะ	ไม่ขึ้นต้น	ผลรับประทานได้ เนื้อไม้ใช้ทำไม้กระดาน
ประโยชน์	ไม่ขึ้นต้น	สรรพคุณทางยา เปลือกและลำต้นนำมาต้มดื่มแก้
		ชาง(ตาลขโมย)ในเด็ก
		แก้ท้องร่วง

หนวดแมว	ไม่พุ่มเตย	ความสูงประมาณ 1 เมตร
ประเภท	ไม่พุ่มเตย	ลำต้นอวบน้ำสีเขียวสด ใบเดี่ยว
ขนาดโตเต็มที่	ไม่พุ่มเตย	รูปฝ่ามือ มีหนึ่งกิ่งงอกกลางกอ แล้วออกดอกเป็นกลุ่มสีเขียวอมขาว เกสรยาวคล้ายหนวดแมว
ลักษณะ	ไม่พุ่มเตย	ผลสีขาว ผลสุกสีแดง
ประโยชน์	ไม่พุ่มเตย	ผลรับประทาน(หัว)รับประทานได้ คล้ายหัวบุก
สรรพคุณทางยา	ไม่พุ่มเตย	หัวใช้ฝนกับน้ำมันมะนาวทาฝี (แผลเป็นหนอง) แก้พิษสัตว์ และบรรเทาอาการปวดเมื่อย

เค็ง	ไม่ขึ้นต้น	เส้นรอบวง 260 ซม. ความสูง
ประเภท	ไม่ขึ้นต้น	ลำต้น ประมาณ 35 เมตร
ขนาดโตเต็มที่	ไม่ขึ้นต้น	ใบประกอบรูปหอก ปลายใบแหลม เปลือกไม้แตกเป็นเหลี่ยม
ลักษณะ	ไม่ขึ้นต้น	ดอกสีขาวกลีบเล็ก ผลออกเป็นพวงเมื่ออ่อนสีเขียว แก่จัดสีน้ำตาลเข้มถึงดำ
ประโยชน์	ไม่ขึ้นต้น	เนื้อไม้เหนียว นิยมใช้ทำค้ำมีด ขวาน เลื่อย จอบ เพลาเกวียน ไม้กระดาน เฟอร์นิเจอร์
สรรพคุณทางยา	ไม่ขึ้นต้น	แก่นนำมาต้มดื่มบำรุงเลือด

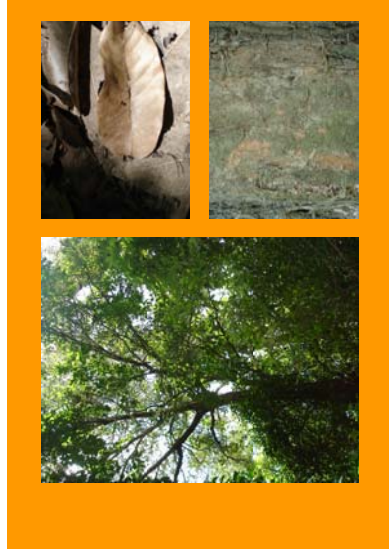
มะกอก			
ประเภท	ไม้ยืนต้น		
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 240 ซม. ความสูง		
	ลำต้น ประมาณ 40 เมตร		
ลักษณะ	ใบประกอบรูปขนนก ปลายใบมน เปลือกไม้เรียบ ดอกสีขาวปนน้ำตาล ผลกลมรี สีเขียวเมื่อสุกสีเหลือง ออกผลปีละหนึ่งครั้ง		
ประโยชน์	ผลสุกรสเปรี้ยว ใช้ประกอบอาหาร ส้มตำ แกงปลา ก้อยกุ้ง ใบอ่อนกินกับอาหารจำพวกปลา		
สรรพคุณทางยา	เปลือกนำมาต้มอาบแก้ซาง		
	(ตาลขโมย)		

แต่			
ประเภท	ไม้ยืนต้น		
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 160 ซม. ความสูง		
	ลำต้น ประมาณ 25 เมตร		
ลักษณะ	ใบประกอบทรงรี ใบแข็งหนา สีเขียวเข้ม เปลือกไม้เรียบ ดอกสีเหลืองอมขาวออกเป็นพวง ผลแบนรี มีหนาม เมล็ดอ่อนรับประทานได้		
ประโยชน์	เป็นไม้เนื้อแข็ง นิยมใช้ทำเสาบ้าน ไม้กระดาน เมล็ดอ่อนรับประทานได้		
สรรพคุณทางยา	เมื่อนำมาเผาบรรเทาอาการลงแดง		

หัวขมพู			
ประเภท	ไม้ยืนต้น		
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 270 ซม. ความสูง		
	ลำต้น ประมาณ 37 เมตร		
ลักษณะ	ใบประกอบทรงรี สีเขียวเข้ม ใบแข็ง เปลือกไม้แตกเป็นเกร็ด ดอกสีน้ำตาลออกดอกเป็นพวง ผลดิบสีเขียว เมื่อสุกสีชมพู รสหวานอมเปรี้ยว รับประทานได้		
ประโยชน์	เนื้อไม้แข็ง ใช้ทำไม้กระดาน เสาบ้าน ขุดทำคลอง ใช้ทำกระดูกงูในเรือ		
สรรพคุณทางยา	-		

กระบก	ยางนา	ยางของ
ประเภท	ไม้ยืนต้น	ประเภท
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 240 ซม. ความสูง	ขนาดโตเต็มที่
	ลำต้น ประมาณ 40 เมตร	ลำต้น ประมาณ 35 เมตร
ลักษณะ	ใบเดี่ยวทรงรี ผิวใบเรียบเป็นมัน เปลือกไม้เรียบ ดอกสีขาวแกมเหลือง ออกดอกเดี่ยว ผลอ่อนสีเขียว เมื่อแก่จัดสีเหลือง เมล็ดรับประทานได้	ใบประกอบรูปฝ่ามือ ขอบใบหยัก เบ้าลึกแตกเป็นเหลี่ยม ดอกสีขาวออกเป็นพวงมีกลิ่นหอม ผลออกเป็นฝักคล้ายแค
ประโยชน์	ดอก ผล เมล็ด รับประทานได้ บางถิ่นใช้เนื้อไม้ทำไม้กระดาน	ประโยชน์
สรรพคุณทางยา	แก่นไม้นำมาต้มดื่มเป็นยาบำรุงน้ำนม บำรุงเลือด	สรรพคุณทางยา
		แก่นไม้นำมาต้มอาบเป็นยาชาทาง (ตาลขมิย)

ยางนา	ยางของ	ยางของ
ประเภท	ไม้ยืนต้น	ประเภท
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 270 ซม. ความสูง	ขนาดโตเต็มที่
	ลำต้น ประมาณ 50 เมตร	ลำต้น ประมาณ 35 เมตร
ลักษณะ	ใบเดี่ยวรูปปอก ขอบใบหยัก ปลายใบแหลม มีขนนุ่ม เปลือกไม้แตกเป็นเหลี่ยม ดอกสีม่วงแดง มีป้านลม	ใบประกอบรูปฝ่ามือ ขอบใบหยัก เบ้าลึกแตกเป็นเหลี่ยม ดอกสีขาวออกเป็นพวงมีกลิ่นหอม ผลออกเป็นฝักคล้ายแค
ประโยชน์	เนื้อไม้ใช้แปรรูปเป็นงานไม้ได้หลายอย่าง ไม้ทำคานได้จุดให้แสงสว่าง	ประโยชน์
สรรพคุณทางยา -		สรรพคุณทางยา
		แก่นไม้นำมาต้มอาบเป็นยาชาทาง (ตาลขมิย)

จิวผา

ประเภท ไม้น้ำ

ขนาดโตเต็มที่ เส้นรอบวง 100 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 27 เมตร

ลักษณะ ใบเดี่ยวรูปไข่มือ เปลือกไม้เป็น หนาม ดอกสีม่วงแดง ผลป้อม รูปสามเหลี่ยมเมื่อแก่จัดแตก ออกเป็นนุ่น

ประโยชน์ เนื้อไม้ใช้ทำไม้กระดาน

สรรพคุณทางยา แก่นไม้ นำมาต้มดื่มบรรเทา โรคเบาหวาน

แอนทะแทน

ประเภท ไม้น้ำ

ขนาดโตเต็มที่ เส้นรอบวง 150 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 35 เมตร

ลักษณะ ใบประกอบรูปหอก ปลายใบ สอบ ขอบใบหยัก เปลือกไม้แตก เป็นเกร็ด ดอกสีหม่น มีห้ำกลีบ ผลรี เล็กสีเขียว

ประโยชน์ เป็นไม้เนื้อแข็ง นิยมนำมาทำ เป็นค้ำเมครื่องมือ จอบเสียม คานขึงข้าว

สรรพคุณทางยา ยาประสะน้ำมัน บำรุงเลือด

ดุกีเส

ประเภท ไม้น้ำ

ขนาดโตเต็มที่ เส้นรอบวง 100 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 25 เมตร

ลักษณะ ใบประกอบทรงรี ปลายใบมน ผิวใบมันวาว เปลือกแตกเป็น เกร็ด

ประโยชน์ เป็นสมุนไพร

สรรพคุณทางยา แก่นไม้ นำเข้ายา กับสมุนไพร ชนิดอื่นๆ รักษาโรค มะเร็ง ประดง ยาชักมดลูก ชาง(ตาล ขโมย)

ตุ้มตัง

ประเภท ไม้ยืนต้น

ขนาดโตเต็มที่ เส้นรอบวง 30 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 10 เมตร

ลักษณะ ใบประกอบรูปขนนกมี 3 แฉก เปลือกไม้เป็นร่อง ลำต้นมีหนาม

ประโยชน์ เป็นสมุนไพร

สรรพคุณทางยา แก่น ไม้ นำมาต้มแก้โรคหนองใน

จุฬาลิลา โครตเข้าข้อ

เขวา

ประเภท ไม้ยืนต้น

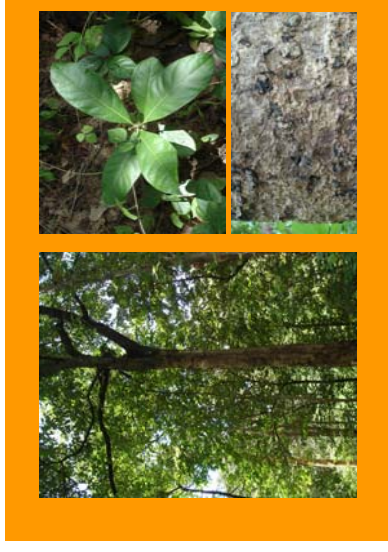
ขนาดโตเต็มที่ เส้นรอบวง 120 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 18 เมตร

ลักษณะ ใบเดี่ยวทรงรี ปลายใบแหลม ผิว ใบมันวาว เปลือกไม้เป็นเกร็ด ดอกสีขาวมีกลิ่นหอมอ่อนๆ ออกดอกเดี่ยวตามซอกใบ

ประโยชน์ เป็นไม้เนื้อละเอียด สีขาว ราก โผล่พ้นดิน นิยมนำรากมาทำ แอกล่อ

สรรพคุณทางยา ใบอ่อนนำมาตากแดดให้แห้ง แล้วมาวนสุบรักษาโรคเรื้อรัง

จุมก

หมี่

ประเภท ไม้ยืนต้น

ขนาดโตเต็มที่ เส้นรอบวง 130 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 15 เมตร

ลักษณะ ใบเดี่ยวรูปหอกปลายใบสอบ ผิว ใบมันวาว เปลือกไม้แตกเป็น เกร็ด ดอกสีขาว มีกลิ่นหอมอ่อนๆ ออกดอกช่วงเดือน มิถุนายน-กรกฎาคม

ประโยชน์ เนื้อไม้ใช้ไม้กระดาน และนำมา ต้มทำสี้อมไหม ให้สีเหลืองอ่อน ในอดีตพระสงฆ์ใช้ทำสี ย้อมจีวร

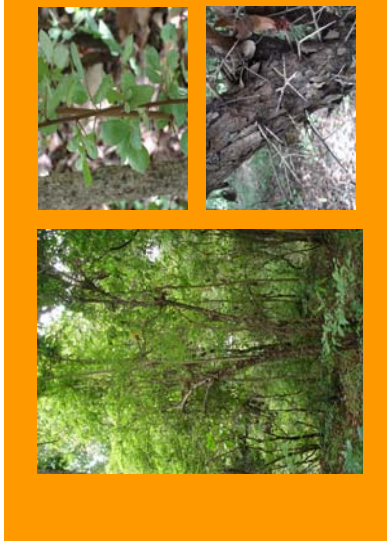
สรรพคุณทางยา ใช้ทำยาสระผม

ครั้ง		
ประเภท	ไม้พุ่ม	
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 115 ซม. ความสูง	
ลักษณะ	ลำต้น ประมาณ 20 เมตร ใบประกอบรูปไข่มี 3 แฉก เปลือกไม้เรียบ มีหนามแหลม ผล สีเหลืองเล็ก	
ประโยชน์	เนื้อไม้เผาเป็นถ่านทำดินปั้น ไฟ	
สรรพคุณทางยา	รากนำไปต้มน้ำดื่มกับขี้เหล็กใหญ่ เป็นยาระบาย และบรรเทา ริดสีดวงทวาร	
หมายเหตุ	ปัจจุบันครั้งเป็นไม้หายากแล้ว	

ด้วมน		
ประเภท	ไม้พุ่ม	
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 40 ซม. ความสูง	
ลักษณะ	ลำต้น ประมาณ 10 เมตร ใบประกอบรูปหอก เปลือกไม้ แตกเป็นเกร็ด มีหนามตามลำต้น	
ประโยชน์	เป็นไม้เนื้อแข็ง นิยมนำไปทำเสา บ้าน เฟอร์นิเจอร์	
สรรพคุณทางยา	กิ่งยาง(ลำต้นเทียม)นำไปแช่น้ำ อาบให้เด็กแก้เซา(ตาลขโมย)	

เป็นโลก		
ประเภท	ไม้พุ่ม	
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 30 ซม. ความสูง	
ลักษณะ	ลำต้น ประมาณ 6 เมตร ใบประกอบบทรังรี ปลายใบ แหลม เปลือกไม้แตกเป็นเกร็ด ลำต้นมีหนาม ดอกขาวเล็กสี หม่น ผลสุกสีแดงรสอมหวาน	
ประโยชน์	รากใช้ป็นเชื้อเพลิงล้าสาคา	
สรรพคุณทางยา	ลำต้นนำมาต้มเป็นยารักษา มดลูกเข้าอู่	

หนามแท่ง	
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 35 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 12 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบทรงรี ปลายใบมน เปลือกไม้เป็นเกร็ด มีหนามแหลม ดอกสีเหลืองอมขาว มีกลิ่นหอม เวลาเย็น ผลสีเหลืองอมเขียวมี ขนนุ่ม
ประโยชน์	เนื้อไม้ใช้ทำฟืน ผลใช้ทำยาสระ ผม
สรรพคุณทางยา	นำผลสุกไปผสมกับใบหมี ใบ ไผ่เฒ่า ทำยาสระผม

ส้มอป่า(สมอป่า)	
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 35 ซม. ความสูง ลำต้น 15 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบทรงรี ปลายใบ แหลม เปลือกไม้เป็นร่อง ดอกสี เหลือง ออกดอกเป็นพุ่ม มีกลิ่น หอมอ่อนๆ ผลทรงกลมป้อมรส เปรี้ยว
ประโยชน์	แก่นไม้ นำไปต้มย้อมผ้าไหมให้ สีเหลืองอ่อน เปลือกนำไปต้ม ช้อนแห ตาข่ายให้สีเขียว ผล รับประทานได้

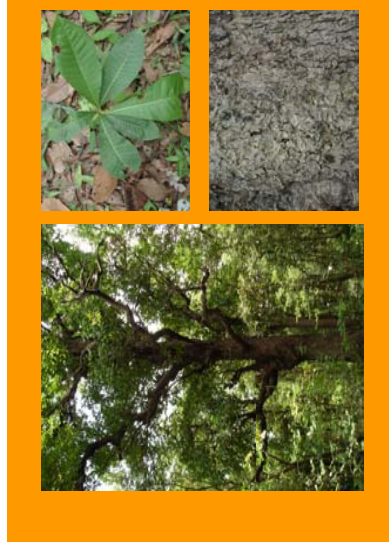

ส้มกบ	
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 45 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 8 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบทรงรี ปลายใบ แหลม เปลือกไม้แตกเป็นเหลี่ยม ออกดอกเดี่ยว ช่วงเดือน กุมภาพันธ์ ดอกสีเหลืองอ่อน
ประโยชน์	เป็นสมุนไพร
สรรพคุณทางยา	ใบสดเป็นยาสมานแผล ลำต้น ราก นำไปต้มเป็นยาประคอง บำรุงเลือด แก้กษาง(ตาขาวโมย)ใน เด็ก

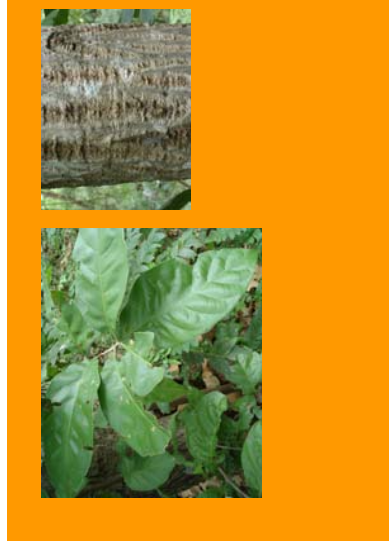
ดงไซ			
ประเภท	ไม้ยืนต้น	ไม้ยืนต้น	ไม้ยืนต้น
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 70 ซม. ความสูง	เส้นรอบวง 350 ซม. ความสูง	เส้นรอบวง 80 ซม. ความสูง
	ลำต้น ประมาณ 12 เมตร	ลำต้น ประมาณ 25 เมตร	ลำต้น ประมาณ 20 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบทรงรี ออกเป็นช่อ	ใบประกอบรูปหอก ปลายใบ	ใบประกอบรูปหอก หลังใบนูน
	เปลือกไม้เป็นร่อง ดอกสีขาว	แหลม เปลือกไม้เป็นเกร็ด ดอก	เปลือกไม้เป็นร่อง ดอกสีขาว
	เป็นพุ่ม ผลกลมป้อม	สีขาวออกเป็นช่อ	หม่น
ประโยชน์	ใบอ่อน ผลอ่อน จมน้ำพริกปลา	เป็นไม้พืชมดมมนุษย์ ทุกส่วนของไม้เมื่อเขาใกล้หรือสัมผัสจะ	ไม้ค่าคุณ (ไม้นามมงคล) คน
	รำ ลาบ ก้อยปลา เมล็ดเมื่อแก่	มีอาการคันตามผิวหนัง	ออกเรือนใหม่ นิยมนำไปสร้าง
	กะเพรา รับประทานรสชาดมัน	เมื่อเกิดการแพ้พิษน้ำเกลี้ยงใช้	บ้าน เชื่อว่าจะรู้เรื่อง และใช้
	ลำต้นใช้สร้างบ้าน	เหล่าขาวบริเวณที่มีอาการคัน	เป็นไม้อยู่ไฟในหญิงคลอดบุตร
สรรพคุณทางยา	ยาง ไม้พอกแก้ฝี หนอง	สามารถบรรเทาได้	ใหม่

สรรพคุณทางยา -

น้ำเกลี้ยง			
ประเภท	ไม้ยืนต้น	ไม้ยืนต้น	ไม้ยืนต้น
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 350 ซม. ความสูง	เส้นรอบวง 350 ซม. ความสูง	เส้นรอบวง 80 ซม. ความสูง
	ลำต้น ประมาณ 25 เมตร	ลำต้น ประมาณ 25 เมตร	ลำต้น ประมาณ 20 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบรูปหอก ปลายใบ	ใบประกอบรูปหอก ปลายใบ	ใบประกอบรูปหอก หลังใบนูน
	แหลม เปลือกไม้เป็นเกร็ด ดอก	แหลม เปลือกไม้เป็นเกร็ด ดอก	เปลือกไม้เป็นร่อง ดอกสีขาว
	สีขาวออกเป็นช่อ	สีขาวออกเป็นช่อ	หม่น
โทษ	เป็นไม้พืชมดมมนุษย์ ทุกส่วนของไม้เมื่อเขาใกล้หรือสัมผัสจะ	เป็นไม้พืชมดมมนุษย์ ทุกส่วนของไม้เมื่อเขาใกล้หรือสัมผัสจะ	ไม้ค่าคุณ (ไม้นามมงคล) คน
	มีอาการคันตามผิวหนัง	มีอาการคันตามผิวหนัง	ออกเรือนใหม่ นิยมนำไปสร้าง
	เมื่อเกิดการแพ้พิษน้ำเกลี้ยงใช้	เมื่อเกิดการแพ้พิษน้ำเกลี้ยงใช้	บ้าน เชื่อว่าจะรู้เรื่อง และใช้
	เหล่าขาวบริเวณที่มีอาการคัน	เมื่อเกิดการแพ้พิษน้ำเกลี้ยงใช้	เป็นไม้อยู่ไฟในหญิงคลอดบุตร
การรักษ	สามารถบรรเทาได้	สามารถบรรเทาได้	ใหม่

สรรพคุณทางยา -

ก้อ			
ประเภท	ไม้ยืนต้น	ไม้ยืนต้น	ไม้ยืนต้น
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 80 ซม. ความสูง	เส้นรอบวง 80 ซม. ความสูง	เส้นรอบวง 80 ซม. ความสูง
	ลำต้น ประมาณ 20 เมตร	ลำต้น ประมาณ 20 เมตร	ลำต้น ประมาณ 20 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบรูปหอก หลังใบนูน	ใบประกอบรูปหอก หลังใบนูน	ใบประกอบรูปหอก หลังใบนูน
	เปลือกไม้เป็นร่อง ดอกสีขาว	เปลือกไม้เป็นร่อง ดอกสีขาว	เปลือกไม้เป็นร่อง ดอกสีขาว
	หม่น	หม่น	หม่น
ประโยชน์	ไม้ค่าคุณ (ไม้นามมงคล) คน	ไม้ค่าคุณ (ไม้นามมงคล) คน	ไม้ค่าคุณ (ไม้นามมงคล) คน
	ออกเรือนใหม่ นิยมนำไปสร้าง	ออกเรือนใหม่ นิยมนำไปสร้าง	ออกเรือนใหม่ นิยมนำไปสร้าง
	บ้าน เชื่อว่าจะรู้เรื่อง และใช้	บ้าน เชื่อว่าจะรู้เรื่อง และใช้	บ้าน เชื่อว่าจะรู้เรื่อง และใช้
	เป็นไม้อยู่ไฟในหญิงคลอดบุตร	เป็นไม้อยู่ไฟในหญิงคลอดบุตร	เป็นไม้อยู่ไฟในหญิงคลอดบุตร
	ใหม่	ใหม่	ใหม่

สรรพคุณทางยา -

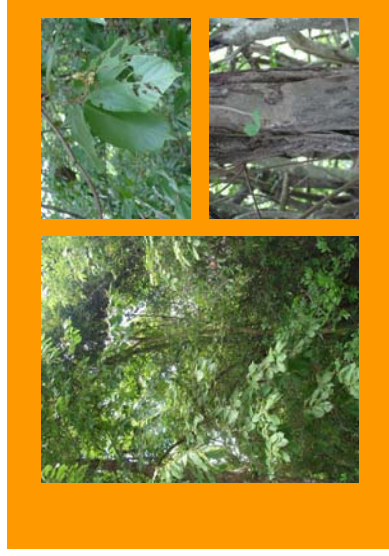
พอก			
ประเภท	ไม้ยืนต้น		
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 150 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 20 เมตร		
ลักษณะ	ใบประกอบทรงรี ปลายใบสอบ เปลือกไม้เป็นเกร็ด ดอกสีขาวอมเหลือง ออกดอกช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ ผลสีห่มน		
ประโยชน์	เนื้อขรุขระ น้ำมันจากลูกและยางเป็นเชื้อเพลิง ผลสุกคน วัว-ควายกินได้		
สรรพคุณทางยา	เนื้อไม้ นำไปต้มน้ำเป็นยาบำรุงน้ำนม		

ชาด			
ประเภท	ไม้ยืนต้น		
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 100 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 35 เมตร		
ลักษณะ	ใบใหญ่ หลังใบโค้ง ปลายใบสอบ เปลือกไม้เป็นร่อง ดอกสีแสดอมชมพู มีกลิ่นหอมอ่อนๆ ออกดอกเป็นพวง		
ประโยชน์	ไม้เนื้อแข็ง นิยมนำไปสร้างบ้าน ยางไม้ทำกะบอง (คบได้) ดอกประยุกตำมูล ใบสดใช้ห่ออาหาร ข้าวเม่าหลังคาและฝาบ้าน		
สรรพคุณทางยา	-		

โมง			
ประเภท	ไม้พุ่ม		
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 30 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 3 เมตร		
ลักษณะ	ใบประกอบรูปหอก ปลายใบแหลม เปลือกไม้เป็นร่อง ผลสุกสีเหลืองรสเปรี้ยว		
ประโยชน์	ลำต้นใช้ทำไม้กระดาน ใบยอดอ่อน ต้มใส่ปลา ผลสุกรับประทานได้		
สรรพคุณทางยา	ใบ ผล รสเปรี้ยว เป็นยาระบาย เนื้อไม้ นำไปต้มน้ำดื่มบรรเทาโรคท้องร่วง		

คอม	
ประเภท	ไม้พุ่ม
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 40 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 5 เมตร
ลักษณะ	ใบเดี่ยวรูปหอก โคนใบสอบ ปลายใบแหลม เปลือกไม้เรียบ ดอกสีขาว ผลทรงกลมสีดำ
ประโยชน์	เนื้อไม้ใช้ทำด้ามเครื่องมือจับ เลี่ยม ด้ามขวาน
สรรพคุณทางยา	เนื้อไม้ นำไปต้มน้ำเป็นยา ประสะน้ำมัน เปลือกเคี้ยวและอมรักษารำมะนาด เลือดออกตามไรฟัน

ลิ้นฟ้า	
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 30 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 10 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบรูปขนนก เปลือกไม้เรียบ ดอกเดี่ยวแข็ง ผลเป็นฝักยาวคล้ายลิ้น สีเขียว(ที่มาของชื่อลิ้นฟ้า)
ประโยชน์	ยอดอ่อน, ผล เป็นผักเคียงกับอาหารประเภทลาบ ก้อย ดอกต้มกับปลาอย่างทำซุบดอกลิ้นฟ้า
สรรพคุณทางยา	เนื้อไม้, เปลือก นำไปต้มน้ำ บรรเทาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ

ประดู่	
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 50 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 15 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบรูปขนนก เปลือกไม้เรียบ ดอกสีเหลือง
ประโยชน์	ไม้เนื้อแข็ง ใช้สร้างบ้าน วงกบ ประตู หน้าต่าง เปลือกต้มย้อม ให้สีประดู่
สรรพคุณทางยา	เปลือก นำไปต้มน้ำแก้ท้องร่วง ในคนและแก้โรคปากเปื่อย-เท้าเปื่อยในวัว-ควาย

จันทน์ใหญ่	
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 80 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 15 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบรูปขนนก เปลือกไม้ แตกเป็นเหลี่ยม
ประโยชน์	ไม้เนื้อแข็งใช้ทำเสาบ้าน ทำฟืน เผาถ่าน
สรรพคุณทางยา	ส่วนแก่นไม้นำไปต้มดื่มแก้ โรคอัมพฤกษ์ ประดงเข้าข้อ

ไผ่น้ำ	
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 20 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 6 เมตร
ลักษณะ	ใบเดี่ยวปลายตัดผิวใบมันวาว เปลือกไม้เรียบ ดอกสีเหลืองมี กลิ่นหอม
ประโยชน์	ผลใช้ทำเป็นยาสระผม
สรรพคุณทางยา	ผลแห้งเป็นแว่นตากให้แห้งแล้ว ต้มดื่มแก้เบาหวาน ลำต้นนำมา ต้มดื่มบรรเทาโรคมะเร็ง

ตะโก	
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 20 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 35 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบรูปขนนก ผิวใบมัน เปลือกไม้เป็นร่อง ผลดิบสีเขียว มีขนนุ่มเมื่อแก่จัดสีเหลือง
ประโยชน์	ผลดิบใช้ย้อมแห อวนให้สีเขียว และเหลือง อมแดง ผลสุก รับประทานได้
สรรพคุณทางยา	ผลดิบรับประทานแก้ท้องร่วง โรคริด แก่นไม้ต้มดื่มเป็นยาทาง (ตาลขโมย) บำรุงเลือด

เจิมขาว

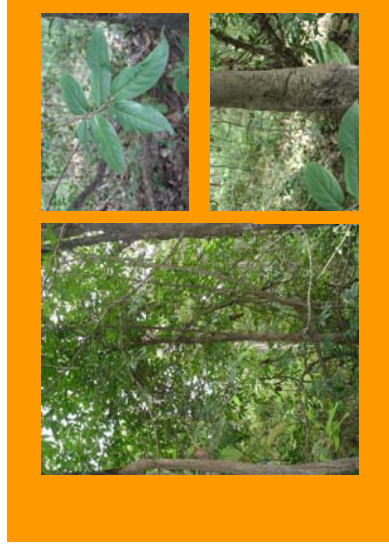
ประเภท ไมยพันธุ์ต้น

ขนาดโตเต็มที่ เส้นรอบวง 7 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 1.50 เมตร

ลักษณะ ใบเดี่ยวรูปหอก เปลือกไม้เรียบ ดอกสีขาว

ประโยชน์ ไม้ฟืน

สรรพคุณทางยา เป็นยากระษุน บำรุงเลือด

ขายเต็น

ประเภท ไมยพันธุ์ต้น

ขนาดโตเต็มที่ เส้นรอบวง 27 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 5 เมตร

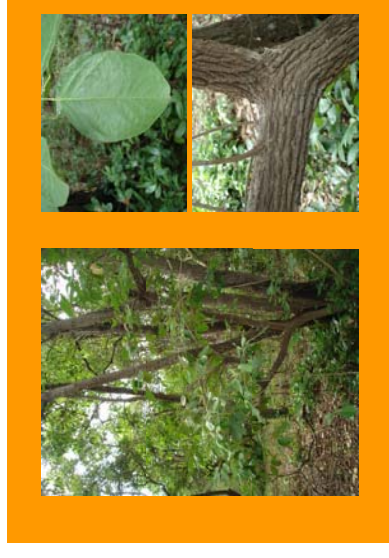
ลักษณะ ใบประกอบแบบขนนกชั้นเดียว เปลือกไม้เป็นเกร็ด ดอกสีขาว ผลดิบสีเขียว เมื่อสุกสีแดงสด ออกเป็นพู่

ประโยชน์ ผลสุกรับประทานได้

สรรพคุณทางยา แก่นไม้ นำไปต้มดื่มแก้ประดง

ปวดตามข้อ และรักษากามโรค

หนองใน

เหมือดใหญ่

ประเภท ไมยพันธุ์ต้น

ขนาดโตเต็มที่ เส้นรอบวง 28 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 3 เมตร

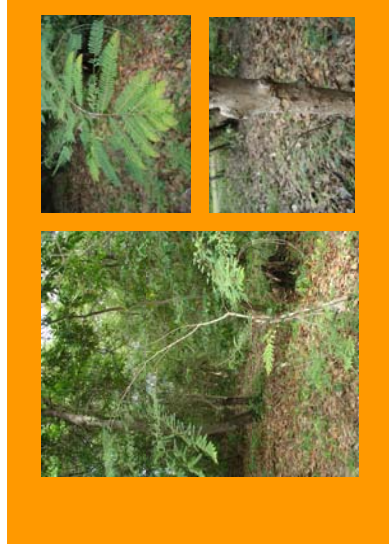
ลักษณะ ใบเดี่ยวรูปไข่มน เปลือกไม้เป็นร่อง ดอกสีขาวเป็นพุ่มกลิ่นหอม

ประโยชน์ ดอกเก็บไว้บูชาพระ

สรรพคุณทางยา เปลือกที่ร่อนนำไปต้มดื่มแก้ประดง

ยอ		
ประเภท	ไม้ยืนต้น	
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 30 ซม. ความสูง	
	ลำต้น ประมาณ 5 เมตร	
ลักษณะ	ใบประกอบรูปขนนกชั้นเดียว	
	เปลือกไม้เป็นร่อง	
ประโยชน์	เป็นไม้มงคลนามใช้ประกอบพิธีกรรมยกเสาบ้านใหม่ใช้ดอก	
	เป็นเสามงคล หรือยักยุงข้าวใหม่	
สรรพคุณทางยา	ใบเป็นยาบำรุงเลือด	

มะขามป้อม		
ประเภท	ไม้ยืนต้น	
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 27 ซม. ความสูง	
	ลำต้น ประมาณ 2 เมตร	
ลักษณะ	ใบประกอบรูปขนนกสองชั้น	
	เปลือกไม้เป็นเกร็ด ผลกลมป้อม	
	รสเปรี้ยว	
ประโยชน์	เป็นสมุนไพร	
สรรพคุณทางยา	รากไม้ แก่นไม้ นำไปต้มดื่มเป็นยาประดง ยาขับลม และใช้รักษา	
	น้ำกัดเท้า ผลนำไปดองน้ำตาล	
	เป็นยาระบาย	

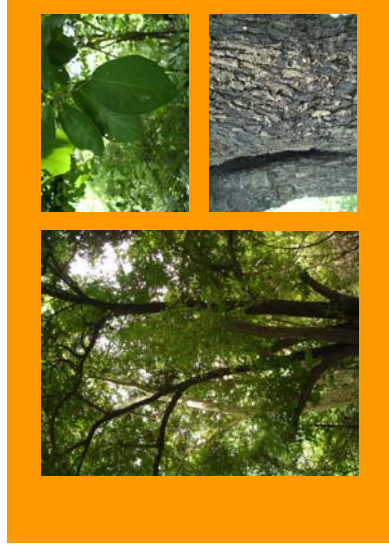
อัง(รัง)		
ประเภท	ไม้ยืนต้น	
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 110 ซม. ความสูง	
	ลำต้น ประมาณ 15 เมตร	
ลักษณะ	ใบเดี่ยวรูปรีกว้าง เปลือกไม้เป็นร่อง ดอกสีเหลือง ออกเป็นพวง	
	มีกลิ่นหอม	
ประโยชน์	เป็นไม้เนื้อแข็งนิยมนำไปสร้างบ้าน	
สรรพคุณทางยา	เปลือกนำไปแช่น้ำอาบแก้พิษน้ำ	
	เกลี้ยง หรือแก้โรคปาก-เท้าเปื่อย	
	ในวัว-ควาย	

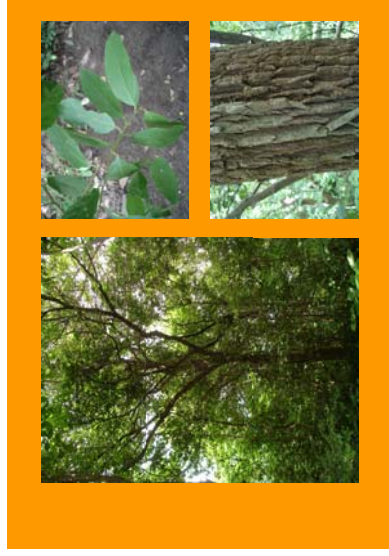
มะตูม	
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 180 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 25 เมตร
ลักษณะ	มีสามใบย่อย เปลือกไม้เป็นเกร็ด ดอกสีเหลืองอมขาว
ประโยชน์	ยอดอ่อนกินเป็นผักแกงส้มลาบ ก้อย ผลดิบฝานเป็นแว่นตากให้แห้งแล้วต้มดื่ม ผลสุกกินกับข้าวเหนียว
สรรพคุณทางยา	ผลและใบเป็นยาแก้ท้องอืดเพื่อ เปลือกนำไปปรุงยาลูกกลอนแก้ ประดง

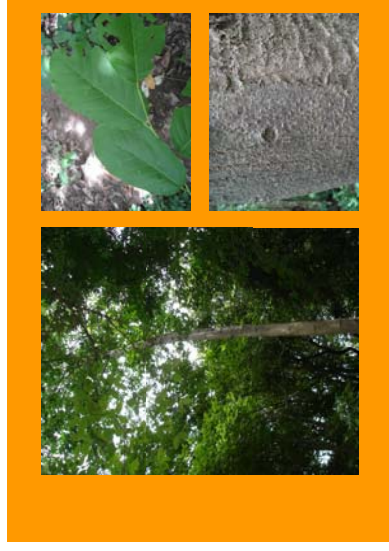
เปลือยดอก	
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 125 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 20 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบรูปขนนกชั้นเดียว เปลือกไม้เป็นเกร็ด ดอกสีม่วงอมขาวกลิ่นหอมอ่อน
ประโยชน์	ไม้เนื้อแข็ง นิยมใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ ทำไม้พาย
สรรพคุณทางยา	เนื้อไม้เปลือกนำไปต้มดื่มเป็นยาบำรุงเลือด

ตะโกนา	
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาดโตเต็มที่	เส้นรอบวง 150 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 18 เมตร
ลักษณะ	ใบรูปไข่ เปลือกไม้เป็นร่อง ลูกดิบกลมสีเขียวมีขนนุ่มผลสุกสีเหลือง
ประโยชน์	ใบเป็นอาหารวัว-ควาย ลูกดิบนำมาตำ ลูกสุกกรสหวานกินได้ ต้นไม้คดเป็นไม้ค้ำคดแต่งสวน สรรพคุณทางยา เนื้อไม้ไปเข้ายากับต้นหลังดำ ต้มดื่มเป็นยาประดง

เหมีอดใหญ่	
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาด	เส้นรอบวง 100 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 15 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบรอบรูปขนนกชั้นเดียว เปลือกไม้เป็นร่อง ดอกสีเหลือง ปนขาวกลิ่นหอมอ่อน ออกกลูกลูกเป็นพวง
ประโยชน์	ลูกสุกเป็นอาหารนก
สรรพคุณทางยา	เนื้อไม้ นำไปต้มดื่มแก้ประดง ต้นอ่อนนำไปแช่น้ำอาบให้เด็ก แก้ชาง(ตาชงโมย)

แดง	
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาด	เส้นรอบวง 101 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 25 เมตร
ลักษณะ	ใบรูปไข่กลับ เปลือกไม้เป็นเกร็ด
ประโยชน์	เป็นไม้มงคลนามนิยมนำไปสร้างหัวเรือแข่ง เสาขึงข้าวและค้ำจอบ
สรรพคุณทางยา	ใบนำไปตากให้แห้งหั่นเป็นฝอย มวนสูบแก้ริดสีดวงจมูก เนื้อไม้ นำไปต้มน้ำอาบแก้ชาง(ตาชงโมย) ในเด็ก

กะแซงใหญ่	
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาด	เส้นรอบวง 78 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 15 เมตร
ลักษณะ	ใบรูปไข่กลับ เปลือกไม้เป็นร่อง
ประโยชน์	-
สรรพคุณทางยา	เป็นสมุนไพรโรคเลือด

มุกใหญ่(มุกใหญ่)

ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาด	เส้นรอบวง 68 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 10 เมตร
ลักษณะ	ใบรูปไข่ ปลายแหลม ปลายมน ดอกเป็นพวงสีขาวกลิ่นหอม อ่อน
ประโยชน์	เนื้อไม้ใช้ทำไม้พาย ดอกเก็บ บูชาพระ

สรรพคุณทางยา รากฝนกับน้ำเป็นยาทำให้เบื่อ
เหล้า เลิกเหล้า ยางไม้เป็นยาแก้
ปากเปื่อย

สะเดา	ไม้ยืนต้น
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาด	เส้นรอบวง 120 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 25 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบรูปขนนกชั้นเดียว เปลือกไม้เป็นร่อง ดอกเป็นพวง สีเหลืองอมขาว กลิ่นสุกสีเหลือง
ประโยชน์	ดอกรับประทานกับลาบ ใบ/ เมล็ดนำไปหมักกับน้ำจืดพ่นไล่ แมลง

สรรพคุณทางยา เป็นสมุนไพรทาเบาหวาน

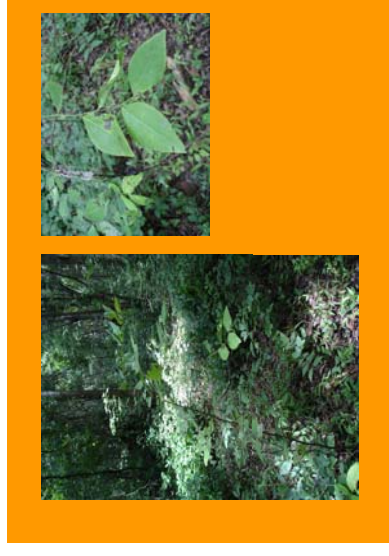
แฮดกาง	ไม้ยืนต้น
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาด	เส้นรอบวง 50 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 8 เมตร
ลักษณะ	ใบป้าน เปลือกไม้เป็นเกร็ด
ประโยชน์	เป็นสมุนไพร
สรรพคุณทางยา	เนื้อไม้และรากนำไปต้มดื่ม เป็นยาบำรุงเลือด ประสะน้ำมัน แก้ผดผื่นแดง(ยาโทน)

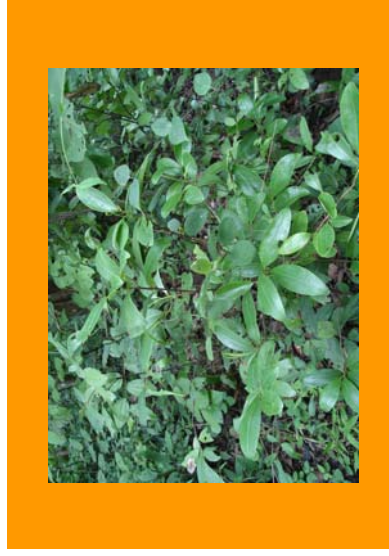
ตาลเดี่ยว	
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาด	เส้นรอบวง 70 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 15 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบรูปขนนก เปลือกไม้ เป็นร่อง
ประโยชน์	ใช้ทำเสาบ้าน ไม้ฟืน ถ่าน
สรรพคุณทางยา -	

อังกหนาม(รังหนาม)	
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาด	เส้นรอบวง 50 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 5 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบรูป เปลือกไม้เป็น เกร็ด
ประโยชน์	เป็นสมุนไพร
สรรพคุณทางยา	เนื้อไม้ ราก นำไปต้มหรือฝนกับ น้ำดื่มรักษาไข้จับสั่น

คอนหมา หรือ มะยมป่า	
ประเภท	ไม้พุ่ม
ขนาด	เส้นรอบวง 2 ซม. ความสูง ลำต้นประมาณ 1.5 เมตร
ลักษณะ	ใบรูปหอก เปลือกไม้เรียบ
ประโยชน์	เป็นสมุนไพร
สรรพคุณทางยา	ลำต้นนำไปต้ม หรือรากลำไป ฝนกับน้ำ ดื่มแก้เบื่อเมา ผิด ลำแดง

ฮุนไฮ
ประเภท ไม้พุ่มเตี้ย
ขนาด ความสูงประมาณ 50 ซม.
ลักษณะ ใบเดี่ยวรูปหอกหลังใบเป็นมัน
 เปลือกไม้เรียบ ลำต้นเตี้ยแก่
ประโยชน์ เป็นสมุนไพร
สรรพคุณทางยา รากฝนกับน้ำทาแผลสดเป็นยา
 ห้ามเลือด แก้กษาว ขาง(ตาล
 ขโมย) ยาถ่ายพยาธิ

ส้มเสี้ยว
ประเภท ไม้ยืนต้น
ขนาด เส้นรอบวง 60 ซม. ความสูง
 ลำต้น ประมาณ 10 เมตร
ลักษณะ ใบเดี่ยวรูปหัวใจ เปลือกไม้เรียบ
 ดอกสีขาวอมเหลือง
ประโยชน์ เป็นสมุนไพร
สรรพคุณทางยา ใบนำไปตากให้แห้งหั่นเป็นฝอย
 แล้วผสมนํ้าผึ้งดื่มแก้ไอ
 เนื้อไม้เป็นยาประดง

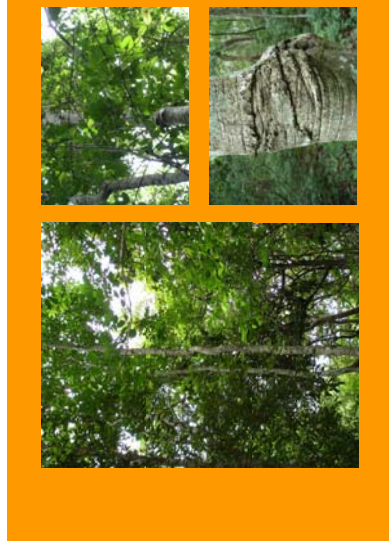
กะทิ
ประเภท ไม้ยืนต้น
ขนาด เส้นรอบวง 70 ซม. ความสูง
 ลำต้น ประมาณ 15 เมตร
ลักษณะ ใบประกอบรูปฝ่ามือหลังใบมี
 ขนนุ่ม เปลือกไม้เป็นเกร็ด
ประโยชน์ ไม้ใช้สอย ไม้ทำไม้ฟัน ถ่าน
สรรพคุณทางยา -

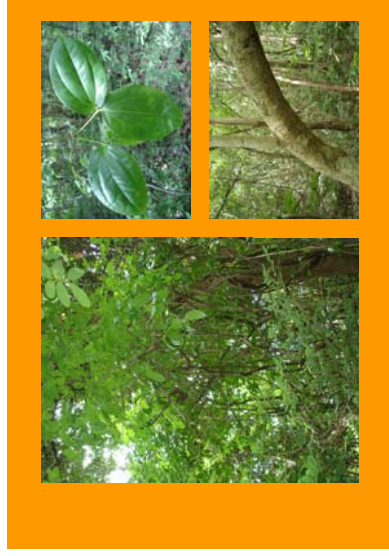
ไม้ไทย	ไม้ยืนต้น	เส้นรอบวง 340 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 15 เมตร
ลักษณะ	ใบรูปไข่ เปลือกไม้เรียบ อากัปกิริยา ต้นของพืชอื่นในการเจริญเติบโต ผลสุกสีแดง	
ประโยชน์	ผลสุกเป็นอาหารนก ยางไม้เหนียว ใช้ทำกาวติดกัน และผสมกับหน่องเป็นยาพิษยั้งสัตว์	
สรรพคุณทางยา	ใบและรากต้มดื่มแก้เจ็บต้น ยาถ่ายพยาธิ ยางไม้เป็นยาห้ามเลือด	

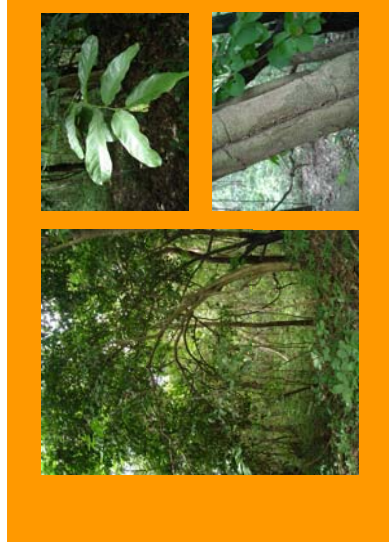
กะทัง	ไม้ยืนต้น	เส้นรอบวง 60 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 10 เมตร
ลักษณะ	ใบรูปไข่ เปลือกไม้ร่อนเป็นแผ่น	
ประโยชน์	เป็นสมุนไพร	
สรรพคุณทางยา	เนื้อไม้ นำไปต้มดื่มแก้คัดสำแดง แก้ตกเลือด รากและใบต้มดื่มแก้วิงเวียน	

แก้มอัน	ไม้ยืนต้น	เส้นรอบวง 50 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 20 เมตร
ลักษณะ	ใบเดี่ยวทรงรี เปลือกไม้เรียบ	
ประโยชน์	เป็นสมุนไพรคนและสัตว์	
สรรพคุณทางยา	เป็นยาซาง (ตานขโมย) ใช้กับเด็ก และเป็นยาคำล้างบำรุงน้ำแข็ง นำเปลือกไปบดแล้วผสมรำให้ม้ากินจะทำให้ขยันวิ่ง	

ตูมกา	
ประเภท	ไม้ยืนต้น(เหลือเพียงต้นเดียว)
ขนาด	เส้นรอบวง 35 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 5 เมตร
ลักษณะ	ใบป้าน เปลือกไม้เรียบ
ประโยชน์	เป็นสมุนไพรใช้ได้หลายโรค (พญายา)
สรรพคุณทางยา	ใบ หรือยอดอ่อน หรือเนื้อไม้ นำไปต้มน้ำดื่มแก้ปวดข้อ ปวดกระดูก บรรเทาเมรั้ง รากนำไปฝนกับน้ำทาแผลแก้พิษงูเขียว นอกจากนี้ยังนำไปเข้ายาหรือปรุงกับสมุนไพรชนิดอื่นได้อีกหลายขนาน

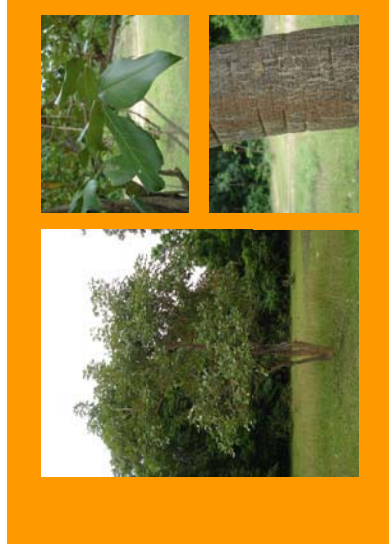
ผู้ดี	
ประเภท	ไม้พุ่ม
ขนาด	เส้นรอบวง 57 ซม.ความสูงลำต้น ประมาณ 4 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบรูปขนนก เปลือกไม้เรียบ ดอกสีขาว ผลสุกสีแดง
ประโยชน์	ผลสุกกินได้ เป็นสมุนไพร รากต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง
สรรพคุณทางยา	รากฝนกับน้ำเป็นยาทารักษาฝีหนอง แผลอักเสบ ริดสีดวง ทวาร เนื้อไม้ต้มน้ำรักษา ริดสีดวงทวาร และนำไปเข้ายากับข่อยรักษาโรคกระเพาะ

อะด่าง	
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาด	เส้นรอบวง 101 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 25 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบรูปขนนกสองชั้น เปลือกไม้เป็นร่อง ออกผลเป็นฝัก
ประโยชน์	เนื้อไม้ใช้ทำเฟอร์นิเจอร์
สรรพคุณทางยา	เปลือกไม้ นำไปต้มน้ำดื่มแก้โรคกระเพาะ

กางสูง	ไม้ยืนต้น	
ประเภท	ไม้ยืนต้น	
ขนาด	เส้นรอบวง 120 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 20 เมตร	
ลักษณะ	ใบประกอบรูปขนนก เปลือกไม้เรียบ ดอกสีเหลืองกลิ่นหอมอ่อน	
ประโยชน์	เนื้อไม้ใช้ทำเสาบ้าน	เป็นสมุนไพร
สรรพคุณทางยา	รากอมละลายเสมหะ รักษาโรคพระมาลา(ไข้ในลำคอ)	

ก้าม	ไม้ยืนต้น	
ประเภท	ไม้ยืนต้น	
ขนาด	เส้นรอบวง 100 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 5 เมตร	
ลักษณะ	ใบรูปไข่ เปลือกไม้เรียบ ดอกออกเป็นพวงสีขาว	
ประโยชน์	เนื้อไม้เหนียวน้ำหนักเบา นิยมนำไปทำแอกเกวียน ดอกนำไปดองกินได้เป็นสมุนไพร	
สรรพคุณทางยา	ราก เนื้อไม้ นำไปต้มดื่มรักษาโรคปากเปื่อย ปวดหลัง	

มูกเกีย(ตระกูลโมก)	ไม้ยืนต้น	
ประเภท	ไม้ยืนต้น	
ขนาด	เส้นรอบวง 170 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 25 ซม.	
ลักษณะ	ใบประกอบรูปขนนก เปลือกไม้เป็นเกร็ด ดอกสีขาวเล็กกลิ่นหอมอ่อน	
ประโยชน์	เปลือกนำไปแช่น้ำให้เปลือกใช้ทำกระดาด เนื้อไม้ใช้ทำไม้กระดานบ้าน ไม้พาย และแต่งทรงเป็นไม้ประดับ	

เปี้ยกก้อม

ประเภท ไม้ยืนต้น

ขนาด เส้นรอบวง 90 ซม.

ลักษณะ ใบเดี่ยวทรงรี เปลือกไม้เรียบ

ประโยชน์ เป็นสมุนไพร

สรรพคุณทางยา ใบ เปลือก ตำให้ละเอียดพอก
 สمانแผลในคนหรือเป่าตาแดง
 ในวัว-ควาย เนื้อไม้นำไปต้มดื่ม
 รักษาอาการตกเลือด

ข่อย

ประเภท ไม้ยืนต้น

ขนาด เส้นรอบวง 30 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 4 เมตร

ลักษณะ ใบประกอบรูปขนนก เปลือกไม้เรียบ ดอกเล็กสีขาว ผลสุกสีเหลือง

ประโยชน์ ไม้เนื้อเหนียวนิยมนำไปทำขอบสวิงหรือเครื่องมือจับปลา เป็นสมุนไพร

สรรพคุณทางยา เปลือก-ยาง ไม้รักษาฟันผุ ทำให้ฟันขาว เนื้อไม้ ราก นำไปต้มดื่ม รักษาประดง กระเพาะ แผลในลำไส้

มะขาม

ประเภท ไม้ยืนต้น

ขนาด เส้นรอบวง 130 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 25 เมตร

ลักษณะ ใบประกอบรูปขนนก เปลือกไม้เป็นร่อง ทรงดอกแข็งสีขาวอมเหลือง ผลเป็นฝัก

ประโยชน์ ไม้มงคลนาม(นำเกรงขาม) ยอดอ่อน ผล กินได้ เป็นสมุนไพร

สรรพคุณทางยา แก่น ไม้ นำมาต้มดื่ม เป็นยาบำรุงเลือด บำรุงน้ำนม

แคน(ตะเคียน)

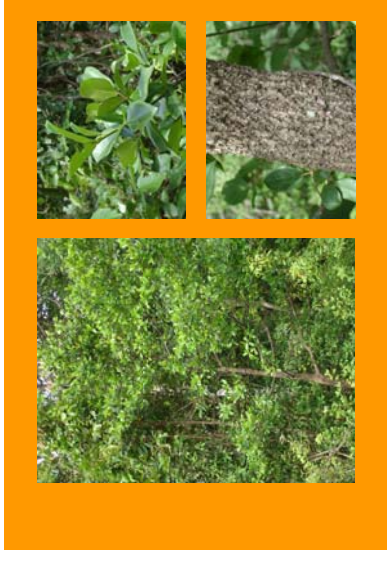
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาด	เส้นรอบวง 150 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 15 เมตร
ลักษณะ	ใบแถบ เปลือกไม้เรียบ
ประโยชน์	ไม้เนื้อแข็ง ใช้สร้างบ้าน ต่อเรือ ยางไม้ผสมกับยางชันอุดเรือ เปลือกไม้ใช้กินหมาก

สรรพคุณทางยา -

พลับ	ไม้ยืนต้น
ประเภท	เส้นรอบวง 97 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 6 เมตร
ลักษณะ	ใบแถบ เปลือกไม้เป็นเกร็ด ผล สุกสีดำ
ประโยชน์	ผลสุกกินได้ ผลดิบนำไปย้อม เพื่อให้สีดำ เป็นสมุนไพรเนื้อไม้ นำไปทำไม้กระดานบ้าน

สรรพคุณทางยา รากไม้ เนื้อไม้ ต้มดื่มเป็นยา ประดงเลือด

ตะมั่ง	ไม้ยืนต้น
ประเภท	เส้นรอบวง 33 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 5 เมตร
ลักษณะ	ใบรูปไข่ เปลือกไม้เป็นร่อง ผล เล็กสีแดงรสเปรี้ยว
ประโยชน์	ไม้เนื้อแข็ง ใช้สร้างบ้าน ทำเสา บ้าน ผลสุกกินได้

สรรพคุณทางยา เนื้อไม้ นำไปแช่น้ำอาบรักษา อีสุกอีใส

ชื่อ	หว้า
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาด	เส้นรอบวง 75 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 7 เมตร
ลักษณะ	ใบเดี่ยวรูปหอก เปลือกไม้เรียบ ผลกลมมีขนนุ่ม
ประโยชน์	ไม้เนื้อแข็ง ใช้ทำเสาบ้าน เสารั้ว ยาง ไม้ใช้จุดเรือ
สรรพคุณทางยา -	

มันปลา(กรีนเกรา)	หว้า
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาด	เส้นรอบวง 190 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 20 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบรูปฝ่ามือ เปลือกไม้เป็นร่อง ออกดอกเป็นพวงสีเหลืองอมขาว กลิ่นหอม
ประโยชน์	ไม้มงคลนาม ดอกบูชาพระเนื้อไม้ใช้ทำเสาเข็ม โปสท์ เป็นสมุนไพร

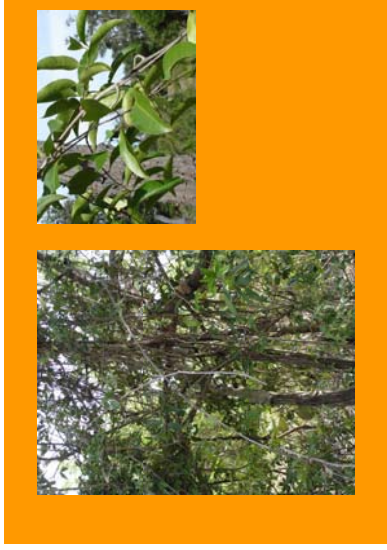
สรรพคุณทางยา ราก ไม้ นำไปต้มดื่มเป็นยาประคองเนื้อ ไม้ต้มดื่มเป็นยาระบาย

หัวจืด	หว้า
ประเภท	ไม้พุ่ม
ขนาด	เส้นรอบวง 195 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 8 เมตร
ลักษณะ	ใบรูปหอก เปลือกไม้เป็นเกร็ด ดอกสีขาว ผลออกเป็นพวงเมื่ออ่อนสีเขียว เมื่อสุกสีดำ
ประโยชน์	ผลสุกกินได้ เนื้อไม้ทำพื้น
สรรพคุณทางยา -	

แสง			
ประเภท	ไม้ยืนต้น	ไม้ยืนต้น	ไม้ยืนต้น(หากยาก)
ขนาด	เส้นรอบวง 190 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 5 เมตร	เส้นรอบวง 36 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 5 เมตร	เส้นรอบวง 40 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 8 เมตร
ลักษณะ	ใบเดี่ยวรูปหอก เหลือกไม้เป็นเกร็ด	ใบเดี่ยวรูปหอก เปลือกไม้เรียบ	ใบเดี่ยวรูปหัวใจกลับ เปลือกไม้สีแดงเป็นหนาม เนื้อไม้สีขาว
ประโยชน์	เป็นพญาไม้ เนื้อสีเหลืองละเอียด แต่ไม่แข็ง ใช้ทำกรอบพระแก้ว พระพุทธรูป ยอดอ่อนกินกับก้อยปลา	เป็นพญาไม้ เนื้อสีขาว เข้าได้กับทุกสมุนไพร ราก ลำต้นน้ำไปฝน หรือต้มกินแก้ริดสีดวงทวาร ริดสีดวงจมูก เป็นยาระบายอ่อนๆ	กลิ่นหอม เป็นพญาไม้ เข้าได้กับสมุนไพรทุกขนาน
สรรพคุณทางยา	รากไม้ เนื้อไม้ต้มดื่มเป็นยาบำรุงเลือดในหญิงหลังคลอด		

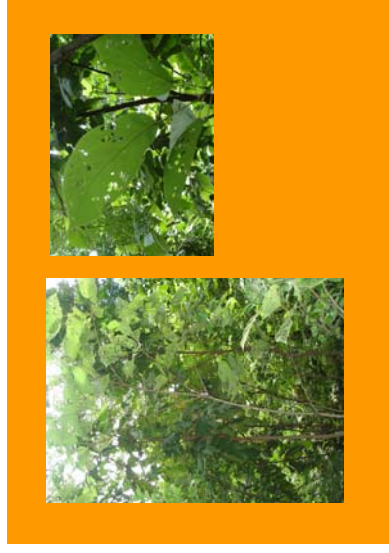
ตาไก่(ถ้าแพงเจ็ดพัน)	ไม้ยืนต้น	ไม้ยืนต้น	ไม้ยืนต้น(หากยาก)
ประเภท	ไม้ยืนต้น	ไม้ยืนต้น	ไม้ยืนต้น(หากยาก)
ขนาด	เส้นรอบวง 36 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 5 เมตร	เส้นรอบวง 36 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 5 เมตร	เส้นรอบวง 40 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 8 เมตร
ลักษณะ	ใบเดี่ยวรูปหอก เปลือกไม้เรียบ	ใบเดี่ยวรูปหอก เปลือกไม้เรียบ	ใบเดี่ยวรูปหัวใจกลับ เปลือกไม้สีแดงเป็นหนาม เนื้อไม้สีขาว
ประโยชน์	เป็นสมุนไพร	เป็นสมุนไพร	เป็นสมุนไพร
สรรพคุณทางยา	เป็นพญาไม้ เนื้อสีขาว เข้าได้กับทุกสมุนไพร ราก ลำต้นน้ำไปฝน หรือต้มกินแก้ริดสีดวงทวาร ริดสีดวงจมูก เป็นยาระบายอ่อนๆ	เป็นพญาไม้ เนื้อสีขาว เข้าได้กับทุกสมุนไพร ราก ลำต้นน้ำไปฝน หรือต้มกินแก้ริดสีดวงทวาร ริดสีดวงจมูก เป็นยาระบายอ่อนๆ	เป็นพญาไม้ เข้าได้กับสมุนไพรทุกขนาน

ม่วยแดง	ไม้ยืนต้น	ไม้ยืนต้น	ไม้ยืนต้น(หากยาก)
ประเภท	ไม้ยืนต้น	ไม้ยืนต้น	ไม้ยืนต้น(หากยาก)
ขนาด	เส้นรอบวง 40 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 8 เมตร	เส้นรอบวง 40 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 8 เมตร	เส้นรอบวง 40 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 8 เมตร
ลักษณะ	ใบเดี่ยวรูปหัวใจกลับ เปลือกไม้สีแดงเป็นหนาม เนื้อไม้สีขาว	ใบเดี่ยวรูปหัวใจกลับ เปลือกไม้สีแดงเป็นหนาม เนื้อไม้สีขาว	ใบเดี่ยวรูปหัวใจกลับ เปลือกไม้สีแดงเป็นหนาม เนื้อไม้สีขาว
ประโยชน์	กลิ่นหอม เป็นพญาไม้ เข้าได้กับสมุนไพรทุกขนาน	กลิ่นหอม เป็นพญาไม้ เข้าได้กับสมุนไพรทุกขนาน	กลิ่นหอม เป็นพญาไม้ เข้าได้กับสมุนไพรทุกขนาน

แอนทะแทน	
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาด	เส้นรอบวง 230 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 20 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบรูปขนนก เปลือกไม้เป็นเกร็ด
ประโยชน์	เป็นสมุนไพร
สรรพคุณทางยา	ใบต้มอาบแก้อาการวิงเวียน เนื้อไม้ต้มดื่มเป็นยาบำรุงเลือด ยากระษุน ยารักษาโรคเกี่ยวกับเส้นเอ็น

ปอแดง	
ประเภท	ไม้พุ่ม
ขนาด	เส้นรอบวง 10 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 2 เมตร
ลักษณะ	ใบเดี่ยวรูปไข่ เปลือกไม้เรียบ
ประโยชน์	เปลือกแช่น้ำลอกแล้วพั่นเป็นเชือกสานตะพานย้าว ควาย
สรรพคุณทาง	รากฝนกินเป็นยาแก้ก่เลือด

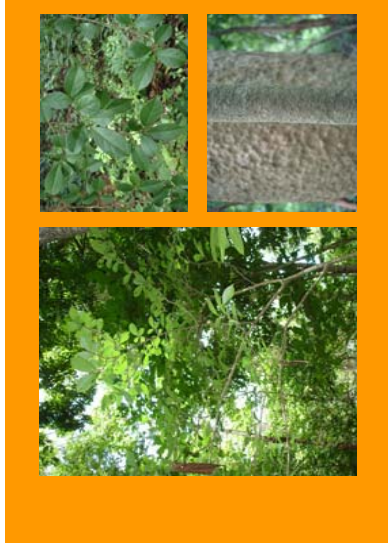
เหมือดแอ่	
ประเภท	ไม้พุ่ม
ขนาด	เส้นรอบวง 24 ซม. ความสูงลำต้น ประมาณ 5 เมตร
ลักษณะ	ใบรูปไข่ เปลือกไม้เป็นร่อง ดอกเป็นช่อสีขาว ผลกลมเล็กเมื่อดิบสีเขียว เมื่อสุกลีดำ
ประโยชน์	เป็นสมุนไพร
สรรพคุณทางยา	นำเนื้อไม้ไปฝนกับน้ำให้หญิงหลังคลอดเต้านมอยู่ไฟ(ยากรรมเย็น)

คันจ้อง	
ประเภท	ไม้พุ่ม
ขนาด	เส้นรอบวง 20 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 5 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบรูปขนนก เปลือกไม้ แตกเป็นเหลี่ยม ดอกเป็นช่อสี ขาว
ประโยชน์	เป็นสมุนไพร
สรรพคุณทาง	รากนำไปต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง โรคประดง โรคอัมพฤกษ์

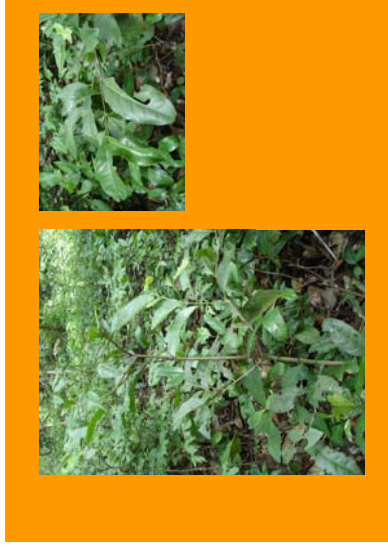
คูณ	
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาด	เส้นรอบวง 25 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 4 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบรูปขนนก เปลือกไม้ เรียบ ดอกเป็นช่อสีเหลืองสด ผล ออกเป็นฝัก
ประโยชน์	ไม้มงคลนามใช้ในพิธีกรรมสู่ ขวัญข้าว ชื่นบานในหม่นเมื่อไม่ใช้ กินหมาก เป็นสมุนไพร
สรรพคุณทางยา	ยอดอ่อนตำกับมดแดงเป็นยา ระบาย(ระบายมาก) ฝักหมักกับ น้ำเป็นยาคำจัดหอยเชอร์รี่

เม่า	
ประเภท	ไม้พุ่ม
ขนาด	เส้นรอบวง 15 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 2.5 เมตร
ลักษณะ	ใบรูปไข่ เปลือกไม้เรียบ ดอก เป็นช่อสีขาว ผลเป็นช่อสีเขียว เมื่อสุกสีแดง
ประโยชน์	ผลกินได้ ใบเป็นอาหารวัวควาย เป็นสมุนไพร
สรรพคุณทางยา	เป็นยาระบาย นำไปเข้ายากับ ต้องเล้งเป็นยาถ่าย ยาระบาย

ลำคาน	ไม้พุ่ม
ประเภท	เส้นรอบวง 60 ซม. ความสูง
ขนาด	ลำต้น ประมาณ 8 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบรูปขนนก เปลือกไม้ เป็นเกร็ด ดอกเดี่ยวสีเหลืองกลีบ ดอกแฉ่ง
ประโยชน์	เป็นสมุนไพร
สรรพคุณทางยา	เป็นยาบำรุงเลือด เป็นยาถ่าย พยาธิตัวจิ๋ว

ตากวาง	ไม้พุ่มเตี้ย
ประเภท	ความสูงจากพื้นดิน 60 ซม.
ขนาด	ใบแถบ เปลือกไม้เรียบ
ลักษณะ	เป็นสมุนไพร
ประโยชน์	นำไปช้ำยกับตาไก่และว่านไฟ
สรรพคุณทางยา	(ไฟล) เป็นยาระบาย ยาประดง กษัยเส้น

พยูง	ไม้ยืนต้น
ประเภท	กิ่งแตกใหม่
ขนาด	ใบประกอบพทรงรี หลังใบมีขน
ลักษณะ	นุ่ม เปลือกไม้เรียบ
ประโยชน์	ไม้เนื้อแข็ง ใช้สร้างบ้าน เฟอร์นิเจอร์ เปลือกไม้เคี้ยวให้สี แดงใช้ทาบาน
สรรพคุณทางยา	เนื้อไม้บดละเอียดสูบ แก้ริดสีดวงจมูก

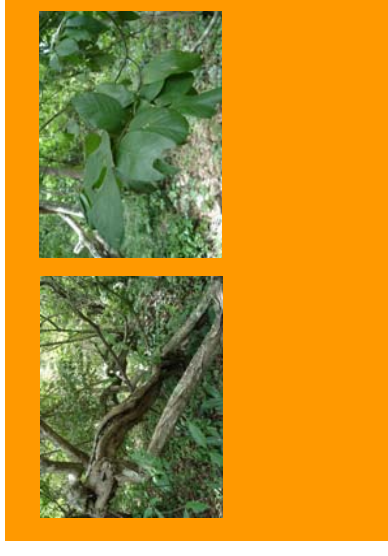

ส้มจีมนอด	
ประเภท	ไม้พุ่ม
ขนาด	เส้นรอบวง 30 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 2 เมตร
ลักษณะ	ใบเดี่ยวรูปหอก เปลือกไม้เรียบ
ประโยชน์	เป็นสมุนไพร
สรรพคุณทางยา	เป็นยาเลือด นำไปต้มน้ำไปดื่มไฟให้ หญิงคลอดลูกอยู่ไฟ

ฮวงตู่หม	
ประเภท	ไม้พุ่ม
ขนาด	เส้นรอบวง 40 ซม.
ลักษณะ	ใบรูปขนนก เปลือกไม้เรียบ แตกกิ่งยาวคล้ายเถาวัลย์ ดอกสี ขาว
ประโยชน์	เนื้อไม้เหนียวนำไปทำปากลอบ ไซ

สรรพคุณทางยา เป็นยาชาง(ตาลขโมย)

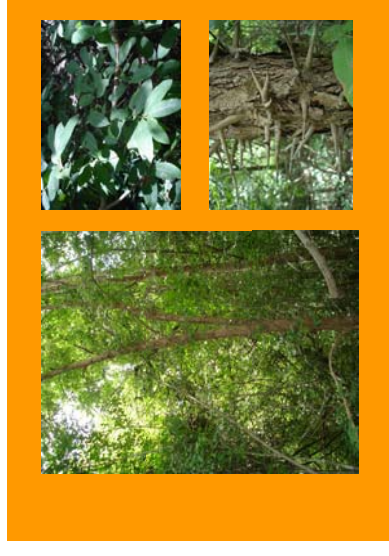
ปดอกช้าง	
ประเภท	ไม้เลื้อย
ขนาด	เส้นรอบวง 45 ซม.
ลักษณะ	ใบประกอบรูป เปลือกไม้เรียบ
ประโยชน์	เนื้อไม้เหนียวทน ใช้ทำปลอกผูก ขาช้าง
สรรพคุณทางยา	-

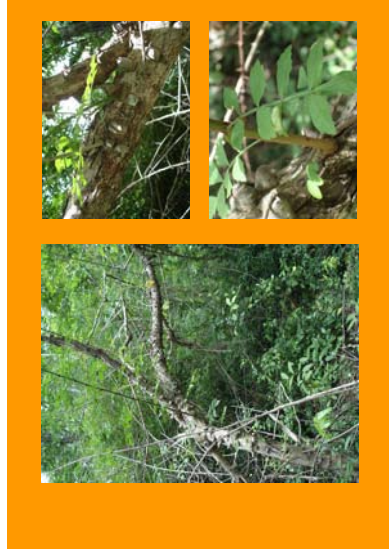
ทมโคก(กระทุ่มบก)	
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาด	เส้นรอบวง 80 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 20 เมตร
ลักษณะ	ใบรูปไข่ เปลือกไม้เป็นเกร็ด ดอกเดี่ยว สีขาว
ประโยชน์	ใบเป็นอาหารวัว ควาย เนื้อไม้ เบาใช้ทำเอกไดนา
สรรพคุณทางยา	เนื้อไม้ นำไปต้มดื่มเป็นยาชัก มดลูก ยาแก้ริดสีดวง รำมะนาด

หวดข่า	
ประเภท	ไม้พุ่ม
ขนาด	ความสูงประมาณ 3 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบรูปขนนก เปลือกไม้ เป็นร่อง ดอกสีน้ำตาล ผลสุก สีม่วง
ประโยชน์	ผลสุกกินได้ รากไม้บดทำแป้ง เหล้าสาโท หรือปรุงกับผัดเผ็ด งูเห่า เป็นสมุนไพร
สรรพคุณทางยา	เป็นยาเลือด ยาร้อน

ตัวแดง	
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาด	เส้นรอบวง 44 ซม. ความสูง ลำต้น ประมาณ 6 เมตร
ลักษณะ	ใบประกอบรูปฝ่ามือ เปลือกไม้ สีแดงเป็นหนาม ยอดอ่อนสีแดง
ประโยชน์	ยอดอ่อนรสเปรี้ยว ใช้ปรุงต้ม ปลา เป็นสมุนไพร
สรรพคุณทางยา	เนื้อไม้เป็นยาเลือด อย่างไม่รักษา สันเท้าแตก

โกทา	
ประเภท	ไม้เลื้อย
ขนาด	เส้นรอบวง 20 ซม.
ลักษณะ	ใบประกอบรูปขนนก ปลายใบ หยัก เปลือกไม้สีน้ำตาลอม เหลือง
ประโยชน์	เป็นสมุนไพร
สรรพคุณทางยา	ผลนำไปตำพารักษาหิด กลาก เกลื้อน โรคผิวหนัง ยอด ใบ ผล ตำรวมกันแก้พิษหอยคัน

ดูกลใหญ่	
ประเภท	ไม้ยืนต้น
ขนาด	เส้นรอบวง 80 ซม.
ลักษณะ	ใบประกอบรูปขนนก เปลือกไม้ แตกเป็นเหลี่ยม ผลสุกสีแดง
ประโยชน์	ผลสุกรสหวานกินได้
สรรพคุณทางยา	ราก ไม้ นำไปต้มดื่มเป็นยา ประดงเลือด

ตาปลาโคก	
ประเภท	ไม้เลื้อย
ขนาด	เส้นรอบวง 137 ซม.
ลักษณะ	ใบประกอบรูปขนนก เปลือกไม้ เรียบ
ประโยชน์	เป็นสมุนไพร
สรรพคุณทางยา	เนื้อ ไม้ นำไปต้มดื่มเป็นยาล้าง